

Tulkin muistiinpanotekniikat konsekutiivitulkkauksessa

Tarkastelussa tulkkauksen opiskelijoiden muistiinpanot ja muistiinpanotekniikoiden kehittyminen tulkkausharjoituksissa

Tuuli Lång
Tampereen yliopisto
Viestintätieteiden tiedekunta
Monikielisen viestinnän ja käännöstieteen maisteriopinnot
Saksan kääntämisen ja tulkkauksen opintosuunta
Pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2017

Tampereen yliopisto
Viestintätieteiden tiedekunta
Monikielisen viestinnän ja käännöstieteen maisteriopinnot
Saksan kääntämisen ja tulkkauksen opintosuunta

LÅNG, TUULI: Tulkin muistiinpanotekniikat konsekutiivitulkkauksessa – Tarkastelussa tulkkauksen opiskelijoiden muistiinpanot ja muistiinpanotekniikoiden kehittyminen tulkkaus-harjoituksissa

Pro gradu -tutkielma 71 sivua + liitteet 20 sivua, saksankielinen lyhennelmä 15 sivua
Huhtikuu 2017

Tässä tutkielmassa tavoitteena on selvittää, millaisia muistiinpanotekniikoita tulkkauksen opiskelijat käyttävät muistiinpanoissaan ja toteutuvatko niissä Rozanin (1956) seitsemän periaatetta tulkin muistiinpanoista. Nämä periaatteet ovat 1) ajatuksen, ei sanan merkitseminen, 2) lyhennesäännöt, 3) linkit, 4) negaatiot, 5) painotuksen lisääminen, 6) vertikaalisuus ja 7) siirtymät. Rozanin (1956) periaatteiden lisäksi tarkastellaan, käyttävätkö tulkkauksen opiskelijat muistiinpanoissaan symboleita, marginaaleja ja asiakokonaisuuksien erotteluja. Hypoteesina on, että edellä mainitut periaatteet ja piirteet toteutuvat tulkkauksen opiskelijoiden muistiinpanoissa vain osittain, koska koehenkilöt ovat vasta opiskeluvaiheessa, eikä heille siten ole vielä ehtinyt karttua kovin runsaasti kokemusta tulkin muistiinpanotekniikoista. Tutkielmassa ei sen sijaan tarkastella, kuinka onnistuneita koehenkilöiden tulkkaussuoritukset olivat suhteessa alkuperäisiin puheisiin.

Tutkimusaineistona tässä tutkielmassa ovat Tampereen yliopiston neljän tulkkauksen maisterivaiheen opiskelijan tulkkausharjoituksissa tekemät muistiinpanot sekä heidän videoidut haastattelunsa ja tulkkausharjoituksensa. Aineisto kerättiin kaksi kertaa kevätlukukauden 2016 aikana, ensimmäisen kerran konsekutiivitulkkaukskurssin alussa ja toisen kerran saman kurssin loppupuolella. Näin saatiin mukaan myös kehitysnäkökulma.

Tutkimuksessa kävi ilmi, että Rozanin (1956) periaatteet tulkin muistiinpanoista toteutuivat tulkkiopiskelijoiden muistiinpanoissa osittain. Periaate ajatuksen, ei sanan merkitsemisestä toteutui osittain, mutta se osoittautui myös haastavaksi koehenkilöille. Lyhenteiden käyttö toteutui tutkimusaineistossa selkeästi, sillä koehenkilöt käyttivät runsaasti erilaisia lyhenteitä. Periaate linkeistä toteutui osittain, mutta melko vähäisessä määrin. Negaatioiden käyttö ei juurikaan toteutunut tutkimusaineistossa. Periaate painotuksen lisäämisestä toteutui myös hyvin vähäisessä määrin. Vertikaalisuus toteutui osittain ja oli riippuvainen siitä, olivatko koehenkilöt käyttäneet marginaaleja muistiinpanoissaan. Periaate siirtymistä toteutui sekin osittain tulkkiopiskelijoiden muistiinpanoissa, muttei kuitenkaan selkeän systemaattisesti. Koehenkilöt olivat käyttäneet melko vähäisesti symboleita muistiinpanoissaan. Yksi heistä oli käyttänyt symboleja selvästi monipuolisemmin ja tottuneemmin kuin muut koehenkilöt. Osa koehenkilöistä käytti marginaaleja muistiinpanoissaan, osa ei. Marginaalien hyödyntäminen muistiinpanoissa oli hyvin vähäistä. Asiakokonaisuuksien erottelussa ja erottelujen selkeydessä oli huomattavia yksilöllisiä eroja koehenkilöiden välillä.

Avainsanat: tulkin muistiinpanotekniikat, konsekutiivitulkkauk, konferenssitulkkauk, tulkkauksen opetus, saksa, suomi

Sisällys

1 Johdanto	1
2 Konsekutiivitulkkaus ja konferenssitulkkaus	5
2.1 Konsekutiivitulkkauksen määritelmiä	5
2.2 Konsekutiivitulkkauksen käyttötilanteet	7
2.3 Konsekutiivitulkkausprosessi	8
2.4 Konferenssitulkkauksen piirteet ja käyttötilanteet	11
2.5 Konferenssitulkkauksen tulkkausmuodot ja niiden erityispiirteet.....	11
3 Tulkin muistiinpanotekniikat	15
3.1 Rozanin periaatteet ja muut piirteet tulkin muistiinpanoissa.....	15
3.2 Muita huomioita tulkin muistiinpanoista.....	17
4 Tulkkauksen koulutus ja opetus	21
4.1 Konsekutiivitulkkauksen opetus.....	22
4.1.1 Tulkin muistiinpanotekniikoiden opetus.....	23
4.1.2 Tulkin muistiinpanotekniikoiden opetus Tampereen yliopistossa.....	24
4.2 Konferenssitulkkauksen koulutus.....	25
5 Tutkimuksen tavoite, tutkimusaineisto ja -metodi	26
5.1 Tutkimuksen tavoite	26
5.2 Tutkimusaineisto	26
5.3 Tutkimusmetodi.....	27
6 Ensimmäinen aineistonkeruukerta konsekutiivitulkkauskurssin alussa.....	29
6.1 Rozanin periaatteiden toteutuminen tulkkiopiskelijoiden muistiinpanoissa	30
6.2 Marginaalien käyttö	36
6.3 Symbolien käyttö	36
6.4 Asiakokonaisuuksien erottelu toisistaan.....	39
6.5 Muistiinpanojen tekemisessä ilmenneet haasteet	41
7 Toinen aineistonkeruukerta konsekutiivitulkkauskurssin lopussa	44
7.1 Rozanin periaatteiden toteutuminen tulkkiopiskelijoiden muistiinpanoissa	44
7.2 Marginaalien käyttö	50
7.3 Symbolien käyttö	51
7.4 Asiakokonaisuuksien erottelu toisistaan.....	52
7.5 Muistiinpanojen tekemisessä ilmenneet haasteet	53

7.6 Muistiinpanojen erot kielisuunnissa suomi-saksa ja saksa-suomi.....	55
7.7 Erot pöydän ääressä ja seisten tehdyissä muistiinpanoissa	57
7.8 Muistiinpanojen erot etukäteen saadun puheen ja uuden puheen välillä.....	58
7.9 Tulkkiopiskelijoiden muistiinpanotekniikoiden kehitys konsekutiivitulkkauskurssin aikana.....	60
7.10 Tulkin muistiinpanot tulkkiopiskelijoiden koulutuksessa ja harjoituksissa	62
7.11 Yhteenveto.....	65
8 Lopuksi.....	68
Aineisto	69
Lähteet	69

Liitteet

Deutsche Kurzfassung

1 Johdanto

Tulkkauksella on pitkät, vuosituhansien takaiset juuret historiassa, ja sitä esiintyy monissa eri muodoissa. Nykyään tulkkaus, siihen liittyvä koulutus ja ammatin harjoittaminen yhdistetään usein kansainvälisissä konferensseissa ja organisaatioissa tulkkaukseen. (Pöchhacker 2000, 5.) Tulkkaus voi olla muodoltaan konsekutiivitulkkaukseen eli peräkkäistulkkaukseen tai simultaanitulkkaukseen eli samanaikaistulkkaukseen.

Konsekutiivitulkkaukseen liittyy usein olennaisena osana muistiinpanojen tekeminen, sillä siinä tulkki ensin kuuntelee puhujan puhejakson tai kokonaisen puheen tehden samalla muistiinpanoja. Mitä pidempi tulkattava puhejakso on, sitä tärkeämmässä roolissa tulkin muistiinpanot ovat tulkkauksuorituksessa. Hyvin lyhyitä puhejaksoja tulkatessaan tulkki ei välttämättä tarvitse muistiinpanoja lainkaan tai hän merkitsee muistiin esimerkiksi vain kuulemansa nimet ja numerot, joita on vaikea muistaa ulkoa. Pitkät tulkattavat puhejaksot ja muistiinpanojen tärkeys liittyvät tyypillisesti konferenssitulkkaukseen, kun taas esimerkiksi asioimis- tai dialogitulkkauksessa tulkattavat puheenvuorot ovat usein lyhyempiä.

Konsekutiivitulkkaukseen liittyvistä tutkimuksista yksi esimerkki on Hiltusen (2010) tutkimus konsekutiivitulkkiin tekstin muistamisesta kokeellisena tutkimuksena. Tutkimuksessa vertailtiin konsekutiivitulkkiin ja vieraiden kielten opettajien muistia kokeellisella sana- ja tekstikokeella. Dam (2004) sekä Blaszczyk ja Hanusiak (2010) taas ovat tutkineet kielen valintaa tulkin muistiinpanoissa eli sitä, millä kielellä tulkit ovat muistiinpanonsa kirjoittaneet. Siljola (1993) on tutkinut pro gradu -tutkielmassaan konsekutiivitulkkaukseen ja muistiinpanotekniikkaa. Hänen tutkielmansa käsittelee konsekutiivitulkkauksen prosessia ja sen eri vaiheita sekä konsekutiivitulkkauksen muistiinpanotekniikkaa ja sen perusperiaatteita. Lisäksi siinä käsitellään myös jonkin verran muistitoimintoja sekä muistin merkitystä ja tehtävää konsekutiivitulkkausprosessissa.

Tulkin muistiinpanotekniikoita konsekutiivitulkkauksessa ovat tutkineet muun muassa Rozan (1956), Seleskovitch (1975) sekä Matyssek (1989). Seleskovitch (1975) on tutkinut tulkkiin tekemiä muistiinpanoja lavastetussa, mutta kuitenkin mahdollisimman todenmukaisessa tulkkauksilanteessa, jossa tulkit kuuntelivat tietyn jakson puhetta tehden siitä samalla muistiinpanoja ja tulkkasivat sen jälkeen puheen toiselle kielelle. Tulkkauksuoritukset nauhoitettiin ja tulkkauksia haastateltiin heidän muistiinpanoistaan tulkkauksen jälkeen. Kielipari tässä tutkimuk-

nessa oli englanti-ranska. (Seleskovitch 1975.) Chmiel (2010) on tutkinut muistiinpanotekniikoiden opettamisen tehokkuutta. Hänen kokeellisessa tutkimuksessaan tulkkauksen opiskelijat tulkkasivat tekstin B-työkieleensä konsekutiivisesti, antoivat muistiinpanonsa tutkimuksen tekijälle ja vastasivat käymäänsä tulkkauskurssiin liittyvään kyselyyn. (Chmiel 2010.)

Tässä tutkielmassa tarkastellaan Tampereen yliopiston neljän saksan kielen kääntämisen ja tulkkauksen maisterivaiheen opiskelijan muistiinpanotekniikoita konsekutiivitulkkauharjoituksissa. Harjoituksissa tulkataan suomesta saksaan ja saksasta suomeen. Suomi ja saksa kieliparina tarjoaakin uutta tutkimustietoa aiheesta, ja lisäksi tulkkaminen ja muistiinpanojen tekeminen molempiin kielisuuntiin mahdollistavat monipuoliset tutkimustulokset ja muistiinpanotekniikoiden vertailun kielten välillä. Lisäksi tutkielmassa tarkastellaan sitä, kehittyvätkö opiskelijoiden muistiinpanotekniikat kyseisen konsekutiivitulkkaukurssin aikana, ja jos kehittyvät niin millä tavalla. Pää tarkastelukohteena tutkielmassa ovat nimenomaan tulkkien paperille merkitsemät muistiinpanot ja niiden layout eli kuinka muistiinpanot on muotoiltu paperille sekä minkälaisia merkintöjä opiskelijat ovat muistiinpanoihinsa tehneet, ja mihin asioihin merkinnät liittyvät. Tutkielmassa ei keskitytä siihen, kuinka onnistuneita opiskelijoiden tulkkaukset olivat suhteessa alkuperäiseen puheeseen.

Seleskovitchin (1975) ja Chmielin (2010) tutkimusasetelmissa ja -aiheissa on yhteneväisyyksiä tämän tutkielman kanssa, mutta tämän tutkielman kieliparina ovat saksa ja suomi, ja toisin kuin Chmielin (2010) tutkimuksessa, tässä tutkielmassa tutkimusmetodina käytetään teemahaastattelua eikä kyselyä. Chmielin (2010) tutkimuksessa käytettiin kvantitatiivista tutkimusmenetelmää, kun taas tämän tutkielman tutkimusmenetelmät ovat kvalitatiivisia. Lisäksi Chmiel (2010) painotti tutkimuksessaan muistiinpanotekniikoiden opettamisen tarkastelua, kun taas tässä tutkielmassa pääpaino on tulkkio opiskelijoiden muistiinpanoissa sekä heidän muistiinpanotekniikoidensa kehityksessä konsekutiivitulkkaukurssin aikana.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on siis selvittää, millaisia muistiinpanomerkintöjä opiskelijat tekevät ja millaista muistiinpanotekniikkaa he käyttävät apunaan tulkkauksilanteissa. Tässä hyödynnetään Rozanin (1956) laatimia periaatteita tulkin muistiinpanoista ja tarkastellaan, toteutuvatko nämä periaatteet tulkkio opiskelijoiden tekemissä muistiinpanoissa. Rozanin (1956) periaatteiden lisäksi tarkastelun kohteeksi on lisätty muutama muukin tulkin muistiinpanotekniikoille tyypillinen piirre, joiden toteutumista myöskin tarkastellaan tulkkio opiskelijoiden

muistiinpanoissa. Näitä muita piirteitä ovat marginaalien merkitseminen, symbolien käyttäminen ja asiakokonaisuuksien erottelu tulkin muistiinpanoissa. Nämä kaikki periaatteet ja piirteet esitellään tarkemmin luvussa 3.

Hypoteesina on, että Rozanin (1956) periaatteet toteutuvat opiskelijoiden muistiinpanoissa osittain, mutta eivät täysin. Voidaan nimittäin olettaa, että koska tämän tutkimuksen koehenkilöt ovat vielä opiskelijoita, heillä ei todennäköisesti vielä ole hallussaan kaikki tulkin muistiinpanotekniikoiden tyypilliset piirteet. Lisäksi hypoteesina on, että tulkkiopiskelijat ovat merkinneet marginaalit muistiinpanoihinsa, mutta hyödyntävät niitä vaihtelevasti. Symbolien käytön tulkkiopiskelijoiden muistiinpanoissa voi olettaa olevan vähäistä, koska symbolien käyttö tulkin muistiinpanoissa vaatii harjoittelua eikä tapahdu automaattisesti ja lisäksi koska tulkkiopiskelijoilla on opiskelutaustallaan vaihteleva määrä kokemusta symbolien käytöstä. Asiakokonaisuuksien erottelussa voi odottaa olevan suuria eroja tulkkiopiskelijoiden kesken, sillä oletettavasti kukin koehenkilö merkitsee asioita ja asiakokonaisuuksia hyvin eri tavoin muistiinpanoihinsa.

Tutkimusaineisto koostuu tulkkauksen opiskelijoiden tekemistä muistiinpanoista sekä lisäksi heidän videoiduista tulkkauharjoituksistaan ja haastatteluistaan. Haastatteluissa keskitytään opiskelijoiden tulkkauksilanteessa tekemiin ja käyttämiin muistiinpanoihin. Opiskelijoiden tulkkauksuoritukset ja haastattelut videoidaan kaksi kertaa konsekutiivitulkkaukskurssin aikana, ensimmäisen kerran kurssin alkuvaiheessa ja toisen kerran kurssin loppupuolella. Näin saadaan myös kehitysnäkökulma mukaan tutkimukseen ja voidaan tarkastella, kuinka opiskelijoiden muistiinpanotekniikat ovat muuttuneet tai kehittyneet kyseisen kurssin aikana vai ovatko ne ylipäätään muuttuneet lainkaan.

Tutkielmassa keskitytään konsekutiivitulkkaukseen, tarkemmin rajattuna konsekutiivitulkkaukseen konferenssitulkkauksessa. Konsekutiivitulkkausta käytetään myös esimerkiksi asioimistulkkauksessa, jolle ovat tyypillisiä lyhyet, vuorottelevat puhejaksot tulkattavien osapuolten välillä. Konferenssitulkkauksessa tulkattavat puhejaksot tai puheet ovat pidempiä, ja siten konferenssitulkkauksessa muistiinpanojen tekeminen on tärkeämmässä roolissa. Tästä syystä keskityn tutkielmassani erityisesti tähän tulkkauksen lajiin.

Luvussa 2 käsitellään konsekutiivitulkkausta, sen määritelmiä, käyttötilanteita ja prosessia sekä konferenssitulkkausta ja sen ominaispiirteitä. Luvussa 3 esitellään tulkin muistiinpanotekniikoita. Tämän jälkeen käsitellään konsekutiivitulkkauksen ja konferenssitulkkauksen opetusta

luvussa 4. Tutkimuksen tavoite, tutkimusaineisto ja -metodi esitellään luvussa 5. Luvussa 6 esitellään tutkimusaineistosta löydettyjä havaintoja ja tutkimustuloksia ensimmäiseltä aineistonkeruukerralta ja luvussa 7 toiselta aineistonkeruukerralta. Luvun 7 lopusta löytyy myös yhteenveto tutkimustuloksista. Luvussa 8 on kokoavaa loppupohdintaa ja ajatuksia jatkotutkimusaiheista. Tutkielman lopusta löytyvät liitteinä tutkielman haastatteluissa käytetty haastattelurunko (liite 1) sekä tulkkiopiskelijoiden tulkkauharjoituksissa tekemät muistiinpanot (liitteet 2 ja 3).

2 Konsekutiivitulkkaus ja konferenssitulkkaus

Tässä tutkielmassa keskeinen tulkkausmuoto on konsekutiivitulkkaus ja keskeinen tulkkauslaji konferenssitulkkaus. Tutkimuksen koehenkilöt tulkkavat konsekutiivisti, ja heidän tulkkaus-harjoituksensa on tehty vastaamaan konferenssitulkkauksilannetta. Tästä syystä tässä luvussa 2 käsitellään sekä konsekutiivitulkkausta että konferenssitulkkausta.

Konsekutiivitulkkausta käsitellään siten, että ensiksi alaluvussa 2.1 esitellään konsekutiivitulkkauksen määritelmiä. Sen jälkeen alaluvussa 2.2 käsitellään konsekutiivitulkkauksen käyttötilanteita ja alaluvussa 2.3 konsekutiivitulkkausprosessia. Näiden jälkeen esitellään konferenssitulkkauksen piirteitä ja käyttötilanteita alaluvussa 2.4 ja sen jälkeen konferenssitulkkauksen tulkkausmuodot ja niiden erityispiirteet alaluvussa 2.5.

2.1 Konsekutiivitulkkauksen määritelmiä

Gillies (2005, 3) määrittelee konsekutiivitulkkauksen siten, että siinä ensin kuunnellaan jonkin henkilön puhetta, ja henkilön lopetettua puhumisen sama viesti tuotetaan uudelleen toisella kielellä. Tulkattavan puheen pituus voi vaihdella minuutista kahteenkymmeneen minuuttiin. Tulkki turvautuu tekemiinsä muistiinpanoihin, muistiinsa ja yleistietoonsa muotoillakseen alkuperäisen viestin uudelleen. (Mp.) Kalinan (1998, 23) mukaan taas tulkki tulkkaa konsekutiivitulkkauksessa joko kokonaisen puheen tai sitten hän tulkkaa puheen osissa, jotka ovat pituudeltaan noin kolmesta kahteentoista minuuttiin. Andres (2002, 32) on viitannut Seleskovitchin (1988, 32) määritelmään, jossa Andresin (2002, 32) mukaan konsekutiivitulkkauksessa tulkki tulkkaa erillisiä, joko muutaman sekunnin tai usean minuutin mittaisia puhejaksoja alkuperäisen puheen jälkeen, ja muutaman sekunnin mittaisissa puhejaksoissa on joitakin kymmeniä sanoja ja usean minuutin mittaisissa puheissa sanamäärä koostuu useista sadoista useisiin tuhansiin. Kuitenkin Seleskovitchin (1988, 32–33) itsensä mukaan konsekutiivitulkkauksessa tulkilla on etunaan se, että hän tuntee koko tulkattavan argumentaation kulun ennen tulkkausta, ja yksittäiset puheosiot kansainvälisissä konferensseissa ovat kestoaltaan muutamia minuutteja. Poikkeuksena tästä ovat kirjalliset ilmoitukset. Sanamäärä puheessa on keskimäärin 150 sanaa minuuttia kohti. (Mp.) Näiden määritelmien tarkkuus siis on ristiriidassa keskenään. Pöchhackerin (2004, 18) mukaan konsekutiivitulkkauksessa tulkattavien ilmausten pituus vaihtelee yhdestä sanasta kokonaiseen puheisiin, ja konsekutiivitulkkaus tapahtuu lähtökielisen ilmauksen jäl-

keen. Määritelmissä siis vaihtelevat tulkattavien puhejaksojen pituudet, mutta määritelmien perusajatuksena on kuitenkin se, että konsekutiivitulkkauksessa tulkki tulkkaa lähtökielisen puheen tai puhejakson jälkeen.

Myös Matyssek (1989, 22–23) määrittelee konsekutiivitulkkauksen niin, että toisin kuin simultaanitulkkauksessa, jossa tulkki tulkkaa samanaikaisesti puhujan puheen kanssa, konsekutiivitulkkauksessa tulkki ”seuraa” puhujaa tulkkamatta tietyn ajanjakson tai tietyn merkitysmäärän ajan. Tulkki kuuntelee tietoisesti puhujaa ja omaksuu puheen sisällön niin, että hän ymmärtää sen. Tämän jälkeen tulkki analysoi kuulemansa, järjestee sen uudelleen tulkkausta palvelevasti ja tarkoituksenmukaisesti ja painaa sen mieleensä kohdekielellä tapahtuvaa uudelleenilmaisua varten. Mieleen painaminen tapahtuu kahdella tapaa: tallentamalla puheen sisältö ja sen merkitykset älyllisellä omaksumisella muistiin tai tallentamalla sisällön ydin ”aineellisesti” muistiinpanojen avulla lehtiöön. Tämän jälkeen tulkki esittää puheen sisällön uudelleen kohdekielellä. (Mp.) On kuitenkin otettava huomioon, että muistaminen ja ymmärtäminen ovat tulkkauksessa toisistaan riippuvia toimintoja, eikä niitä siten voida erottaa toisistaan (Seleskovitch 1978, 34).

Koska konsekutiivitulkkauksessa tulkki aloittaa tulkkauksen vasta tulkattavan puhujan lopetettua puheensa, on tulkilla aikaa analysoida puheen viesti merkityksineen. Kun konsekutiivitulkki tulkkaa samassa tilassa, missä puhujakin on ja osoittaa puheensa yleisölle, hän toimii tilanteessa myös puhujana. Yleisö kohdistaa huomionsa tulkkiin, mikä helpottaa häntä sopeuttamaan puheensa ja kielensä yleisölle. (Seleskovitch 1978, 123.)

Konsekutiivitulkkauksesta käytetään myös ilmauksia *short consec* ja *long consec*. Ensimmäisellä ilmauksella tarkoitetaan lyhyen puhejakson (yhdestä sanasta muutama lauseeseen) tulkkausta konsekutiivisesti joko muistiinpanoja apuna käyttäen tai ilman muistiinpanoja. Jälkimmäinen ilmaus taas viittaa pidemmän puhejakson (useamman minuutin tai jopa koko puheen) tulkkaukseen konsekutiivisesti, yleensä muistiinpanoja apuna käyttäen. (Russell & Takeda 2015, 96.) Myös Pöchhacker (2004, 19) mainitsee systemaattisen muistiinpanojen tekemisen viittaavan joskus ”klassiseen” konsekutiivitulkkaukseen (*classic consecutive*) ja lyhyen konsekutiivitulkkauksen (*short consecutive*) taas konsekutiivitulkkaukseen ilman muistiinpanoja. Tätä viimeksi mainittua tulkkauksmuotoa käytetään tyypillisesti kaksisuuntaisessa tulkkauksessa henkilöiden välisessä vuorovaikutustilanteessa. (Mp.) Tämän tutkielman kannalta keskeinen konsekutiivitulkkauksen muoto on pidempi konsekutiivitulkkauksen eli *long consec* tai *classic*

consecutive, sillä tarkastelun kohteena ovat erityisesti muistiinpanotekniikat konsekutiivitulkauksessa.

2.2 Konsekutiivitulkauksen käyttötilanteet

Konsekutiivitulkausta käytetään niin konferenssitulkauksessa, asioimistulkauksessa kuin oikeustulkauksessakin. Asioimistulkauksessa konsekutiivitulkausta pidetään jopa tulkauksen oletusmuotona, kuten yleisestikin kysymys-vastaus-tyyppisessä tulkauksitilanteessa (Bancroft 2015, 227). Tilanne, jossa kysymykset ja vastaukset vuorottelevat, voi tulla eteen myös konferenssitulkauksessa. Tästä esimerkkinä on tilanne, jossa yleisöstä esitetään puhujalle kysymyksiä ja puhuja vastaa niihin. Konsekutiivitulkausta käytetään helpottamaan selkeää ja mielekästä kommunikointia (mp). Kysymys-vastaus-tilanteet ovat tyypillisiä myös opastustulkauksessa (Matyssek 1989, 8).

Kun Haagin kansainvälinen tuomioistuin 1900-luvun alussa hyväksyi englannin kielen käyttämisen ranskan kielen käytön ohella, ja lisäksi Pariisin rauhanneuvotteluissa vuonna 1919 käytettiin englannin kieltä kokouksissa ja neuvotteluissa, loi tämä uudentyyppisen tarpeen tulkaukselle. Pariisin rauhanneuvotteluissa käytettiin konsekutiivitulkausta. (Saksa 2004, 148.) Konsekutiivitulkauksen kulta-aikaa oli ensimmäisen ja toisen maailmansodan välinen ajanjakso (Saresvuo & Ojanen 1988, 21).

Siitä asti, kun tekniikan kehittyminen mahdollisti simultaanitulkauksen laajan käyttöönoton, on sen käyttö ohittanut konsekutiivitulkauksen erityisesti konferenssitulkauksessa. Konsekutiivitulkaus sopii kuitenkin edelleen tulkkausmuodoksi esimerkiksi pienempiin tapahtumiin ja muodollisiin tilaisuuksiin. (Kalina 1998, 25.) Lisäksi vaikka simultaanitulkauksen käyttö säästää aikaa suurissa tapahtumissa, voi myös konsekutiivitulkauksen käyttö säästää aikaa, kun on kyse esimerkiksi kaksikielisistä kokouksista tai tapaamisista. Tällöin konsekutiivitulkaus puheenvuorojen välissä mahdollistaa osanottajien ajattelutauot tulkkausten aikana. Näin itse asiassa ajatteluun käytetty aika kaksinkertaistuu ja puhumiseen käytetty aika puolittuu. Tällaisissa tilanteissa konsekutiivitulkauksella saavutetaan paremmin tiiviyttä ja tehokkuutta sekä edistytään selvästi nopeammin verrattuna vastaaviin tilanteisiin, joissa käytetään simultaanitulkauksia tai joissa ei käytetä tulkkausta lainkaan. (Seleskovitch 1978, 125.)

2.3 Konsekutiivitulkkausprosessi

Gile (2009) on kehittänyt konsekutiivitulkkauksesta kaksivaiheisen mallin (*effort model*), johon kuuluu ymmärtämisvaihe (kuuntelemisen ja muistiinpanojen tekemisen vaihe) ja puheen tuottamisen (uudelleenmuotoilun) vaihe. Malli laadittiin alun perin simultaanitulkkausta varten, mutta siitä on kehitetty konsekutiivitulkkaukselle samantapainen malli. Mallit pohjautuvat kahden ajatukseen. Ensimmäinen niistä on se, että tulkkaus vaatii jonkinlaista ”mentaalista energiaa”, jota on käytettävissä vain rajoitettu määrä. Toinen ajatus on, että tulkkaus vie lähes kaiken tämän mentaalisen energian ja joskus se vaatii sitä enemmänkin. Tällöin tulkin suorituskyky heikkenee. (Gile 2009, 175, 158–159.)

Gilen konsekutiivitulkkauksen mallin ensimmäisessä vaiheessa eli ymmärtämisvaiheessa tulkki tarvitsee ponnisteluja (*efforts*) kuunnellessaan ja analysoidessaan puhujan puhetta. Tämä alkaa lähdekielisen puheen ääniaaltojen analysoimisesta ja jatkuu sanojen tunnistamiseen sekä lopulta päätöksentekoon ilmaisujen tarkoituksista. Mallin ensimmäisessä vaiheessa tulkki myös tekee muistiinpanot kuulemansa pohjalta, ja tämäkin vaatii mentaalista ponnistelua. (Gile 2009, 160, 176.)

Mallin toisessa vaiheessa tulkin mentaalinen ponnistelu kohdistuu muistamiseen, muistiinpanojen lukemiseen ja puheen uudelleenmuotoiluun. Vaikka Gilen mukaan tämä toinen vaihe saattaa vaikuttaa työläämmältä kuin ensimmäinen vaihe pitkäaikaismuistin ja muistiinpanojen lukemisen kannalta, voivat hyvin tehdyt muistiinpanot kuitenkin auttaa muistin toimintoja ja vähentää muistikapasiteetin vaatimuksia sen sijaan, että ne lisääisivät niitä. Gile mainitsee myös Rozanin (1956) periaatteet muistiinpanojen tekemiselle ja toteaa, että niitä noudattamalla muistiinpanot voivat toimia visuaalisena muistin stimuloijana. Tämä liittyy siihen, että muistiinpanoista voi nähdä puheen loogisen rakenteen. (Gile 2009, 176.) Rozanin (1956) periaatteita tulkin muistiinpanojen tekemisestä käsitellään tarkemmin luvussa 3.1.

Toisin kuin Gilen mallin ensimmäisessä vaiheessa, jossa tulkattava puhuja määrää tahdin, toisessa vaiheessa eli kohdekielisen puheen tuottamisen vaiheessa tahdistaa määrää tulkki itse. Näin tulkki pystyy kohdentamaan käytössä olevan kapasiteettinsa kuhunkin tehtävään itse määrittämällänsä tavalla, mikä myös vähentää koordinointiin liittyvää painetta. Kohdekielistä puhetta muotoillessaan tulkin ei tarvitse jakaa kapasiteettiaan usean kognitiivisesti kuormittavan tehtävän välillä, toisin kuin mallin ensimmäisessä vaiheessa, jossa tulkki kuuntelee, analysoi kuulemaansa ja kirjoittaa muistiinpanoja samanaikaisesti. (Gile 2009, 176.)

Russell (2005)¹ on puolestaan kehittänyt merkitykseen perustuvan tulkkauksen mallin (*meaning-based model of interpreting*). Siihen kuuluvat seuraavat vaiheet: 1) kontekstuaalisten tekijöiden arviointi ja prosessin tarkkailu, 2) lähdekielisen viestin ymmärtäminen, 3) kontekstuaalisten ja lingvististen kaavojen soveltaminen ja valitseminen simultaani- ja konsekutiivitulkkauksen välillä, 4) vastaavan/tehokkaan viestin muotoilu ja 5) kohdekielisen tulkkeen tuottaminen. (Russell & Takeda 2015, 99–102.)

Ensimmäisessä vaiheessa tulkki arvioi kontekstuaalisia tekijöitä ja sitä, millainen vaikutus niillä on kommunikointiin. Tulkki arvioi esimerkiksi vuorovaikutusosapuolten suhdetta, osallistujien yhtäläisyyksiä ja eroja taustatiedoissa ja kokemuksissa sekä tulkin läsnäolon vaikutusta puhujan tapaan rakentaa sanomaa. Lisäksi tulkki tarkkailee kommunikointiprosessia tulkkauksen kaikissa vaiheissa. Osallistujat nimittäin luovat dialogillaan lisäkontekstia ja -kokemusta. Heillä voi olla sisällöllistä tai kontekstiin sidottua tietoa, jota tulkilla ei ole. Tämän tulkkausmallin ensimmäinen vaihe vaikuttaa kaikkiin sen myöhempisiin vaiheisiin. (Russell & Takeda 2015, 100.)

Toisessa vaiheessa tulkki hyödyntää lingvistisiä ja kulttuurisia kykyjään ja diskurssianalyysia, jotta voi ymmärtää lähdekielisen viestin. Tulkki hyödyntää taitojaan molemmissa kielissä syntaktisessa ja semanttisessa tietämyksessä, assosiaatiotietämyksessä ja taustakokemuksessa, kulttuurisissa tiedoissa sekä kontekstiin sidonnaisessa tiedossa. Tässä toisessa vaiheessa tulkki prosessoi tietoa leksikaalisella tasolla sekä ilmaus-, lause- ja diskurssitasoilla, jotta pystyy määrittelemään puhujan käyttämien diskurssipuitteiden piirteitä. Mallin toisessa vaiheessa tulkki myös varmistaa asioiden ymmärtämistään tarvittaessa sekä tarkistaa ja korjaa virheet. (Russell & Takeda 2015, 100–101.)

Mallin kolmannessa vaiheessa sovelletaan tulkin käynnissä olevaa kontekstuaalisten tekijöiden arviointia. Näitä voivat olla kielellinen pätevyys, osallistujien kulttuurilliset ja kokemuspuitteet sekä heidän kulttuuri- ja kielirajat ylittävät kokemuksensa. Tässä vaiheessa tulkki tekee myös päätöksen siitä, tulkkaako hän simultaanisti vai konsekutiivisesti. Konsekutiivitulkkauksen valintaan voivat vaikuttaa esimerkiksi tiivis informaatiomäärä tai informaation monimutkaisuus, informaation vieraus tulkille sekä tulkkausvirheiden vakavat seuraukset. (Russell & Takeda

¹ Russell, Debra 2005. Consecutive and simultaneous interpreting. T. Janzen (toim.) *Topics in Signed Language Interpreting*. John Benjamins, Amsterdam. 135–164. (Russell & Takeda 2015, 111.)

2015, 101.) Toisaalta tässä kohtaa on hyvä ottaa huomioon, että tavallisesti tulkki tietää jo ennen tulkkauksilannetta, tulkaako hän konsekutiivisesti vai simultaanisti. On kuitenkin mahdollista, että tulkkauksimuotoa joutuu tulkkauksilanteessa vaihtamaan tai tulkkauksimuoto valitaan tilanteen vaatimusten mukaisesti. Esimerkiksi oikeustulkkauksessa tulkkauks voidaan ajatella suoritettavan osittain konsekutiivisesti ja osittain simultaanisti sen mukaisesti, miten tulkkauks saadaan sujumaan mahdollisimman luontevasti ja tarkimmalla mahdollisella tavalla.

Mallin neljännessä vaiheessa tulkki tekee lingvistiset ja kulttuuriset valinnat. Hän suunnittelee, muotoilee ja arvioi elementtejä, joita tulee käyttämään kohdekielisen, tehokkaan viestin ilmaisussa. Kontekstuaalisten tekijöiden arviointi ja prosessin tarkkailu jatkuvat edelleen tässäkin vaiheessa. Viidennessä vaiheessa tulkki tuottaa kohdekielisen viestin edellisiin vaiheisiin perustuen. Samoin hän jatkaa edelleen kontekstuaalisten tekijöiden arvioimista ja prosessin tarkkailua varmistaen näin tehokkaan tulkkauksen osanottajien välillä. (Russell & Takeda 2015, 101.)

Tämä malli tarjoaa tulkeille ja tulkkikouluttajille näkymän tehtäviin, jotka on suoritettava, kun analysoidaan tulkkattua vuorovaikutusta. Huolimatta siitä, että tulkkauks on hyvin monimutkainen prosessi, voivat tulkkauksen opiskelijat kehittää lingvistisiä taitojaan ja vuorovaikutustaitojaan tunnistamalla ja harjoittelemalla kunkin prosessin vaiheen tehtäviä. Nämä taidot ovat välttämättömiä tulkin työssä. Lisäksi opiskelijat pystyvät tunnistamaan roolinsa aktiivisina osanottajina merkityksen rakentamisessa. Myös ammatinharjoittajien on aika ajoin vahvistettava tietämystään tästä menettelytavasta. (Russell & Takeda 2015, 101–102.) Tämä malli toimii siis myös käytännön työkaluna tulkkauksen opiskelijoille, opettajille ja alan ammattilaisille.

Weber (1989, 163) esittelee konsekutiivitulkkauksessa seuraavat vaiheet: 1) kuuleminen, 2) kuunteleminen, 3) analysoiminen, 4) ulkoa opetteleminen ja/tai muistiinpanojen tekeminen ja 5) tulkkauks. Hänen mukaansa nämä vaiheet tapahtuvat samanaikaisesti, lukuun ottamatta viimeistä vaihetta eli tulkkauks, joka on selvästi erillään muista vaiheista. Hän jopa sanoo, että tässä viimeisessä vaiheessa tulkki voi viimeinkin rentoutua, sillä pääasiallinen ponnistelu täytyy käyttää tulkkauks edeltäviin vaiheisiin. (Mp.) Vaikka tulkin rentoutuminen tulkkauksen aikana tuntuukin aika vahvalta ja hieman ristiriitaiseltakin ilmaukselta, voidaan varmasti todeta, että tulkin suurin ponnistelu konsekutiivitulkkauksessa liittyy juurikin tarkkaan kuuntelemiseen, analysoimiseen ja samanaikaisesti tehokkaiden muistiinpanojen tekemiseen. Samanaikaisuus tekee näistä tulkkauksprosessin vaiheista erityisen haastavia, kun taas tulkkauksvaiheessa tulkki voi keskittyä yksinomaan kohdekielisen puheen tuottamiseen.

2.4 Konferenssitulkkauksen piirteet ja käyttötilanteet

Konferenssitulkkausta käytetään esimerkiksi kansainvälisissä konferensseissa, kokouksissa, lehdistötilaisuuksissa ja parlamentin istunnoissa. Tulkattava tilaisuus voi olla virallinen tai epävirallinen. (Diriker 2015, 171.) Konferenssitulkki kohtaa työssään valtavan määrän eri aihealueita ja työskentelee erilaisissa konteksteissa. Konferenssitulkki voi työskennellä kansainvälisissä organisaatioissa tai yksityisellä sektorilla, kuten yrityksissä, ammattiliitoissa, poliittisissa puolueissa, ministeriöissä sekä monenlaisissa tieteellisissä ja akateemisissa konferensseissa ja seminaareissa. (Jones 1998, 7.)

Konferenssitulkkaus voi tapahtua kaksikielisessä tai monikielisessä tulkkaustilanteessa. Nämä tulkkaustilanteet eroavat toisistaan siten, että kaksikielisissä tulkkaustilanteissa tulkin toivotaan usein pystyvän tulkkaamaan molempiin suuntiin näiden kahden kielen välillä. Monikielisissä tulkkaustilanteissa taas konferenssitulkki tulkaa useammasta eri kielestä mutta vain yhteen kieleen, yleensä äidinkieleensä päin. (Jones 1998, 8.)

Konferenssitulkkausta tehdään sekä konsekutiivisesti että simultaanisti. Konsekutiivitulkkauksessa tulkki tulkaa joko puhujan koko puheen tai jonkin osan siitä ja tekee muistiinpanoja samaan aikaan tulkattavaa puhetta kuunnellessaan. Joskus tulkki saattaa tulkata myös hyvin lyhyitä jaksoja puhujan puheesta, ja tällöin muistiinpanojen tekeminen ei ole välttämätöntä. Puheen jälkeen tulkki tulkaa vuorostaan puheen kohdekielelle eläytyen samalla puhujan tapaan puhua. Simultaanitulkkauksessa taas tulkki aloittaa tulkkaamisen puhujan jo aloitettua puheen ja seuraa puhujan puhetta pienellä viiveellä tulkaten samanaikaisesti alkuperäisen puheen kanssa. (Jones 1998, 5–6.)

Konferenssitulkin tulisi pystyä tulkkaamaan minkä pituisia puheita hyvänsä. Tätä varten tulkin tulee kehittää tekniikoita, mukaan lukien muistiinpanotekniikoita, jotka auttavat tulkkia hänen tehtävässään. Jos tulkki pystyy tulkkaamaan viisi minuuttia kestävä puheen hyväksyttävästi, tulisi hänen käytännössä selviytyä kaiken pituisista puheista. (Jones 1998, 5.)

2.5 Konferenssitulkkauksen tulkkausmuodot ja niiden erityispiirteet

Konferenssitulkkauksessa yleisin käytetty tulkkausmuoto on simultaanitulkkaus. Tyypillisesti simultaanitulkit työskentelevät konferensseissa äänieristetyissä tulkkauskoipeissa, jotka on varustettu tulkkausteknisin laittein. Laitteiden avulla tulkit pystyvät kuuntelemaan puhujan pu-

hetta kopissa, ja konferenssin osallistujat taas pystyvät kuuntelemaan tulkattua puhetta kuulokkeiden kautta. (Diriker 2015, 171.) Simultaanitulkkaus on toteuttamiskelpoisempaa kuin konsekutiivitulkkaus, kun järjestetään monikielisiä tulkkaustilaisuuksia kansainvälisissä organisaatioissa, esimerkiksi Yhdistyneissä kansakunnissa (YK) tai Euroopan unionissa (EU) (Jones 1998, 6).

Joissakin tilanteissa simultaanitulkkauksessa käytettävää tekniikkaa ei ole saatavilla, ja tällöin simultaanitulkkaus voidaan toteuttaa joko kuiskaustulkkauksena (*chuchotage*) tai siirrettävän laitteen (*mobile interpreting system, bidule*) avulla. Kuiskaustulkkauksessa tulkki tulkaa simultaanisti hiljaisella äänellä yhdelle tai kahdelle henkilölle istuen joko kuulijoiden vieressä tai takana. Siirrettävää laitetta käytettäessä tulkki tulkaa puheen hiljaisella äänellä kädessä pidettävään mikrofoniin. Kuulijoilla on käytössään kuulokkeet, joihin tulkattu puhe välittyy mikrofoniin kautta. Tällaisessa tulkkaustilanteessa tulkki on kyllä samassa tilassa kuulijoiden kanssa, mutta hänen ei tarvitse istua kuulijoiden välittömässä läheisyydessä. Simultaanitulkkaus edellä mainitun kaltaisissa tilanteissa ilman kunnollista laitteistoa voi olla tulkille raskasta, sillä tällöin tulkin on kiinnitettävä erityistä huomiota äänenkäyttöön ja puhuttava koko ajan matalalla äänellä, eikä hän voi myöskään kontrolloida kuulemiaan ääniä ja puhetta. Näiden haasteiden takia simultaanitulkkausta ilman asianmukaisia tulkkausteknisiä laitteita käytetään yleensä vain poikkeustilanteissa. (Diriker 2015, 171–172.)

Konferenssitulkin on tulkattava tehokkaasti, koska tulkkaukseen halutaan käyttää mahdollisimman vähän aikaa. Tulkatessaan konsekutiivisesti tulkin tulkaama puhe ei saisi kestää pidempään kuin alkuperäinen puhe. Tulkin tulisi pyrkiä pitämään tulkkauksen kesto kolmessa neljäsosassa siitä, mikä alkuperäispuheen kesto on ollut. (Jones 1998, 5.) Jotta varsinkin suurissa konferensseissa ei kuluisi liikaa aikaa tulkkaukseen, suositetaan simultaanitulkkauksen käyttöä tilaisuuksissa, joissa on suuret osallistujamäärät.

Vaikka simultaanitulkkausta suositankin konferenssitulkkauksessa ajansäästön vuoksi, käytetään konsekutiivitulkkaustakin kaikenlaisissa konferenssitilaisuuksissa. Konsekutiivitulkkauksen valintaan tulkkausmuodoksi saattavat vaikuttaa esimerkiksi käytettyjen kielten määrä tai konferenssin järjestäjien mieltymykset. Suurissa konferensseissa voidaan käyttää sekä simultaani- että konsekutiivitulkkausta esimerkiksi niin, että varsinaiset istunnot tulkataan simultaanisti, mutta esimerkiksi päivällisillä pidettävä tervetuliaispuhe tulkataan konsekutiivisesti. (Diriker 2015, 172.) Lisäksi eteen voi tulla tilanteita, joissa simultaanitulkkauksessa käytettävää

tekniikkaa ei ole saatavilla tai tekniikka pettää. Tällaisissa tilanteissa tulkin on pystyttävä tulkkamaan konsekutiivisesti. (Kurz 1984, iv.)

Edellä mainittujen seikkojen ohella voidaan lisäksi todeta, että parhainkaan simultaanitulkkaus ei ole laadultaan yhtä hyvää kuin konsekutiivitulkkaus. Tämä johtuu siitä, että simultaanitulkkausta tehdään voimakkaan fyysisen ja psyykkisen paineen alla, ja siinä tulkin suoritus on sidoksissa pieniin hetkiin, minuutteihin ja sekunteihin. Konsekutiivitulkkauksessa tulkki sitä vastoin ei etene tulkkauksessa sekunti sekunnilta, vaan hänellä on tiedossaan laajempi merkityskokonaisuus ja näkemys puheen tai puhejakson kokonaiskulusta jo ennen kuin hän aloittaa tulkkauksen. (Matyssek 1989, 11–13.) Tästä on huomattavasti etua tulkkauksessa, koska tällöin tulkin ei tarvitse ennakoida puheen tulevaa sisältöä jatkuvasti vaan hänellä on tulkkausta aloittaessaan tarvittavat tiedot jo valmiina.

Siinä missä simultaanitulkki työskentelee tyypillisesti tulkkauskopissa usein puhujan ja yleisön näkymättömissä, on konsekutiivitulkilla paljon näkyvämpi rooli konferenssitulkkauksessa, sillä hän on samassa tilassa muiden osallistujien kanssa ja istuu tai seisoo tulkattavan puhujan lähellä (Matyssek 1989, 13; Diriker 2015, 172). Konsekutiivitulkin tulkatessa puheen kohdekielille hän osoittaa tulkatun puheen suoraan yleisölle. Tällöin tulkki näkee, kuulee ja aistii yleisön ja pyrkii tekemään kuulijoihin vaikutuksen. (Matyssek 1989, 13.) Tällaisessa tulkkaustilanteessa olennaisen tärkeitä ovat tulkin hyvät ja vakuuttavat esiintymistaidot. Tulkki tavallaan toimii puhujan roolissa. Tällöin ei riitä, että hän tulkkaa puhutun sisällön oikein, vaan myös puheen sävyjen tulee säilyä, ja puheella tulisi olla samanlainen vaikutus kuulijoihin kuin alkuperäisellä puheella. Vaikka simultaanitulkkauksessa korostuu konsekutiivitulkkausta enemmän aikapaine ja samanaikaisten tehtävien (kuunteleminen, analysointi, kohdekielisen puheen tuottaminen) suorittaminen, korostuu taas konsekutiivitulkkauksessa esiintyminen yleisön edessä ja tulkin kyky eläytyä puhujan tapaan esiintyä.

Tulkin esiintymistaitojen harjoitteleminen kuuluu myös hyvien tulkkaus- ja muistiinpanotaitojen ohella tulkkauksen opiskelijoiden tulkkausharjoituksiin, joita käytetään tämän tutkielman videoituna aineistona. Nämä koetilanteet olivat kylläkin lavastettuja, eikä niissä ollut paikalla montaa kuulijaa, mutta kyseisissä tulkkausharjoituksissa kiinnitettiin kuitenkin huomiota uskottavaan ja asialliseen esiintymiseen, joka voisi vastata esiintymistä jossakin konferenssin kaltaisessa tilanteessa. Tulkkiopiskelijat tulkkasivat puhejaksoja luokkahuoneen edessä puhujan vieressä seisten. Tässä tutkielmassa keskitytään kuitenkin tulkkiopiskelijoiden paperille teke-

miin muistiinpanoihin tulkkausharjoituksissa. Konferenssitulkkaukseen kuuluu joka tapauksessa osana myös hyvät ja vakuuttavat esiintymistaidot, minkä vuoksi ne on syytä mainita myös tässä yhteydessä.

3 Tulkin muistiinpanotekniikat

Konsekutiivitulkkauksessa käytettävälle muistiinpanotekniikalle on olemassa omat tietyt periaatteensa, mutta tästä huolimatta tulkin muistiinpanot ovat yksilöllisiä. Jokainen tulkki luo itse itselleen parhaiten sopivan muistiinpanotekniikkansa, joka toimii juuri hänen muistinsa tukena. (Saresvuo & Ojanen 1988, 110 ; Matyssek 1989, 142–143.) Tässä luvussa esitellään ensiksi alaluvussa 3.1 Rozanin (1956) seitsemän periaatetta tulkin muistiinpanoista sekä lisäksi muita yleisiä piirteitä tulkin muistiinpanoissa ja alaluvussa 3.2 eri tutkijoiden huomioita tulkin muistiinpanoista ja muistiinpanotekniikoista.

3.1 Rozanin periaatteet ja muut piirteet tulkin muistiinpanoissa

Rozanin (1956) tunnetut seitsemän periaatetta tulkin muistiinpanoista ovat 1) ajatuksen, ei sanan merkitseminen, 2) lyhennesäännöt, 3) linkit, 4) negaatiot, 5) painotuksen lisääminen, 6) vertikaalisuus ja 7) siirtymät. Ensimmäisen kohdan mukaan tarkoituksena on merkitä, mikä on puhujan ajatus, eikä sanasanaisesti merkitä jokaista hänen sanomaansa ilmausta. Lyhennesäännöt liittyvät sanojen ja ilmausten nopeampaan merkitsemiseen niitä lyhentämällä. Linkit sitovat ajatuskokonaisuuksia yhteen siten, että niistä muodostuu looginen kokonaisuus. Linkkeinä voivat toimia esimerkiksi sellaiset sanat kuin *kuitenkin* tai *siis*. Negaatiot merkitsevät kieltomuotoja, ja ne voidaan merkitä esimerkiksi vetämällä viiva jonkin sanan tai merkinnän yli. Painotuksen lisääminen osoittaa esimerkiksi jonkin asian tai ilmauksen tärkeyttä ja se voidaan merkitä esimerkiksi alleviivaamalla jokin sana tai ilmaus. Vertikaalisuus perustuu siihen, että muistiinpanot etenevät ylhäältä alas siten, että ne ovat helposti silmäiltävissä. Merkintöjä ei pyritä tekemään liikaa vasemmalta oikealle vaan ylhäältä alas, sillä tämä helpottaa ja nopeuttaa muistiinpanojen lukemista. Siirtymät taas osoittavat sen, että uusi asia alkaa vasemmalta ja etenee sitten sisenevästi oikealle ja samalla myös alaspäin. Näin asiakokonaisuudesta tulee rakenteeltaan diagonaalimainen. Myös tämä edesauttaa muistiinpanojen merkitsemistä ja niiden lukemista sekä asiakokonaisuuksien hahmottamista. (Rozan 2002, 15–22.)

Tässä tutkielmassa käytetään edellä kuvattua Rozanin (1956) listaa tulkin muistiinpanojen periaatteista analysoitaessa tulkkiopiskelijoiden tekemiä muistiinpanoja ja muistiinpanotekniikoita tulkkausharjoituksissa. Lista on käyttökelpoinen sovellettavaksi tähän tutkimukseen, koska siinä on hyvin tiivistettynä yleisiä ja universaaleja piirteitä tulkin muistiinpanotekniikoista. Tämän seitsemän kohdan listan lisäksi tarkastelun kohteena on myös se, käyttävätkö

tulkkiopiskelijat muistiinpanoissaan marginaaleja ja jos käyttävät niin millä tavalla. Lisäksi tarkastelun kohteena on, käyttävätkö tulkkiopiskelijat symboleja muistiinpanoissaan, ja jos käyttävät niin kuinka paljon ja minkälaisia symboleja. Samoin tarkastellaan, ovatko tulkkiopiskelijat erotelleet asiakokonaisuuksia toisistaan muistiinpanoissaan, ja jos ovat niin millä eri tavoilla.

Rozanin (1956) listan ensimmäinen kohta ajatuksen, ei sanan, merkitsemisestä on siinä mielessä ristiriitainen, että yleisesti tulkin muistiinpanoissa pidetään tärkeänä merkitä muistiin numerot, nimet, tekniset termit sekä sanat, jotka on valittu huolella (Russell & Takeda 2015, 106). Tällaisissa tilanteissa nimenomaan sanan merkitseminen voi siis olla erityisen tärkeää. Lisäksi suositellaan symbolien käyttämistä siitä syystä, koska ne kuvaavat jotakin ajatusta ja ne ovat ytimekkäitä (mp). Ytimekkyys helpottaa tulkin työtä, sillä yksinkertaisen symbolin saa merkittyä nopeasti paperille. Yksi tulkin muistiinpanotekniikoissa käytetty menetelmä on myös poikkiviivan vetäminen paperille siihen kohtaan, missä edellinen ajatus päättyy ja seuraava alkaa (mp). Tämä selkeyttää tulkille puheen rakennetta, kun hän tulkkaa puheen kohdekielelle ja rakentaa puheen muistiinpanojensa pohjalta. Tulkin muistiinpanoissa voidaan käyttää myös sivun vasemmassa laidassa marginaalia, jonka voi joko piirtää tai sitten pitää kuvitteellisena, ja jonne voidaan merkitä puheen linkit, eri näkökulmat ja myös asiakokonaisuuksien erottelut (Jones 1998, 50–53). Edellä mainittujen perusteiden johdosta tässä tutkimuksessa on syytä ottaa tarkasteluun Rozanin (1956) periaatteiden lisäksi myös marginaalien, symbolien ja asiakokonaisuuksien erottelun käyttö tulkkiopiskelijoiden muistiinpanoissa.

Lähtökohtaisesti voidaan olettaa, että tulkkauksen opiskelijat eivät noudata tarkasti kaikkia edellä mainittuja Rozanin (1956) periaatteita ja muita muistiinpanojen piirteitä. Joitakin yhtäläisyyksiä voi löytyä, esimerkiksi lyhenteiden käyttö ja ajatuksen merkitseminen. Linkkienkin merkitsemisen voisi ajatella olevan helppoa ja nopeaa, samoin kuin negatioiden merkitseminen. Painotuksen merkitsemistäkin voisi mahdollisesti löytyä tulkkiopiskelijoiden muistiinpanoista. Sen sijaan muistiinpanojen rakenteellisten piirteiden, kuten vertikaalisuuden ja siirtymien, voisi ajatella riippuvan enemmän opiskelijoiden omista tavoista tehdä muistiinpanoja. Vertikaalisuuteen paperilla voi vaikuttaa esimerkiksi se, ovatko opiskelijat merkinneet muistiinpanoihinsa marginaalit. Marginaalit todennäköisesti kaventavat muistiinpanojen layoutia. Voidaan olettaa, että tulkkiopiskelijat ovat merkinneet marginaalit muistiinpanoihinsa mutta hyödyntävät niitä eri tavoin. Symbolien käytön voi olettaa olevan melko vähäistä, sillä niiden käyttö vaatii harjoittelua ja totuttelua. Asiakokonaisuuksien erottelussa voi odottaa olevan selviä eroja tulkkiopiskelijoiden välillä, koska opiskelijoilla voi olla omat tapansa merkitä asiat ja asiakokonaisuudet muistiinpanoihinsa. Kaikkien edellä mainittujen periaatteiden ja piirteiden

toteutumiseen tulkkiopiskelijoiden muistiinpanoissa vaikuttaa varmasti myös se, kuinka paljon opiskelijat ovat aikaisemmin käymillään kursseilla perehtyneet muistiinpanotekniikkoihin ja kuinka tottuneesti he tekevät muistiinpanoja tulkattavaa puhetta kuunnellessaan.

3.2 Muita huomioita tulkin muistiinpanoista

Jones (1998) on myös listannut asioita, joita tulkki merkitsee muistiin. Ensimmäisenä ovat pääkohdat eli tärkeimmät ajatukset, jotka luovat rakenteen puheelle. Toiseksi merkitään linkit pääajatusten välille, esimerkiksi sellaiset sanat kuin *mutta* tai *siksi*. Muita merkittäviä asioita ovat erottelut ajatusten välillä, puheen näkökulmat, verbien aikamuodot, modaaliapuverbit, numerot ja päivämäärät sekä nimet. Myös listat ja luettelot puheessa on tärkeää merkitä muistiin. Näiden edellä mainittujen asioiden lisäksi voi merkitä toki muutakin, mutta oleellista on, ettei kaikkea merkitä ylös sellaisenaan. (Jones 1998, 45–49.)

Jonesin (1998, 54) mukaan symbolien ja lyhenteiden käyttö tulkin muistiinpanoissa säästää aikaa muistiinpanojen kirjoittamisessa ja tekee näin muistiinpanojen tekemisestä tehokkaampaa. Lisäksi symbolien käyttäminen muistiinpanoissa auttaa tulkkia palauttamaan mieleen symboliin liittyvän ajatuksen. Näin tulkki ei ajattele liian sanasanaisesti merkitsemiään asioita, vaan symboliin on helpompi liittää kokonainen perusajatus verrattuna vaikkapa yhteen tai useampaan sanaan, jotka on kirjoitettu tulkin muistiinpanoihin. Siitä, kuinka paljon tulkin tulisi symboleita ja lyhenteitä muistiinpanoissaan käyttää, on erilaisia näkemyksiä. Jokaisen tulkin tulisi kuitenkin löytää oma tapansa toimia symboliensa suhteen. (Jones 1998, 54.)

Gilliesin (2005, 99) mukaan symbolin ei tarvitse olla kuva, vaan se voi olla myös lyhyt sana, pari kirjainta tai vain yksi ainut kirjain. Olennaista on, että symboli kuvaa jotakin ajatusta, ei vain sanaa. (Mp.) Jones (1998) käsittelee tulkin muistiinpanojen symboleita ja lyhenteitä samanaikaisesti ja esittelee niiden erilaisia käyttöyhteyksiä. Ensinnäkin symboleja ja lyhenteitä voi käyttää merkintöihin, jotka toistuvat puheessa usein. Tästä yksi esimerkki on maatunnukset. Lyhenteitä ja symboleita voi hyödyntää myös linkkisanoissa, jotka yhdistävät asiakokonaisuuksia toisiinsa. Esimerkiksi englannin kielessä on monia käyttökelpoisia lyhyitä linkkisanoja, kuten *but* ja *so*, joita voi hyödyntää eri yhteyksissä ja jotka on helppo kirjoittaa nopeasti ylös. Tulkit voivat hyödyntää eri kielten lyhyitä sanoja muistiinpanoissaan riippumatta siitä, mitkä heidän työkielensä ovat. Jonesin (1998) mukaan myös aikamuodot, apuverbit ja painotukset voidaan merkitä symboleilla tai lyhenteillä. Nuolet ovat erityisen käyttökelpoisia tulkin muis-

tiinpanoissa, ja ne voidaan merkitä monin eri tavoin ja niillä voidaan osoittaa esimerkiksi liikettä tai määrällistä tai laadullista kasvua ja lisääntymistä tai vastaavasti laskua ja vähenemistä. Samoin suffikseilla eli loppuliitteillä, sulkumerkeillä ja numeroinneilla voidaan merkitä erilaisia asioita tulkin muistiinpanoissa. Tulkit voivat hyödyntää muistiinpanotekniikassaan myös esimerkiksi matemaattisia merkkejä, välimerkkejä, nuotteja tai erilaisia kirjainmerkkejä. (Jones 1998, 54–64.)

Jones (1998, 55–56) tähdentää, että tulkin tulisi käyttää lyhenteitä ja symboleita loogisesti ja ymmärrettävästi, eikä niissä saisi olla väärinymmärryksen vaaraa. Yhden tietyn symbolin tai lyhenteen on tarkoittava selkeästi yhtä tiettyä asiaa, ja sitä tulisi käyttää yhdenmukaisesti. Tästä esimerkkinä voidaan mainita lyhenne *CH*, jota voidaan käyttää lyhenteenä Sveitsistä. Tämä onnistuu kuitenkin vain, jos Kiinalle (*China*) on olemassa jokin toinen lyhenne. (Mp.)

Tässä tutkielmassa lyhenteitä ja symboleita käsitellään erikseen tulkkiopiskelijoiden muistiinpanoissa. Lyhenteellä tarkoitetaan tässä tutkielmassa keskeneräisesti kirjoitettuja sanoja tai sitten kirjainta tai kirjainyhdistelmää, joka kuvastaa tiettyä sanaa tai nimeä (esim. HKI = Helsinki). Symboleilla taas tarkoitetaan erilaisia merkkejä, välimerkkejä ja piirroksia, kuten nuolia, kysymysmerkkejä tai kuvia. Tämä jako selkiyttää merkintöjen käsittelyä analysointivaiheessa.

Jonesin (1998, 52–53) mukaan tulkin muistiinpanoissa on syytä erottaa selvästi toisistaan puheen eri osat ja kappaleet, jopa myös lauseet ja ajatukset. Ajatusten ja lauseiden erottelussa voi käyttää lyhyttä poikkiviivaa. Kokonaisten kappaleiden tai puheen osien erottelussa voi taas käyttää esimerkiksi koko sivun mittaista poikkiviivaa tai kolmea lyhyttä pystyviivaa marginaalissa. Sillä, kuinka asiakokonaisuuksien erottelut tehdään, ei ole merkitystä. Tärkeintä on, että erottelut ovat selkeitä ja yksiselitteisiä tulkille itselleen. (Mp.) Tässä tutkielmassa yhtenä tarkastelukohteena tulkkiopiskelijoiden muistiinpanoissa on asiakokonaisuuksien erottelemisen toteutuminen ja se, millaisin eri keinoin tulkkiopiskelijat ovat asiakokonaisuuksia muistiinpanoissaan erotelleet. Voidaan olettaa, että asiakokonaisuuksien erotteleminen toteutuu tulkkiopiskelijoiden muistiinpanoissa ja että opiskelijoilla on hyvin erilaisia tyylejä erotella kokonaisuuksia. Esimerkiksi poikkiviivan vetämisen jaottelemisen merkiksi voisi olettaa olevan käyttökelpoinen ja helppo keino opiskelijoille.

Matyssekin (1989, 48–51) mukaan tulkin muistiinpanoihin kohdistuu seuraavia vaatimuksia: niiden tulee olla yksinkertaisia, taloudellisia, selkeitä, ne eivät saa olla sekoitettavissa keske-

nään, niiden tulee olla nopeasti ymmärrettävissä ja lisäksi niiden tulee olla visuaalisia. Muistiinpanojen tulee olla mahdollisimman yksinkertaisia ja mutkattomia muotoilultaan ja siten myös ymmärrettävyydeltään. Tämä yksinkertaisuus takaa myös muistiinpanojen taloudellisuuden siten, että muistiinpanoihin tarvitaan pienin välttämätön panos ja että tulkki tarvitsee muistiinpanojen tekemiseen mahdollisimman vähän energiaa. Muistiinpanot takaavat näin sen, että tulkki käyttää pääosan energiastaan kielelliseen viestin välittämiseen. Näin muistiinpanot toimivat ainoastaan tulkin tukena ja apuna. Muistiinpanojen tulee osoittaa selkeästi ja yksiselitteisesti loogisia asiayhteyksiä ja tarvittaessa myös painotuksia. Lisäksi niiden tulee merkitä yhtä tiettyä asiaa eli ne eivät saa olla sekoitettavissa eri asioita tarkoittavien käsitteiden kanssa keskenään. Tulkin tulee pystyä tunnistamaan muistiinpanoista yhdellä vilkaisulla lauseita tai vähintään lyhyempiä merkityskokonaisuuksia. Tähän vaatimukseen perustuu myös ajatus muistiinpanojen visuaalisuudesta. Kun muistiinpanot ovat visuaalisesti muotoiltuja, ei niitä tarvitse lukea paperilta rivi riviltä kuten tavallista tekstiä, vaan tällöin muistiinpanot ovat nopeasti silmäiltävissä muodossa. (Mp.)

Yksi tulkin muistiinpanoihin liittyvä ongelma on se, että monet pitävät muistiinpanoja ja niiden tekemistä itsessään päämääränä (Bowen & Bowen 1984, 22). Muistiinpanojen on tarkoitus kuitenkin olla tulkin apuväline asioiden mieleen painamisessa ja muistista palauttamisessa eli ne eivät yksistään riitä lopputuotteeksi. Vaikka muistiinpanot olisi kuinka huolellisesti merkitty, niillä ei ole merkitystä, jos kohdekielelle tuotettu tulkkaus ei ole onnistunut. Ilg ja Lambert (1996, 78) kuvaavatkin tulkin muistiinpanoja ainoastaan tueksi ja keinoksi auttaa muistin puutteita. Heidän mukaansa muistiinpanojen tekemistä tulisi rajata vain sellaiseen tietoon, jota ei ole helppo painaa muistiin tai palauttaa muistista. Tällaisia asioita ovat esimerkiksi tekstin rakenteellinen muoto, faktat, luvut ja nimet sekä tarkoitukselliset merkitysvivahteet. (Ilg & Lambert 1996, 78.) Kuten edellä käy ilmi, eri tutkijoilla on melko erilaisia näkemyksiä siitä, mitä kaikkea tulkin muistiinpanoihin tulisi merkitä.

Weber (1989, 165) mainitsee konsekutiivitulkkaukseen liittyvänä haastavimpana ongelmana kyvyn vastustaa houkutusta tehdä liikaa muistiinpanoja. Tämä on suuri haaste sekä tulkkauksen opiskelijoille että ammattitulkeille ja se käy yhä vaikeammaksi, kun toimitaan esimerkiksi paineen alla tai kun tulkki ymmärtää huonosti vierasta kieltä, puhujan ajattelutapaa tai käsiteltävää aihetta. (Weber 1989, 165.)

Muistiinpanoihin ja niiden tekemiseen liittyviä ongelmia ja haasteita voi käydä ilmi myös tämän tutkielman aineistossa. Tutkielman analyysivaiheessa selviää, kokivatko tulkkiopiskelijat

haasteita muistiinpanotekniikoissaan. Huomionarvoista näissä mahdollisissa haasteissa on erityisesti se, liittyvätkö ne edellisessä alaluvussa lueteltuihin Rozanin (1956) periaatteisiin ja muihin tässä tutkielmassa tarkasteltaviin tekijöihin tulkiopiskelijoiden muistiinpanoissa.

4 Tulkkauksen koulutus ja opetus

Koulutuksen määrä vaihtelee tulkkauksen alalla valtavasti kurssitarjonnan kokonaisesta puutumisesta aina monivuotiseen akateemiseen yliopistokoulutukseen asti. Syyt näihin suuriin eroihin tulkkauksen alalla ovat moninaiset, mutta yhtenä merkittävänä syynä voidaan mainita kulloisetkin näkemykset translatorisesta kompetenssista. Pöchhackerin (2000) mukaan translatorinen kompetenssi koostuu tulkkaustekniikasta eli tulkkauskompetenssista (saksaksi *Dolmetschkompetenz*) ja ammattimaisesta käyttäytymisestä eli tulkin kompetenssista (saksaksi *Dolmetscherkompetenz*). (Pöchhacker 2000, 50.)

Baon (2015) mukaan pätevien tulkkien kysynnän kasvun seurauksena tulkkikoulutuksen painopiste on korostunut kahden viime vuosikymmenen aikana. Viimeisimmän vuosikymmenen aikana on perustettu lukuisia tulkkauksen koulutusohjelmia vastaamaan tulkkien kasvavaan kysyntään. Koulutusohjelmia on perustettu sekä Eurooppaan että myös Aasiaan ja muihin maihin. Tämän viimeisen vuosikymmenen aikana tapahtunut kehitys on muuttanut tulkkikoulutuksen näkymiä. (Baon 2015, 400.)

Suomessa tulkkikoulutuksen vakiintuminen alkoi 1980-luvun alussa. Kieli-instituutit liitettiin yliopistoihin siten, että Turun kieli-instituutista tuli Turun yliopiston kääntäjänkoulutuslaitos ja Tampereen kieli-instituutista Tampereen yliopiston kääntäjänkoulutuslaitos. Savonlinnasta taas koulutus siirtyi silloiseen Joensuun yliopistoon ja Kouvolan opetus liitettiin Helsingin yliopistoon. Näiden lisäksi aloitettiin ruotsinkielinen kääntäjäkoulutus silloisessa Vaasan korkeakoulussa. Nykyään kääntämistä opiskelevat suorittavat yliopistossa humanististen tieteiden kandidaatin ja filosofian maisterin tutkinnon. (Sunnari 2006, 153.)

Suurin osa tulkkauksen koulutukseen liittyvästä kirjallisuudesta jakautuu kolmeen osa-alueeseen: konsekutiivitulkkaukseen, jossa tehdään muistiinpanoja, simultaanitulkkaukseen kansainvälisissä konferensseissa ja dialogitulkkaukseen (Pöchhacker 2004, 183). Näistä osa-alueista ensimmäinen on tämän tutkielman kannalta keskeinen, ja myös konferenssitulkkauksen opetus ja koulutus liittyy tämän tutkielman aiheeseen olennaisesti, vaikka simultaanitulkkauksen sijasta tässä tutkielmassa tarkastellaan erityisesti konsekutiivitulkausta. Tulkkauksen opetusta käsitellään tässä luvussa siten, että alaluvussa 4.1 keskitytään konsekutiivitulkkauksen opetukseen. Sen jälkeen alaluvussa 4.2 käsitellään konferenssitulkkauksen opetusta.

4.1 Konsekutiivitulkkauksen opetus

Ilgin ja Lambertin (1996) mukaan konsekutiivitulkkauksen opettaminen on yksi askel suullisen kommunikointitaidon kehittämisessä kahden kielen välillä paitsi konsekutiivitulkkauksessa, myöhemmin myös simultaanitulkkauksessa (Ilg & Lambert 1996, 73). Simultaanitulkkauksen oppiminen perustuu siis konsekutiivitulkkauksen oppimiseen. Myös Baon (2015, 411) mukaan konsekutiivitulkkaus on tärkeä osa tulkkauksen opetussuunnitelmassa. Se ei ole vain tärkeä taito itsessään vaan myös välttämättömyys simultaanitulkkauksen oppimiselle. Opiskelijat nimittäin oppivat siten analysoimaan ja organisoimaan ajatuksia. (Mp.) Weberin (1989, 162) mukaan konsekutiivitulkkaus on erinomainen keino testata tulkkien kykyjä, esiintymistä, puheta-paa ja yleistietoa. Tästä syystä jokaiseen tulkkauksen koulutusohjelmaan tulisi sisältyä konse-kutiivitulkausta. (Mp.)

Konsekutiivitulkausta ei tule Ilgin ja Lambertin (1996) mukaan opettaa alusta alkaen sellaise-naan, sillä se edellyttää taitoa välittää viestejä kielirajojen yli. Siksi tätä täytyy ensin opettaa yksinkertaistetusti kirjoitettujen, tuttujen tekstien avulla. Seuraava vaihe on harjoitella tunte-mattomien tekstien välitöntä muuttamista suullisiksi viesteiksi. Tästä voidaan sitten siirtyä tun-temattoman suullisen informaation muuttamiseen kohdekieliseksi valmistelemattomaksi suul-liseksi viestiksi. (Ilg & Lambert 1996, 73.)

Ilg ja Lambert (1996) toteavat, että tulkkauksen opetuksen alkuvaiheessa tulisi olla yksikielisiä harjoituksia, joissa käytetään ensin kirjoitettuja tekstejä ja tämän jälkeen suullista informaa-tiota. Tällä tavoin opiskelijat oppivat järjestelemään sisältöä uudelleen ja parafraseeraamaan (*paraphrase*) eli kertomaan mukaillen tai omin sanoin kirjoitettua tekstiä tai kuultua puhetta. (Ilg & Lambert 1996, 73.) Tämä onkin tulkille tärkeä taito, kun esimerkiksi konsekutiivitulk-kauksessa tulkki rakentaa puheen tekemiensä muistiinpanojen pohjalta eli hän tulkkaa tällöin-kin kuulemansa puheen omin sanoin muistiinpanoihinsa ja muistiinsa tukeutuen.

Konsekutiivitulkkauksen opetuksen alkuvaiheessa pystytään Ilgin ja Lambertin (1996) mukaan arvioimaan opiskelijan kykyä prosessoida ja analysoida tehokkaasti ja nopeasti erilaisia ver-baalisia tuotoksia, esimerkiksi eri puhenopeuksia, erilaisia alueellisia puhetapoja tai joko hyvin strukturoitua tai rönsyilevää puhetta. Opetuksen alkuvaihe on myös hyvä aika osoittaa redun-danssin eli toisteen tai ylimääräisen puheen merkitystä puhutussa, spontaanissa puheessa. Puhe

sisältää usein esimerkiksi epäröintiä, korjauksia tai keskeneräisiä ilmauksia. Tulkit voivat hyödyntää näitä ominaisuuksia, kun he tuottavat johdonmukaisempaa, selkeämpää ja tiiviimpää puhetta tulkatessaan. (Ilg & Lambert 1996, 74.)

4.1.1 Tulkin muistiinpanotekniikoiden opetus

Konsekutiivitulkkaustaitoihin liitetään yleensä kuuluviksi muistiinpanotaidot (Pöchhacker 2004, 183). Ilgin ja Lambertin (1996) mukaan tutkijoilla on erilaisia näkemyksiä siitä, tulisiko tulkin muistiinpanotekniikoita opettaa systemaattisesti. Kuitenkin ne, jotka ovat muistiinpanojen tekemistä systemaattisesti opettaneet, ovat yksimielisiä siitä, että muistiinpanojen tulee olla yksilöllisiä mutta niiden tekemisen tulee perustua tehokkuuteen ja taloudellisuuteen. Tämä näkyy esimerkiksi niin, että käsitteistä ja termeistä käytetään lyhenteitä. Tämän keinon harjoittamiseen tulisi käyttää tarpeeksi aikaa, jotta mahdollisimman tehokas ja taloudellinen toimintatapa muistiinpanojen merkitsemiseksi löytyisi. (Ilg & Lambert 1996, 78.) Weberin (1989, 165) mukaan opiskelijat eivät saisi missään tapauksessa olla riippuvaisia liiallisista muistiinpanoista. Kykyä vastustaa liiallisten muistiinpanojen tekemistä on paitsi vaikeaa opettaa myös vaikeaa omaksua. Pikakirjoituksen käyttö muistiinpanotekniikkana ei ole suotavaa, sillä se johtaa muistiinpanojen vaivalloiseen tulkitsemiseen, ja tämä tapahtuu loogisen ajattelun kustannuksella. (Mp.) Lisäksi voidaan ajatella, että pikakirjoitus on myös hyvin aikaa vievää, ja se muistuttaa enemmän alkuperäisen puheen kopiointia kuin että tulkki itse rakentaisi puheen uudelleen kohdekielellä järkevästi muotoiltujen muistiinpanojen pohjalta.

Chmiel (2010) on myös tutkinut muistiinpanotekniikkojen opettamisen tehokkuutta. Hänen tutkimuksessaan tarkasteltiin tulkkauksen opiskelijoiden muistiinpanoja ja opiskelijat myös vastasivat kyselyyn, jonka kysymykset liittyivät heidän juuri käymäänsä tulkkauskurssiin, jossa muistiinpanotekniikoita oli harjoiteltu. Opiskelijoilta kysyttiin kurssin hyödyllisyydestä, järjestämisestä ja kouluttajan eri pätevyyksistä. He myös kommentoivat kurssin hyötyjä ja puutteita sekä tarpeettomia elementtejä. Samoin Chmielin (2010) tutkimuksessa tarkasteltiin, mitä asioita opiskelijat muistiinpanoihinsa merkitsivät.

Chmielin (2010, 245–248) tutkimuksessa kävi ilmi, että opiskelijat ovat tietoisia muistiinpanojen harjoittamisen tarpeesta ja hyödyllisyydestä. He pitivät käymäänsä kurssia erittäin hyödyllisenä ja kurssin organisointia positiivisena. Suurin osa opiskelijoista oli käyttänyt muistiinpanoissaan marginaaleja, pystysuoria listoja ja kokonaisuuksien erotteluja. Opiskelijat olivat käyttäneet muistiinpanoissaan symboleja melko vähän. Tutkimuksessa selvisi, että layoutiin ja

mielikuviiin liittyvät tekniikat ovat helpommin siirrettävissä opiskelijoiden muistiinpanotekniikoihin kuin symbolit ja symboleiden yhdistelmät. Opiskelijat painottivat muistiinpanoissaan numeroiden ja niiden kontekstin tärkeyttä. Kieltomuotojen merkitsemistä viivaamalla käsite yli tai ajan ilmausten merkitsemistä ajanjaksoilla käytettiin muistiinpanoissa useammin kuin symboleja. Chmiel arvioi tutkimuksessaan symbolien ja niiden vähäisen käytön johtuvan siitä, että ne riippuvat yksilöllisistä miellelyhtymistä. Yhtenä syynä voisi olla myös se, että opiskelijat ovat muistiinpanojen tekemisen vaiheessa ylikuormitettuja informaatiomäärästä, ja tämä vie tilaa symbolien käyttämiseltä. Symbolien soveltaminen muistiinpanoissa vaatisi sen, että niiden käyttö olisi automaattista. Muistiinpanotekniikoiden kehitys on pitkäaikainen prosessi ja vaatii ammatillista harjoitusta. (Mp.)

4.1.2 Tulkin muistiinpanotekniikoiden opetus Tampereen yliopistossa

Tampereen yliopistossa tulkin muistiinpanotekniikkaa opetetaan ja käsitellään ainakin seuraavilla kursseilla: *Kääntämisen ja tulkkauksen teoria ja käytäntö – Tulkkausviestinnän perusteet, Dialogitulkkaus, Tulkin työkalupakki, Asioimistulkkaus, Konsekutiivitulkkaus I ja Konsekutiivitulkkaus II*. Kolme ensimmäiseksi mainittua kurssia kuuluvat kandidaatintutkintoon ja kolme viimeisintä maisteriopintoihin. (Tampereen yliopisto 2017a, 2017b, 2017c, 2017d, 2017e ja 2017f.) Tulkin muistiinpanotekniikkaa käsitellään näillä kursseilla teoreettisesti ja käytännön harjoituksissa, ja käytännön harjoitukset painottuvat erityisesti maisterivaiheen konsekutiivitulkkauskursseihin.

Tämän tutkielman koehenkilöt ovat käyneet *Konsekutiivitulkkaus I saksa-suomi-saksa* -kurssin Tampereen yliopistossa kevätlukukaudella 2016, ja tällä kyseisellä kurssilla kerättiin myös tutkimusaineisto tähän tutkielmaan. Tampereen yliopiston opinto-oppaassa tämän kyseisen kurssin osaamistavoitteina mainitaan muun muassa konsekutiivitulkkauksen periaatteiden ja käytäntöjen ymmärtäminen, tulkin muistiinpanotekniikoiden syvälinen ymmärtäminen ja kyky käyttää ja kehittää muistiinpanotekniikkaa (Tampereen yliopisto 2017b). Lisäksi kurssilla on tarkoitus oppia muun muassa tulkkaamaan konsekutiivisesti yleisaiheisia puheita ja esitelmää viestintätilanne huomioon ottaen ja tulkkaamaan tarkasti ilman tarpeettomia poistoja ja lisäyksiä. Kurssin sisältöön kuuluu konsekutiivitulkkaus neuvottelu-, konferenssi- ja oikeustulkkaus-tilanteissa, tulkin muistiinpanotekniikka, tulkkauksen tarkkuus sekä viestin segmentointi ja viestin informatiivinen sisältö ja lisäksi kielikohtaiset tulkkausharjoitukset. (Mp.) Tämän tutkielman koehenkilöiden aikaisemmin käymät kurssit vaihtelevat eli heillä on taustallaan eri määrä käytyjä tulkkauskursseja, eivätkä kaikki koehenkilöt ole käyneet samoja kursseja.

4.2 Konferenssitulkkauksen koulutus

Konferenssitulkkauksen alalla vallitsee yhteisymmärrys koulutuksen perusstandardeista. Konferenssitulkkien maailmanlaajuinen järjestö International Association of Conference Interpreters (AIIC) on laatinut perusperiaatteet tulkikoulutukselle (AIIC 2010). Nämä periaatteet on jaettu muidenkin alan toimijoiden, kuten EMCI:n (European Masters in Conference Interpreting) ja monien kansallisten ja kansainvälisten organisaatioiden kanssa. Näiden kaikkien toimijoiden kannattamien käytäntöjen painopisteitä ovat jatko-opiskelutasolla tarjolla olevan koulutuksen tärkeys, ammattilaiskonferenssitulkkien käyttäminen kouluttajina ja ohjelmakoordinaattoreina, kunnollisten pääsy- ja loppukokeiden hallinnointi sekä korkeatasoisen laadun ja läpinäkyvyyden varmistaminen kokeissa ulkopuolisten valintalautakunnan jäsenten avulla. (Diriker 2015, 181.)

Suomen konferenssitulkikoulutus on aikaisemmin keskittynyt Turkuun, sillä vuodesta 1995 lähtien Turun yliopistossa toimi konferenssitulkkien erikoistumiskoulutus (Turun yliopisto 2009; Sunnari 2006, 156). Tämä kyseinen erikoistumiskoulutus oli ylemmän korkeakoulututkinnon jälkeinen erikoistumiskoulutus, jota opetus- ja kulttuuriministeriö rahoitti vuoden 2009 loppuun saakka. Turun yliopisto päätti lakkauttaa konferenssitulkkien koulutuksen rahoituksen puutteen vuoksi. (SKTL 2011.)

Turun yliopiston erikoistumiskoulutuksesta valmistuneet tulkit ovat päätyneet työskentelemään niin EU:n toimielimiin kuin myös yksityiselle sektorille (Turun yliopisto 2009). Koulutuksen pääsyvaatimuksia olivat ylempi korkeakoulututkinto sekä erinomaiset taidot työkielissä. Lisäksi konferenssitulkkien erikoistumiskoulutusta on järjestetty Helsingin yliopistossa 1990-luvun lopulla ja 2000-luvun alussa. (Sunnari 2006, 156.)

5 Tutkimuksen tavoite, tutkimusaineisto ja -metodi

5.1 Tutkimuksen tavoite

Tässä tutkimuksessa tavoitteena on tutkia tulkkauksen opiskelijoiden muistiinpanotekniikoita konsekutiivitulkkauksharjoituksissa. Tutkielmassa tarkastellaan, kuinka Rozanin (1956) periaatteet tulkin muistiinpanoista toteutuvat tulkkioiskelijoiden muistiinpanoissa. Rozanin (1956) periaatteiden lisäksi tarkastellaan myös, ovatko tulkkioiskelijat käyttäneet marginaaleja muistiinpanoissaan, ja jos ovat niin millä tavalla. Samoin otetaan selvää, ovatko tulkkioiskelijat käyttäneet muistiinpanoissaan symboleja, ja jos ovat niin minkä verran ja millaisia symboleja. Lisäksi muistiinpanojen tarkasteluun kuuluu myös asiakokonaisuuksien erottelu muistiinpanoissa, eli erottelevatko tulkkioiskelijat asiakokonaisuuksia näkyvästi muistiinpanoissaan, ja jos erottelevat niin millä eri tavoilla.

Tulkkioiskelijoiden tulkkauksharjoitukset videoidaan, heidän muistiinpanojaan tarkastellaan ja heitä haastatellaan tulkkauksilanteen jälkeen. Myös haastattelut videoidaan, ja haastattelukysymykset liittyvät tulkkien tekemisiin muistiinpanoihin ja muistiinpanotekniikoihin sekä toisella haastattelukerralla myös muun muassa muistiinpanoihin liittyviin haasteisiin, muistiinpanotekniikoiden kehitykseen konsekutiivitulkkaukskurssin aikana ja muistiinpanotekniikoiden opetukseen ja ohjaukseen. Kaikki haastattelukysymykset löytyvät liitteestä 1.

5.2 Tutkimusaineisto

Tutkielman aineisto koostuu neljän tulkkauksen maisterivaiheen opiskelijan tekemistä muistiinpanoista, jotka he tekivät konsekutiivitulkkaukskurssilla tulkkauksharjoitusten yhteydessä. Lisäksi aineisto koostuu näiden opiskelijoiden videoiduista tulkkauksharjoituksista sekä heidän videoiduista haastatteluistaan, joissa opiskelijoilta kysyttiin heidän tekemistään muistiinpanoista sekä siitä, miten ne auttoivat opiskelijoita tulkkauksharjoituksissa. Tulkkioiskelijoilta saatiin kirjallinen tutkimuslupa käyttää heidän muistiinpanojaan ja videoituja tulkkauksilanteitaan ja haastattelujaan tutkimusaineistona tässä pro gradu -tutkielmassa. Opiskelijoiden tekemät muistiinpanot löytyvät tutkielman lopusta liitteistä 2 ja 3. Tässä tutkielmassa tulkkioiskelijoista eli koehenkilöistä käytetään nimityksiä tulkki 1, tulkki 2, tulkki 3 ja tulkki 4, kun heistä puhutaan yksittäin.

Neljästä tulkkioiskelijasta kolme oli käynyt juuri ennen tätä kyseistä konsekutiivitulkkaukskurssia toisen tulkkaukskurssin, jossa käsiteltiin myös muistiinpanojen tekemistä. Tällä saattoi

olla osaltaan vaikutusta siihen, millaisia muistiinpanoja kyseiset opiskelijat tulkkausharjoituksissa tekivät. Lisäksi on syytä mainita, että yksi koehenkilöistä oli tietoinen tämän tutkielman lähtötilanteesta ja alustavista tavoitteista, mikä saattoi mahdollisesti vaikuttaa tämän koehenkilön tekemiin muistiinpanoihin ja tulkkaustilanteeseen. Yksi tulkkiepiskelija on myös koehenkilöistä ainoa kaksikielinen henkilö, jonka äidinkieliä ovat sekä suomi että saksa. Kaksikielisyyden vaikutusta koehenkilön tekemiin muistiinpanoihin onkin syytä pohtia aineistoa analysoitaessa.

Pääasiallisena tutkimusaineistona tässä tutkielmassa käytetään tulkkiepiskelijoiden paperille käsin kirjoittamia muistiinpanoja. Näitä muistiinpanoja tulkkiepiskelijat käyttivät videoituissa tulkkausharjoituksissa. Videoidut tulkkausharjoitukset ja haastattelut toimivat tukevana ja sellittävänä taustamateriaalina, kun tulkkiepiskelijoiden muistiinpanoja analysoidaan yksitellen. Haastatteluista ja tulkkausharjoituksista käy muun muassa ilmi, mitä erilaiset tulkkiepiskelijoiden tekemät muistiinpanomerkinnot tarkoittavat.

5.3 Tutkimusmetodi

Tutkimusmetodi on tässä tutkielmassa kvalitatiivinen, sillä tutkimusmenetelminä käytetään videoitua teemahaastattelua sekä muistiinpanojen ja tulkkaustilanteen havainnointia. Lisäksi tarkoituksena ei ole kerätä määrällisesti suurta aineistoa vaan tutkia laadullisesti tarkemmin pientä aineistoa. Tämän tutkimusmetodin perusteena on se, että tulkin muistiinpanoja tarkasteltaessa on muistettava, että kukin tulkki tekee omanlaisensa muistiinpanot, eli ne ovat aina yksilöllisiä. Siksi on hedelmällisempää tarkastella muutaman tulkin muistiinpanotekniikoita tarkasti kuin mahdollisimman monen tulkin muistiinpanoja pinnallisemmin.

Tutkimusaineisto kerättiin kaksi kertaa *Konsektiivitulkkaus I saksa–suomi–saksa* -kurssin aikana, ensimmäisen kerran kurssin alkuvaiheessa ja toisen kerran kurssin loppupuolella. Tulkkien tulkkaustunneilla tekemät tulkkausharjoitukset videoitiin. Ensimmäisellä aineistonkeruukerralla tulkit tulkkasivat suomenkielisen puheen saksaksi. Tulkattava puhe oli muokattu versio kaupunginjohtaja, ylipormestari Jussi Pajusen puheesta kultaisten Helsinki-mitalien jakotilaisuudessa ansioituneille kansalaisille ja 20 vuotta luottamustehtävässä toimineille 12.6.2013 (Pajunen 2013). Tulkkiepiskelijat olivat saaneet kyseisen puheen etukäteen paperimuodossa, joten he pystyivät valmistautumaan tulkkaukseen tekemällä sanastotyötä ja pohtimalla erilaisen ilmausten kääntämistä jo ennen tulkkaustilannetta. Tällä oli osaltaan varmasti vaikutusta

siihen, kuinka paljon ja millaisia muistiinpanoja tulkkiepiskelijat tekivät. Puhuja teki kuitenkin puheeseen joitakin muutoksia ja lisäyksiä, joista koehenkilöt eivät etukäteen tienneet.

Toisella aineistonkeruukerralla tulkkiepiskelijat tulkkasivat saksankielisen puheen suomeksi. Tämä puhe oli muokattu versio *Spiegel Online* -sivulta olevasta kolumnista nimeltä *Zuwanderung: Die teure Angst vor den Fremden* (Müller s.d.). Puheen aiheena oli maahanmuutto ja siihen liittyvät haasteet ja mahdollisuudet Saksan näkökulmasta. Tällä kertaa koehenkilöt eivät olleet saaneet puhetta etukäteen paperilla. Näin ollen harjoitustilanne oli melko erilainen kuin ensimmäisellä aineistonkeruukerralla. Lähtökohtaisesti voidaan ajatella, että tässä toisessa tulkkauksharjoituksessa tulkkiepiskelijat olivat paljon enemmän oman muistinsa ja muistiinpanojensa varassa kuin ensimmäisessä tulkkauksharjoituksessa, jossa he pystyivät perehtymään puheeseen jo etukäteen.

Edellä mainittujen tekijöiden lisäksi tulkkiepiskelijöiden muistiinpanoihin saattoi vaikuttaa molemmilla aineistonkeruukerroilla myös se, että koehenkilöt tiesivät kyseessä olevan tilanne, joka tallennetaan videolle. On mahdollista, että he kiinnittivät tällöin erityistä huomiota muistiinpanojensa tekemiseen ja koko tulkkauksentilanteeseen.

Koehenkilöitä haastateltiin yksitellen tulkkauksentilanteen jälkeen, ja myös haastattelut videoitiin. Koehenkilöitä pyrittiin haastattelemaan mahdollisimman pian tulkkauksentilanteen jälkeen, jolloin asiat olivat heillä vielä tuoreessa muistissa. Ensimmäisellä aineistonkeruukerralla heitä haastateltiin samana päivänä, jolloin he olivat tehneet videoidut tulkkauksharjoitukset, muutaman tunnin sisällä tulkkauksensuoritusten jälkeen. Toisella aineistonkeruukerralla kahta koehenkilöä haastateltiin samana päivänä, jolloin tulkkauksharjoitukset oli tehty, ja kahta koehenkilöä seuraavana päivänä.

Haastatteluissa keskityttiin tulkkiepiskelijöiden tekemiin muistiinpanoihin. Heiltä kysyttiin, millaisia muistiinpanoja he tulkkauksentilanteessa tekivät, ja heidän muistiinpanomerkintöjään ja niiden merkityksiä käytiin läpi paperilla. Ensimmäisellä haastattelukerralla haastattelut etenivät melko vapaamuotoisesti muistiinpanoista ja niiden yksittäisistä merkinnöistä sekä tulkkauksentilanteesta keskustellen. Toisella haastattelukerralla haastateltaville esitettiin useita tarkempia, etukäteen muotoiltuja kysymyksiä, jotka liittyivät muistiinpanotekniikoihin. Kaikki haastattelukysymykset ovat nähtävissä tämän tutkielman liitteessä 1. Videokamera kohdistettiin molemmilla haastattelukerroilla muistiinpanopapereihin, sillä ne ovat päätarkastelukohte tässä tutkimuksessa.

6 Ensimmäinen aineistonkeruukerta konsekutiivitulkkaukurssin alussa

Tässä luvussa käsitellään tutkielman koehenkilöiden eli neljän tulkkioiskelijan tekemiä muistiinpanoja, heidän tulkkauharjoituksiaan sekä haastatteluitaan ensimmäisellä aineistonkeruukerralla konsekutiivitulkkaukurssin alussa. Luvussa esitellään havaintoja ja tutkimustuloksia, joita tulkkioiskelijoiden tekemistä muistiinpanoista ja haastatteluista on löytynyt. Tulkkioiskelijoiden muistiinpanot löytyvät kokonaisuudessaan liitteistä 2 ja 3. Liitteessä 2 on muistiinpanot ensimmäiseltä aineistonkeruukerralta ja liitteessä 3 toiselta aineistonkeruukerralta.

Haastatteluista, puheista ja tulkkeista poimitut suorat sitaatit on litteroitu ja niissä käytetään litterointimerkkejä, jotka pohjautuvat mukautettuina Ruusuvuoren ja Tiittulan (2005, 303) laatiin litterointimerkkeihin. Tässä tutkielmassa käytetään seuraavia litterointimerkkejä:

- . laskeva intonaatio ja/tai virkkeen/ajatuksen lopetus
- , lyhyt tauko virkkeen keskellä
- lii- sana jää kesken
- liian painotus
- () sana tai jakso, josta ei ole saatu selvää (mukaillen Ruusuvuori & Tiittula 2005, 303).

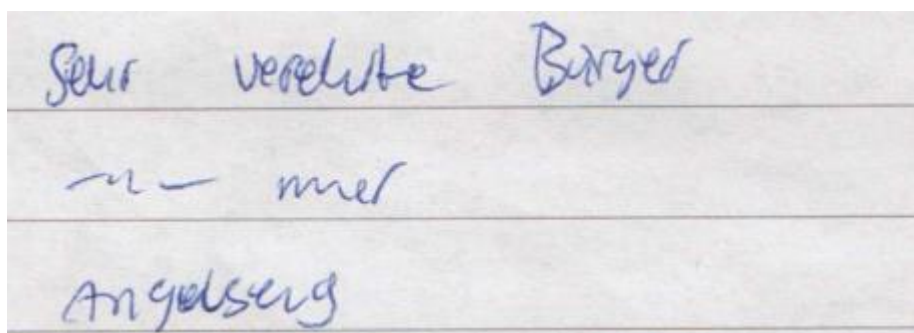
Neljän tulkkioiskelijan haastattelut toteutettiin Tampereen yliopistossa kevätlukukaudella 2016. Kaikkia koehenkilöitä haastateltiin kaksi kertaa, ensimmäisen kerran *Konsekutiivitulkkaukaus I saksa–suomi–saksa* -kurssin alkuvaiheessa ja toisen kerran saman kurssin loppuvaiheessa. Molemmilla kerroilla opiskelijoiden tulkkauharjoitukset ja haastattelut videoitiin.

Ensimmäisellä aineistonkeruukerralla tulkkioiskelijat tulkkasivat suomenkielisen puheen saksaksi. Tulkattavan puheen aihe oli *Kaupunginjohtaja, ylipormestari Jussi Pajusen puhe kultaisen Helsinki-mitalien jakotilaisuudessa ansioituneille kansalaisille ja 20 vuotta luottamustehtävissä toimineille 12.6.2013*. Seuraavissa alaluvuissa käsitellään tulkkioiskelijoiden muistiinpanoja, joista keskusteltiin ja jotka käytiin läpi ensimmäisellä haastattelukerralla. Alaluvussa 6.1 muistiinpanot käsitellään Rozanin (1956) listassa olevien muistiinpanojen periaatteiden mukaisesti temaattisessa järjestyksessä. Rozanin (1956) periaatteiden lisäksi tarkastellaan alaluvussa 6.2 marginaalien ja alaluvussa 6.3 symbolien käyttöä sekä alaluvussa 6.4 asiakokonaisuuksien erottelua toisistaan tulkkioiskelijoiden muistiinpanoissa. Alaluvussa 6.5 käsitellään vielä muistiinpanoihin liittyviä haasteita, joita tuli ilmi ensimmäisellä aineistonkeruukerralla.

6.1 Rozanin periaatteiden toteutuminen tulkkiopiskelijoiden muistiinpanoissa

1) Ajatuksen, ei sanan merkitseminen: Ensimmäinen kohta Rozanin (1956) muistiinpanotekniikoiden periaatteiden listassa on ajatuksen, ei sanan merkitseminen muistiinpanoihin, ja tämän periaatteen mukaisesti tulkki merkitsee ylös perusajatuksen kuulemastaan puheesta eikä merkitse sanasanaisesti ylös kaikkea kuulemaansa. Tähän periaatteeseen liittyviä useita havain- toja tuli esille tulkkien haastatteluissa ja muistiinpanoissa. Rozanin (1956) kaikki seitsemän periaatetta tulkin muistiinpanoista on esitelty tarkemmin luvussa 3.1.

Tulkki 1 mainitsi haastattelussa esimerkiksi, että hän kirjoitti ylös kaikki puheen aloitusfraasit, vaikka ne olisi voinut kirjoittaa myös etukäteen valmiiksi. Sitä hän ei kuitenkaan ehtinyt tehdä. Tässä kohtaa siis ei toteutunut pelkän ajatuksen ylös merkitseminen, vaan tulkki 1 merkitsi ylös sanatarkasti puheen aloitusfraasit. Tämä kyseinen kohta tulkin 1 muistiinpanoissa on liitetty alle:

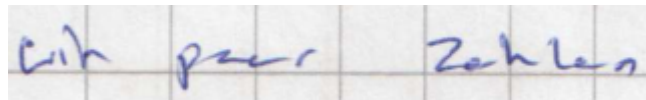
Tulkki 1 kertoi haastattelussaan muistiinpanojensa olevan välillä ”alkeellista pikakirjoitusta.” Tämä viestii siitä, että tulkki 1 on yrittänyt tehdä muistiinpanoja mahdollisimman paljon. Hän mainitsikin tekevänsä muistiinpanoja niin paljon kuin ehti ja sen, että hän voisi kuunnella enemmän tulkkausta. Näiden syiden perusteella voidaan tulkita, ettei Rozanin (1956) ensimmäinen periaate toteutunut hänen muistiinpanoissaan ainakaan täysin. Toisaalta tulkki 1 on käyttänyt muistiinpanoissaan paljon lyhenteitä, lukuja ja joitakin symboleita, eikä pelkästään kokonaisia sanoja. Toisin sanoen kaikkea ei ole merkitty ylös sellaisenaan.

Tulkki 2 kertoi merkinneensä jokaisesta lauseesta jotain ylös. Hän jätti verbit pois muistiinpanoista ja keskittyi merkitsemään substantiiveja ja lukuja. Hän mainitsi tehneensä mahdollisimman vähän muistiinpanoja. Näin ollen voidaan tulkita, ettei hän pyrkinyt sanasanaiseen muis-

tiinpanojen kirjoittamiseen. Yhtenä poikkeuksena tästä oli tulkattavan puheen kohta, jonka puhe oli lisännyt puheeseen. Tulkit eivät siis olleet lukeneet tätä kohtaa aikaisemmin paperilta. Kyseinen puheen osa oli seuraava:

Jos ajattelemme kasvua, niin, kerrompa muutamia lukuja havainnollistaakseni sitä (Pajunen 2013).²

Tulkki 2 oli merkinnyt kyseisen kohdan muistiinpanoihinsa seuraavasti:

Hän merkitsi siis puheeseen lisätyn kohdan saksankielisillä sanoilla *ein paar Zahlen* (suomeksi: muutamia lukuja). Tulkki 2 on käyttänyt muistiinpanoissaan paljon kokonaisia sanoja, mutta toisaalta hän on pyrkinyt merkitsemään olennaisimmat asiat ylös.

Tulkki 3 kertoi haastattelussa tehneensä muistiinpanoja kaikista asiaosuuksista avainsanoilla. Hän pyrki kirjoittamaan jokaisesta asiasta jotain ylös, jotta mahdollisimman vähän asiaa jäisi pois tulkkauksesta. Hän mainitsi tekevänsä mielellään melko paljon muistiinpanoja. Avainsanojen merkitseminen tukee Rozanin (1956) ensimmäisen periaatteen toteutumista. Toisaalta taas mieltymys tehdä paljon muistiinpanoja ei välttämättä tue tätä periaatetta.

Tulkki 4 kertoi tehneensä ehkä liikaakin muistiinpanoja ottaen huomioon, että hän oli lukenut puhetta jo etukäteen. Näin ollen puhe oli hänen mukaansa jo hyvin mielessä etukäteen. Hänen muistiinpanoissaan on merkittynä paljon yksittäisiä sanoja, mutta osassa merkityistä sanoista on esimerkiksi kokonaisen virkkeen ajatus. Tulkki 4 on siis toisaalta sekä merkinnyt välillä enemmän sanoja kuin ydinajatuksen, toisaalta taas sanat paikka paikoin pitävät sisällään juuri pääajatuksia.

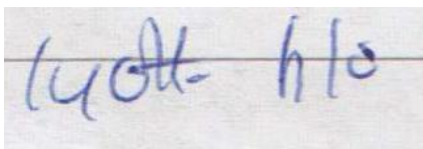
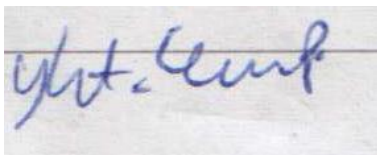
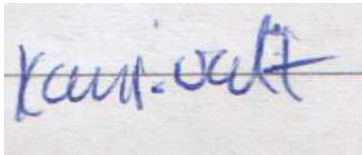
Kaiken kaikkiaan voidaan todeta, että Rozanin (1956) ensimmäinen periaate eli ajatuksen, ei sanan merkitsemisestä tulkin muistiinpanoihin toteutui tulkkiopiskelijoiden muistiinpanoissa, mutta vain osittain. Tulkkiopiskelijat olivat sekä merkinneet avainsanoja ja pääajatuksia että toisaalta tehneet määrällisesti paljon muistiinpanoja. Oli hieman yllättävää, ettei tämän ensim-

² Yliopisto-opettaja Anu Viljanmaa piti tämän puheen, joka pohjautuu kaupunginjohtaja, ylipormestari Jussi Pajusen (2013) pitämään puheeseen *Kaupunginjohtaja, ylipormestari Jussi Pajusen puhe kultaisten Helsinki-mitalien jakotilaisuudessa ansioituneille kansalaisille ja 20 vuotta luottamustehtävässä toimineille 12.6.2013*. Tulkkausharjoituksissa pidetty puhe on muokattu versio alkuperäisestä Pajusen (2013) puheesta.

mäisen periaatteen toteutuminen ollutkaan kovin selvää. Toisaalta koehenkilöt ovat vielä opiskelijoita, joten myös tarpeettomien asioiden ylös merkitseminen ja liiallinen muistiinpanojen tekeminen on tässä vaiheessa varmasti tyypillistä.

2) Lyhennesäännöt: Tulkkiopiskelijat ovat käyttäneet muistiinpanoissaan lyhenteitä, eli Roza-nin (1956) toinen periaate toteutui tulkkiopiskelijoiden muistiinpanoissa. Niiden määrä kuitenkin vaihteli koehenkilöiden välillä. Tulkki 2 oli käyttänyt lyhenteitä vähiten, ainoastaan yhdessä kohdassa. Tulkit 1 ja 3 olivat käyttäneet niitä eniten.

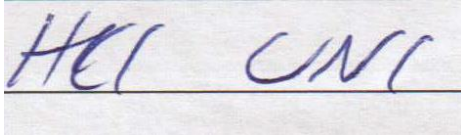
Tulkki 1 mainitsi haastattelussaan lyhennelleensä sanoja, mikä on myös nähtävillä hänen muistiinpanoissaan. Tulkki 1 oli tehnyt lyhenteitä suurimmaksi osaksi suomenkielisistä sanoista. Alla on muutama esimerkki hänen lyhentämistään sanoista muistiinpanoissaan. Lyhenteet on tehty sanoista 'kaupunginvaltuusto', 'yhteistyökumppanit' ja 'luottamushenkilöt'.

Tulkki 2 kertoi, ettei käyttänyt muistiinpanoissaan muita lyhenteitä kuin sanasta "miljoona" saksankielistä lyhennettä *Mio*. Muuten tulkin 2 muistiinpanot koostuvatkin kokonaisista sanoista sekä luvuista ja merkeistä.

Tulkki 3 oli käyttänyt useita lyhenteitä. Hän oli lyhentänyt esimerkiksi Helsinki-sanana muotoon HKI ja saksankielinen puhuttelumuoto *Liebe* lyhentyi hänen muistiinpanoissaan L-kirjaimeksi ja *kiinnostava*-sanana hän oli lyhentänyt muotoon "kiin." Johtava-sanana hän oli lyhentänyt muotoon "J.". Tulkki 3 on siis lyhentänyt sanoja useammassa kohdassa yhteen tai useampaan kirjaimeseen.

Tulkki 4 oli käyttänyt lyhenteitä muutamassa kohdassa, mutta enimmäkseen hän oli merkinnyt muistiinpanoihinsa kokonaisia saksankielisiä sanoja. Yksi hänen tekemänsä lyhennemerkintä oli seuraava merkintä:

Tämä lyhennemerkintä on tehty sanoista *Helsingin yliopisto*. Tulkki 4 on käyttänyt myös saksankielistä esimerkiksi-lyhennettä eli merkintää *z.B.* muistiinpanoissaan.

Rozanin (1956) toisen periaatteen eli lyhennesääntöjen toteutuminen tulkkiopiskelijoiden muistiinpanoissa oli odotettavissa, sillä sanojen lyhentäminen on helppo tapa merkitä nopeasti ylös asioita. Sitä ei myöskään tarvitse samalla tavalla opetella ja harjoitella kuin esimerkiksi symbolien käyttöä tulkin muistiinpanotekniikoissa. Kiinnostavaa oli, että lyhenteiden käytössä esiintyi kuitenkin huomattavia eroja koehenkilöiden välillä.

3) Linkit: Rozanin (1956) kolmas periaate tulkin muistiinpanoista on linkkien käyttäminen eri asiakokonaisuuksien välillä. Tulkkiopiskelijoiden muistiinpanoissa ensimmäiseltä aineistonkeruukerralta ei ole juurikaan havaittavissa linkkejä, jotka yhdistävät asiakokonaisuuksia toisiinsa. Esimerkiksi tulkki 4 mainitsi haastattelussaan, että hänen muistiinpanoistaan puuttuu täysin sellaiset sanat kuin *ja*, *sitten* ja *koska*. Tällaisilla linkkisanoilla asiakokonaisuuksia voisi sitoa loogisesti yhteen. Lyhyiden linkkisanojen käyttäminen ei toteutunut tulkkiopiskelijoiden muistiinpanoissa ensimmäisellä aineistonkeruukerralla. Sen sijaan tulkkiopiskelijat olivat käyttäneet jonkin verran nuolimerkintöjä osoittamaan asiayhteyksiä.

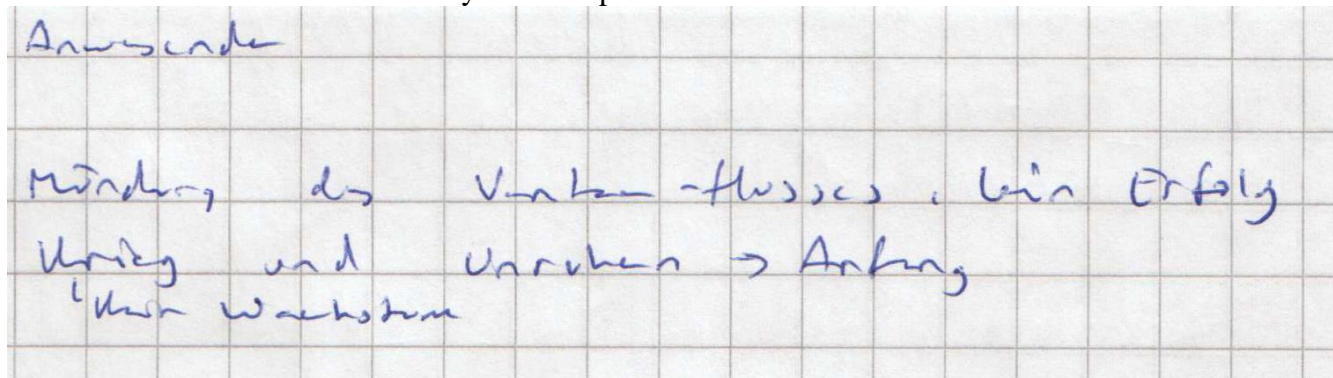
Linkkisanojen voisi ajatella selkeyttävän muistiinpanojen rakennetta ja sisältöä tulkille. Toisaalta koska ne ovat niin ”helppoja” ja usein käytettäviä sanoja, jäivät ne ehkä helposti muistiinpanoista pois, jos muistiinpanot tehdään mahdollisimman tiiviiksi. Jos muistiinpanojen merkitsemisessä tulee kiire, jäivät tällaiset lyhyet ja yleiset sanat mahdollisesti helpommin kirjoittamatta.

4) Negaatiot: Sanojen ja ilmausten kieltoimuotojen merkitsemistä yliviivaamalla sana ei tulkkiopiskelijoiden muistiinpanoissa tullut vastaan ensimmäisellä aineistonkeruukerralla. Tämä oli hieman yllättävää, sillä kieltoimuodon merkitsemisen muistiinpanoihin voidaan ajatella ole-

van suhteellisen vaivatonta. Esimerkiksi sanan tai ilmauksen yliviiwaamiseen ei kulu paljoa aikaa. Yksi syy tällaisten negatiivmerkintöjen puutteelle voi tietenkin olla se, että sellaisia muotoja ei tullut paljoa vastaan puhujan pitämässä puheessa. Yksi esimerkki kieltomuodosta oli kuitenkin tässä kohtaa puhetta:

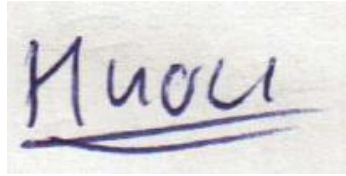
Hyvät läsnäolijat. Vantaanjoen suulle perustetusta Helsingistä ei tullut menestystarinaa heti. Kasvu ei lähtenyt kunnolla liikkeelle, kun sodat ja levottomuudet tämän tästä palauttivat kehityksen lähtöruutuun. (Pajunen 2013.)

Tämän kohdan tulkki 2 oli merkinnyt muistiinpanoihinsa seuraavasti:

Tulkki 2 on siis merkinnyt muistiinpanoihinsa sanan *Anwesende* (suomeksi: läsnäolija) ja sen jälkeen *Mündung des Vanta-flusses, kein Erfolg, Krieg und Unruhen* → *Anfang, Kein Wachstum* (suomeksi: Vantaa-joen suu, ei menestystä, sota ja levottomuudet → alku, ei kasvua). Tässä kohtaa tulkin 2 muistiinpanoissa huomionarvoista on, että kieltomuotoja ei ole merkitty esimerkiksi sanan yliviiwaamisella vaan sanallisesti *kein*-sanaa käyttäen. Tulkki 2 oli muutenkin suosinut sanojen merkitsemistä muistiin kokonaisina, vaikkakin hän oli käyttänyt myös nuolia ja lukuja muistiinpanoissaan. Jones (1998, 65) toteaa kieltosanan merkitsemisestä tulkin muistiinpanoissa, että kieltomuotoa ei ole tarpeen merkitä sanallisesti, vaan mieluummin viivaamalla sana yli. Tällaista kieltomuodon merkitsemistä ei esiintynyt tulkkiopiskelijoiden muistiinpanoissa kertaakaan tällä ensimmäisellä aineistonkeruukerralla.

5) Painotuksen lisääminen: Seuraava kohta Rozanin (1956) listalla on painotuksen lisääminen muistiinpanoihin, joka on tapa merkitä erityisen tärkeitä ja painokkaita asioita tulkattavassa puheessa, ja yksi tapa merkitä painotus on sanan tai ilmauksen alleviivaaminen. Painotuksen lisäämistä ei ollut havaittavissa paljoa tulkkiopiskelijoitten muistiinpanoissa ensimmäisellä aineistonkeruukerralla. Painotuksen lisäämisestä löytyi kaksi esimerkkiä tulkkiopiskelijoiden muistiinpanoista. Tulkki 3 on merkinnyt muistiinpanoihinsa sanan *huoli* isoilla kirjaimilla ja kaksilla alleviivauksilla. Tämä merkintä tarkoittaa 'suurinta huolta'. Ohessa on nähtävillä, miten tulkki 3 oli kyseisen kohdan muistiinpanoihinsa merkinnyt:

Puhuja sanoi tässä kohtaa puhettaan:

Pääkaupunkiseudun kuntia uhkaa eriarvoistuminen, mutta ehkä suurin huolenaihe kuitenkin on lasten ja nuorten hyvinvointi (Pajunen 2013).

Tulkki 4 on merkinnyt yhteen kohtaan muistiinpanoissaan sanan *immer* (aina) isoilla kirjaimilla, koska ajatteli tämän kohdan erityisen painokkaaksi puheessa. Tulkki 4 on siis tässä käyttänyt isoja kirjaimia painotuksen merkitsemiseen. Tulkki 4 merkitsi kyseisen kohdan muistiinpanoihinsa seuraavasti:

Tulkin 4 muistiinpanoissa näkyvä pystyviiva on osa marginaaliviivaa, jonka tulkki on merkinnyt sivun reunaan. Puhuja sanoi tässä kohdassa puhettaan:

Aina on jokin murros kuitenkin käynnissä, ja tällä hetkellä tuo murros, on, epävarmuus tulevasta (Pajunen 2013).

6) Vertikaalisuus: Rozanin (1956) kuudes periaate tulkin muistiinpanoista on vertikaalisuus, jolla tarkoitetaan, että tulkin muistiinpanot merkitään paperille ennemmin ylhäältä alas kuin vasemmalta oikealle. Niillä tulkkiopiskelijoilla, jotka ovat käyttäneet muistiinpanoissaan marginaaleja, muistiinpanot ovat rakenteeltaan kapeammat.

Tulkki 3 ja tulkki 4 ovat käyttäneet muistiinpanoissaan marginaaleja, ja sen johdosta heidän muistiinpanonsa vievät leveyssuunnassa vähemmän tilaa. Näin voidaan todeta, että heidän muistiinpanoissaan vertikaalisuus toteutuu selvemmin kuin tulkeilla 1 ja 2, jotka ovat kirjoittaneet muistiinpanonsa ennemminkin vasemmalta oikealle kuin ylhäältä alas -periaatteella.

7) Siirtymät: Rozanin (1956) seitsemäs periaate tulkin muistiinpanoista on siirtymät, joilla tarkoitetaan sitä, että muistiinpanoissa uusi asiakokonaisuus alkaa vasemmasta reunasta ja sen jälkeen muistiinpanot merkitään kyseisessä asiakokonaisuudessa sisenevästi ja alaspäin, jolloin asiakokonaisuus merkitään muistiinpanoihin diagonaalimaisessa muodossa. Siirtymiä ei esiintynyt kovin paljon tulkkiopiskelijoiden muistiinpanoissa ensimmäisellä aineistonkeruukerralla.

Tulkki 3 ja tulkki 4 olivat käyttäneet sisennystä jonkin verran muistiinpanoissaan. Selkeästi diagonaalimaista rakennetta muistiinpanoissa ei kuitenkaan ole nähtävissä. Näin voidaan todeta, että Rozanin (1956) periaate siirtymistä toteutui aineistossa osittain, mutta melko pienissä määrin. Kaikki tulkkiopiskelijat eivät sisennystä käyttäneet. Ne tulkkiopiskelijat, jotka käyttivät sisennystä, merkitsivät sisennyksen yksittäisissä kohdissa eivätkä noudattaneet diagonaalimaista rakennetta muistiinpanoissaan.

6.2 Marginaalien käyttö

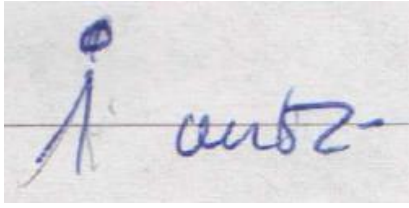
Marginaalien käyttöä tulkin muistiinpanoissa on käsitelty luvussa 3. Tämän tutkimuksen koehenkilöiden marginaalien käyttö muistiinpanoissa oli vähäistä ensimmäisellä aineistonkeruukerralla. Tarkasteltavissa muistiinpanoissa tulkki 1 ja tulkki 2 eivät olleet merkinneet marginaaleja lainkaan. Tulkki 1 sanoi, ettei käyttänyt muistiinpanoissaan marginaaleja tässä hänen luokan edessä tulkkauksessaan osuudessa, joka videoitiin tätä tutkielmaa varten. Myöhemmissä tulkkauksosuuksissa hän oli kyllä marginaaleja käyttänyt.

Tulkki 3 ja tulkki 4 olivat merkinneet marginaalit sivun reunaan. Tulkki 3 ei ollut tehnyt marginaaleihin lainkaan muistiinpanoja. Hän oli merkinnyt marginaaleihin ainoastaan tähdellä luokkahuoneen edessä tulkkauksensa osuuden alkamis- ja loppumiskohdan. Tämä kyseinen kohta on siis tarkastelun kohteena tässä tutkielmassa. Tähtimerkinnot marginaaleissa eivät olleet puheesta tehtyjä muistiinpanoja, vaan ne oli merkitty vain selvyuden vuoksi. Tulkki 4 oli tehnyt pari merkintää marginaaleihin, mutta mainitsi haastattelussa, että marginaalien käyttö on vielä vähäistä eikä niiden käyttöön ole vielä löytynyt rutiinia. Hän kuitenkin sanoi merkitsevänsä marginaaleihin jotakin ja että marginaaleja voisi kyllä hyödyntää muistiinpanoissa.

6.3 Symbolien käyttö

Symbolien käyttöä tulkin muistiinpanoissa on käsitelty luvussa 3. Tämän tutkimuksen koehenkilöiden muistiinpanoista ja haastatteluista kävi ilmi, että eniten käytetty symboli heidän muistiinpanoissaan ovat erilaiset nuolet. Ne merkitsevät kontekstista riippuen eri asioita.

Tulkki 1 on käyttänyt nuolta muistiinpanoissaan parissa kohdassa. Tulkki 1 on kehittänyt myös oman symbolin ilmaukselle 'korkein mahdollinen tunnustus'. Itse symboli kuvastaa ilmausta 'korkein mahdollinen' ja sen yhteyteen on liitetty lyhenne *ausz.*, joka tulee saksankielisestä sanasta *Auszeichnung* (suomeksi: tunnustus). Tulkki 1 on merkinnyt symbolin seuraavasti:

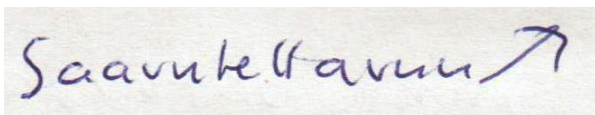

Puhuja sanoi tässä kohtaa puhettaan:

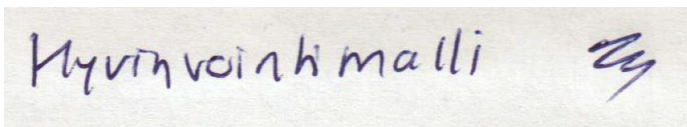
Onnittelten lämpimästi kultaisen Helsinki-mitalin johdosta. Se on Helsingin kaupungin korkein mahdollinen tunnustus. (Pajunen 2013.)

Tulkin 2 muistiinpanoissa ei ollut paljoa symboleita, mutta hänkin oli käyttänyt muistiinpanoissaan nuolia merkitsemään eri asioita ja kerran < -merkkiä. Muuten hänen muistiinpanonsa koostuivat suurimmaksi osaksi kokonaisista sanoista ja numeroista.

Tulkki 3 kertoi käyttäneensä joitakin symboleja, ja tämä onkin nähtävillä hänen muistiinpanoissaan (ks. Liite 2). Tulkki 3 oli käyttänyt nuolia eri merkityksissä, yhdessä kohtaa myös ranskalaisina viivoina. Tulkki 3 oli käyttänyt myös yläviistoon osoittavia nuolia, joiden merkitys oli kehittämistä, nousemista, kasvamista, vahvistumista tai paranemista. Esimerkkinä tästä on alla tulkin 3 muistiinpanoista merkintä, jonka merkitys on 'saavutettavuuden parantaminen':

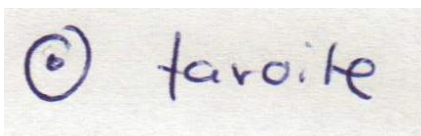
Tulkki 3 oli merkinnyt symbolilla esimerkiksi kohdan "hyvinvointimalli on koetuksella". Tämä kohta hänen muistiinpanoistaan on liitetty alle:

Puhuja sanoi tässä kohtaa puhetta:

Hyvinvointimallimme joutuu tulevana vuosina kovalle koetukselle. (Pajunen 2013.)

"Keskeisen tavoitteen" tulkki 3 oli merkinnyt seuraavasti:

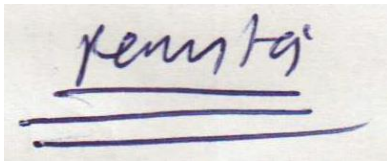

Puhuja sanoi tässä kohtaa puhettaan:

Saavutettavuutemme jatkuva parantaminen onkin keskeinen kaupungin elinkeinopolitiikan tavoite (Pajunen 2013).

Tämä yllä kuvattu symboli sanalle `keskeinen` on samanlainen kuin Chmielin (2010, 244) tutkimuksessa kuvattu symboli, jossa sen merkitys on englannin kielen sana *market* (suomeksi: markkinat). Chmielin tutkimuksessa tämä kyseinen symboli oli luokiteltu kuuluvaksi symbolien ryhmään, jotka eivät ole kovin helposti assosioitavissa (mp).

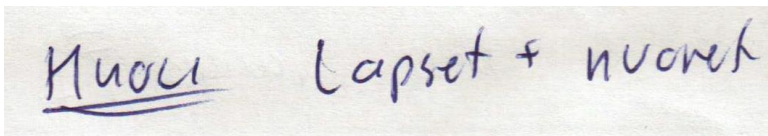
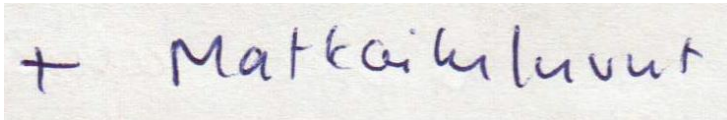
Perusta-sanana tulkki 3 oli merkinnyt ylös symbolin ja sanan yhdistelmällä:

Puhuja sanoi tässä kohtaa puhettaan:

Syrjäytymisen ehkäisemisessä, ja pärjäämisessä, ovat hyvät ystävät ja mielekkäät harrastukset perustana (Pajunen 2013).

Lisäksi tulkki 3 oli käyttänyt +-merkkiä, joka hänen muistiinpanoissaan tarkoitti yhdessä kohtaa ”positiivista” ja toisessa kohtaa ja-sanaa. Nämä kohdat tulkin 3 muistiinpanoista ovat nähtävillä alla:

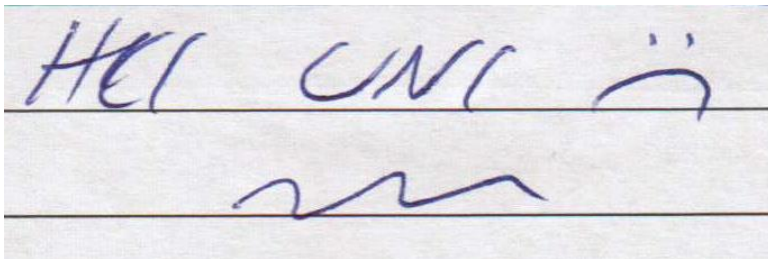

Maailma-sanalle tulkki 3 oli merkinnyt oman symbolinsa:

Tällä kyseisellä symbolilla tulkki 3 viittaa maapalloon.

Tulkki 4 kertoi ensimmäisessä haastattelussaan kirjoittaneensa muistiin lähinnä saksankielisiä sanoja. Hänen ensimmäisellä aineistonkeruukerralla käyttämänsä symbolit olivat hymiö, aaltoviiva ja kysymysmerkki. Kysymysmerkin hän on merkinnyt osoittamaan epäsuoraa kysymystä. Tulkki 4 kertoi ensimmäisessä haastattelussaan, että jos hän ei tietäisi puheen sisältöä etukäteen, hän piirtäisi luultavasti enemmän muistiinpanoihinsa. Ensimmäisellä tulkkauksella hän on merkinnyt selvästi napakammin ja kuvallisemmin kohdan, jonka puhuja lisäsi valmiiseen puheeseen ja jota tulkki 4 ei siis ollut lukenut etukäteen. Tämä kyseinen kohta tulkin 4 muistiinpanoista on liitetty alle:

Puhuja sanoi tässä kohtaa puhettaan:

Toki surulliset uutiset Helsingin yliopistot- Helsingin yliopistosta ovat tässä nyt sitten kääntämässä kelkkaa, kenties tulevaisuudessa toiseen suuntaan (Pajunen 2013).

Kaiken kaikkiaan tulkkioiskelijoiden symbolien käyttö muistiinpanoissa oli melko vähäistä, tosin heidän välillään oli yksilöllisiä eroja. Tulkki 3 oli käyttänyt symboleja melko runsaasti muihin tulkkioiskelijoihin verrattuna. Tulkkioiskelijat suosivat huomattavasti enemmän konkreettisten sanojen tai lyhennettyjen sanojen käyttöä kuin symbolien käyttöä muistiinpanoissaan. Tämä tutkimustulos oli odotettavissa, sillä koehenkilöt ovat vielä opiskelijoita, eikä heille siksi ole vielä ehtinyt kertyä kokemusta ja rutiinia symbolien käytöstä muistiinpanoissa. Lisäksi yksilölliset erot tulkkioiskelijoiden välillä olivat myös ennakoitavissa, koska koehenkilöillä ei ole keskenään saman verran kokemuksia symboleiden käytöstä tulkin muistiinpanoissa. Tarkemmin tulkkioiskelijoiden aiemmin käymiä kursseja ja niiden vaikutusta tämän tutkimuksen tuloksiin käsitellään luvussa 7.10.

6.4 Asiakokonaisuuksien erottelu toisistaan

Kuten etukäteen saattoi odottaa, tulkkioiskelijoilla oli erilaisia käytäntöjä asiakokonaisuuksien erottelussa muistiinpanoissaan. Eroja oli sekä erottelujen selkeydessä että tavoissa erotella asiakokonaisuuksia toisistaan. Asiakokonaisuuksien erottelua tulkin muistiinpanoissa yleisesti on käsitelty luvussa 3.

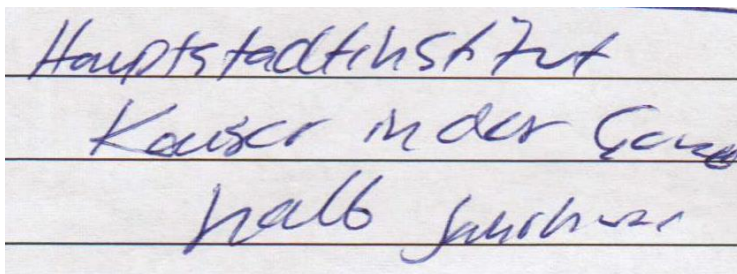
Tulkki 1 kertoi haastattelussaan, että hänen muistiinpanonsa ovat merkattuna allekkain ja että ne ovat jaottelemana. Tällä hän tarkoitti, että päätekijät ja pienemmät asiat ovat erottelemana toisistaan hänen muistiinpanoissaan. Asiakokonaisuuksien erotteleminen ei siis toteutunut selkeästi hänen muistiinpanoissaan. Hän on toisaalta jättänyt myös tyhjää joidenkin rivien väliin, mutta yleisesti ottaen hänen muistiinpanoissaan ei ole nähtävillä selkeitä asiakokonaisuuksien erotteluja.

Tulkki 2 kertoi jättävänsä asiakokonaisuuksien välille tyhjän rivin, mikä myös on nähtävillä hänen muistiinpanoissaan (ks. Liite 2). Tulkin 3 muistiinpanoja havainnoimalla voidaan huomata, että hän on jaotellut asioita merkitsemällä niitä allekkain ja sisentämällä alemmaa riviä. Hän on myös jättänyt välillä tyhjää tilaa eri merkintäkokonaisuuksien välille. Hänen muistiinpanoissaan on paikoin selvää, paikoin hieman epäselvää, mitkä asiakokonaisuudet on erotettu ja mitkä kuuluvat yhteen.

Tulkki 4 oli merkinnyt muistiinpanoihinsa poikkiviivoja, jotka osoittavat asiakokonaisuuksien tai jopa lauseiden erotteluja toisistaan. Tulkki 4 mainitsi kuitenkin haastattelussaan, etteivät nämä erottelut ole yhtenäisiä puheen kappaleiden kanssa. Näin tulkki 4 kertoi haastattelussaan muistiinpanoihinsa merkitsemistään poikkiviivoista:

Mut ne saattaa ne on ehkä vähän semmosii niinkun, mitä mulla oli, päässä niinkun semmosii vaikka jotain lauserakenteita mitä mä olin suunnitellu et ne ei välttämättä oo mee ton tekstin kappaleitten kaa yhteen. Mä ehkä jopa niin varmaan niinkun melkein pä et joka lauseen jälkeen, ehkä vedän viivan. (Tulkki 4 2016a.)

Tulkki 4 kertoi haastattelussa myös, että häntä auttaa asiakokonaisuuksien hahmottamisessa se, että hän merkitsee toisiinsa liittyvät sanat ja asiat allekkain. Tästä esimerkkinä on seuraava kohta tulkin 4 muistiinpanoissa:

Tämä kohta tulkin 4 muistiinpanoissa oli merkitty seuraavassa kohdassa puhujan puhetta:

Pääkaupunki-instituutioiden rakentamista jatkuikin, tuosta eteenpäin, keisarin suosion turvin, yli puoli vuosisataa (Pajunen 2013).

Eniten tulkkiepiskelijat ovat käyttäneet asiakokonaisuuksien erottelujen merkitsemisessä tyhjän rivin tai tilan jättämistä eri asiakokonaisuuksien väliin, asioiden allekkain merkitsemistä ja sisentämistä. Tulkkiepiskelijoiden välillä oli selkeitä yksilöllisiä eroja siinä, kuinka he erottelivat asiakokonaisuuksia toisistaan.

6.5 Muistiinpanojen tekemisessä ilmenneet haasteet

Ensimmäisellä haastattelukerralla tulkeilta ei kysytty erikseen, millaisia muistiinpanoihin tai niiden tekemiseen liittyviä haasteita he kohtasivat tulkkaustrarjoituksissa. Erilaisia muistiinpanoihin liittyviä haasteita nousi kuitenkin esiin haastatteluissa, kun tulkkiepiskelijoiden kanssa käytiin vapaamuotoista keskustelua muistiinpanoista ja niiden tekemisestä. Tulkki 1 esimerkiksi mainitsi tehneensä muistiinpanoja niin paljon kuin ehti:

Siis mä tein niin paljon kun ehdin, ja tota, kun ei oikein uskalla luottaa siihen että, ehkä vois kuunnella enemmän mut sitte se että minkä verran, myös uskaltaa sit jättää pois (Tulkki 1 2016a).

Tulkki 1 mainitsi myös tulkkaustilanteeseen liittyvän jännityksen ja sen, ettei voi luottaa muistavansa, mitä on jollakin symbolilla tarkoittanut:

Että jännittää tietysti se ja sitten että just se että oikeesti kun en en ihan täysin voi luottaa siihen että mä muistan mitä mä oon tarkottanu tämmösellä loistavalla symbolilla sitten (Tulkki 1 2016a).

Tässä kohtaa tulkki 1 viittasi muistiinpanopapereissaan edellä mainittuun symboliin, jonka merkitys oli ´korkein mahdollinen tunnustus´.

Tulkki 2 mainitsi haastavaksi asiaksi sen, että hän oli jättänyt verbit kokonaan pois muistiinpanoistaan. Tämä tuotti ongelmia tulkkausvaiheessa, kun hänen täytyi miettiä sopivia verbejä. Tulkki 2 mainitsi myös, että hänen puhelimensa oli soinnut muistiinpanojen tekemisen aikana. Tällä saattoi osaltaan olla jotain vaikutusta hänen muistiinpanoihinsa, esimerkiksi siten, että hänen oli tällöin vaikeampi keskittyä pelkästään puheen kuuntelemiseen ja muistiinpanojen tekemiseen.

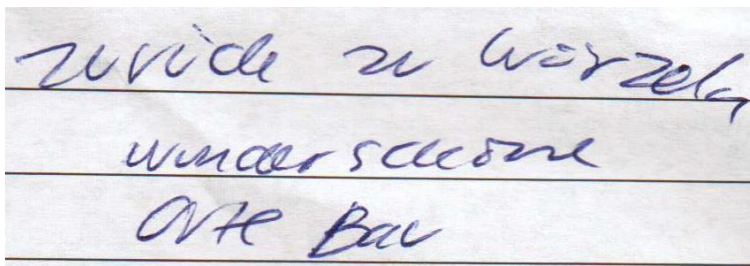
Tulkki 3 taas mainitsi, että muistiinpanot tulee kirjoitettua usein hyvin nopeasti. Sanoista saatetaan esimerkiksi jäädä pois kirjaimia tai ä:n pisteitä tai ne saattavat lyhentyä. Muistiinpanot auttavat kuitenkin hänen mukaansa muistia tästäkin huolimatta, kun niistä muistaa asiayhteyden, mihin ne liittyvät. Niinpä esimerkiksi, kun tulkki 3 oli merkinnyt ´parjaamisen´ muistiinpanoissaan ´parjaamiseksi´ eli jättänyt ä:n pisteet merkkäämättä, oli hänelle kuitenkin tulkatessa

selvää, että kyseisessä kontekstissa oli kyse pärjäämisestä eikä parhaamisesta. Puhuja sanoi tässä kyseisessä kohdassa puheessaan:

Syrjäytymisen ehkäisemisessä, ja pärjäämisessä, ovat hyvät ystävät ja mielekkäät harrastukset perustana (Pajunen 2013).

Tulkki 4 kertoi haastattelussaan, että välillä yksittäisten sanojen miettiminen häiritsi muistiinpanojen tekemistä ja asiakokonaisuuden muistamista. Hän myös mainitsi tekevänsä muistiinpanomerkintöjä liian pitkästi ja vaikeasti ja sen, ettei luota muistiinsa. Tästä syystä hän mainitsi tehneensä melko paljon muistiinpanoja. Hän myös sanoi haastattelussa, ettei hänellä ole vielä rutiinia muistiinpanojen tekemiseen. Hänen mukaansa pitkien sanojen kirjoittamiseen kului paljon aikaa, mistä syystä hän jäi jälkeen puheen seuraamisessa. Tulkki 4 mainitsi muistiinpanojensa haasteeksi myös sen, että ne ovat hänelle itselleenkin välillä liian epäselviä. Hän kertoi, että varsinkin jos on kyse uudesta puheesta, jota hän ei ennestään tunne, merkitsee hän ylös sanojen alkuja, joista on vaikeaa jälkeensä muistaa, mitä ne tarkoittavat. Kuitenkin tällä ensimmäisellä aineistonkeruukerralla oli kyseessä puhe, johon tulkkiopiskelijat olivat jo etukäteen perehtyneet ja jonka tulkki 4 kertoi muistaneensa hyvin ulkoa.

Yhdessä kohdassa tulkki 4 jäi miettimään yksityiskohtaa puheessa, ja kun ei osannut muotoilla kyseistä ilmausta, päätyi hän merkitsemään kohdan yksinkertaistetusti. Tämän kohdan tulkki 4 oli merkinnyt muistiinpanoihinsa seuraavasti:

Tässä tulkki 4 on siis merkinnyt itselleen ylös ilmaukset: *zurück zu Wurzeln* [sic!], *wunderschöne*, *Orte* ja *Bau* (suomeksi: takaisin juurille, ihastuttava, paikkoja ja rakentaminen).

Puhuja sanoi tässä kohtaa puhettaan:

Jälkiteollisessa yhteiskunnassa kaupunki tekee paluuta juurilleen, kun satama- ja teollisuusalueet ovat vapauttaneet upeita merenranta-alueita uudelleenrakentamiseen (Pajunen 2013).

Ensimmäisen aineistonkeruukerran haastatteluissa esiin tulleet haasteet tulkkiopiskelijoiden muistiinpanoissa liittyivät asioiden muistamiseen, jännitykseen ja muistiinpanojen epäselvään

tai vaikeaan merkitsemistapaan. Nämä haasteet ovat varmasti yhteydessä siihen, että koehenkilöt ovat vielä opiskelijoita ja vasta alkuvaiheessa tulkkauskokemuksissaan. Toisaalta jännitys ja asioiden muistamisen haasteellisuus ovat varmasti tuttuja haasteita ammattitulkeillekin.

Tulkkiopiskelijoiden ensimmäisellä aineistonkeruukerralla mainitsemat haasteet eivät liittyneet aivan suoraan Rozanin (1956) periaatteisiin ja muihin tässä tutkielmassa tarkasteltaviin muistiinpanojen piirteisiin. Kuitenkin yksittäisten sanojen muistamisen vaikeus ja asioiden liian monimutkainen merkitseminen viittaavat siihen, että tällöin ei välttämättä keskitytä olennaisten avainsanojen ja -asioiden merkitsemiseen, eikä aina käytetä lyhenteitä ja symboleita silloin, kun niiden käyttö voisi olla käytännöllistä, tehokasta ja suositeltavaa.

7 Toinen aineistonkeruukerta konsekutiivitulkkauskurssin lopussa

Toisella aineistonkeruukerralla tulkkioiskelijat tulkkasivat saksankielisen puheen suomeksi, eivätkä he olleet saaneet puhetta paperilla etukäteen. Tulkattava puhe käsitteli maahanmuuttoa ja sen haasteita ja mahdollisuuksia Saksan näkökulmasta. Toisella haastattelukerralla tulkkioiskelijoille esitettiin enemmän valmiiksi muotoiltuja kysymyksiä kuin ensimmäisellä haastattelukerralla. Yhteensä kysymyskohtia oli 12. Lisäksi esitettiin tarvittaessa tarkentavia kysymyksiä. Kaikki haastattelukysymykset ovat nähtävillä liitteessä 1.

Kuten edellisessä luvussa, myös seuraavassa alaluvussa tulkkioiskelijoiden muistiinpanoja käsitellään Rozanin (1956) muistiinpanojen periaatteiden listan mukaisessa temaattisessa järjestyksessä. Sen jälkeen tarkastellaan marginaalien ja symbolien käyttöä sekä asiakokonaisuuksien erottelua tulkkioiskelijoiden muistiinpanoissa. Näiden jälkeen käsitellään vielä haastattelukysymyksissä käsiteltyjä aiheita, eli muistiinpanoissa ilmenneitä haasteita, muistiinpanojen eroja eri kielisuunnissa, muistiinpanojen eroja sen mukaan, onko ne tehty seisten vai pöydän ääressä ja muistiinpanojen eroja etukäteen saadun puheen ja uuden puheen välillä. Lopuksi vielä käsitellään tulkkioiskelijoiden kehitystä konsekutiivitulkkauskurssin aikana sekä tulkin muistiinpanoja tulkkioiskelijoiden koulutuksessa ja harjoituksissa. Myös näihin teemoihin liittyviä haastattelukysymyksiä esitettiin koehenkilöille toisella haastattelukerralla. Luvun lopusta löytyy myös yhteenveto tutkimuksen tuloksista alaluvusta 7.11.

7.1 Rozanin periaatteiden toteutuminen tulkkioiskelijoiden muistiinpanoissa

1) Ajatuksen, ei sanan merkitseminen: Tulkki 1 kertoi toisessa haastattelussaan, että hänellä oli vaikeuksia ydinkohtien merkitsemisessä. Hän mainitsi, että ei jää kuuntelemaan tulkattavaa puhetta pidemmäksi aikaa merkitäkseen vasta sen jälkeen pääkohdat, vaan hän merkitsee koko ajan ylös niin paljon asioita kuin vain ehtii. Lisäksi hän mainitsi merkitsevänsä ylös turhia sanoja. Rozanin (1956) ensimmäinen periaate ei siis ainakaan selvästi toteudu hänen muistiinpanotekniikassaan.

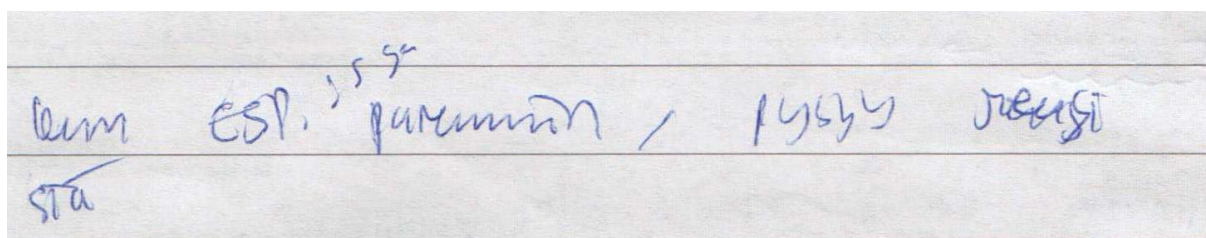
Tulkki 3 kertoi toisessa haastattelussaan, että hänen muistiinpanonsa auttoivat häntä muistamaan, mistä asioista oli puhuttu. Hän korosti nimenomaan, ettei muistanut asioita sanasanaisesti, vaan hän muisti puheessa olleet ajatukset. Tämän huomion perusteella Rozanin (1956) ensimmäinen periaate näyttäisi toteutuneen tulkin 3 muistiinpanoissa.

Tulkki 4 mainitsi haastattelussaan, että hänen muistiinpanonsa auttoivat häntä tulkkauksessa siten, että merkitsemistään sanoista ja lauseista hän saattoi muistaa lisää lauseita. Tämä huomio tukee Rozanin (1956) ensimmäisen periaatteen toteutumista, joskin toisaalta tulkki 4 kertoi samassa haastattelussa myös tehneensä paljon merkintöjä, jopa enemmän kuin olisi ollut tarpeen. Tältä kannalta ajateltuna periaate siis ei toteutunut ainakaan täysin tulkin 4 muistiinpanoissa.

Kaiken kaikkiaan Rozanin (1956) ensimmäinen periaate ajatuksen merkitsemisestä muistiinpanoihin toteutui tulkkiopiskelijoiden muistiinpanoissa vain osittain. Olennaisten asioiden merkitseminen osoittautui opiskelijoille hankalaksi, ja paikka paikoin muistiinpanoja on merkitty myös melko sanasanaisesti.

2) Lyhennesäännöt: Tulkkiopiskelijat käyttivät muistiinpanoissaan lyhenteitä erilaisilla kirjainyhdistelmillä ja keskeneräisesti kirjoitetuilla sanoilla. Tämä Rozanin (1956) toinen periaate tulkin muistiinpanoista toteutui siis selvästi kaikilla tulkkiopiskelijoilla.

Tulkki 1 kertoi lyhenteistä toisessa haastattelussaan, että on aikaa vievää, jos lyhenteitä ei heti muista ulkoa, vaan niitä joutuu tarkistelemaan. Tästä esimerkkinä hän mainitsi lyhenteen IFW, joka oli kirjoitettu myös luokkahuoneen taululle selityksen kera. Tämän lyhenteen ja sen selityksen pystyi siis tulkkauksilanteessa tarkistamaan taululta. Tulkki 1 mainitsi toisessa haastattelussaan käyttäneensä myös puhekielisyyttä apunaan. Kyseinen kohta tulkin 1 muistiinpanoissa on kuvattu alla:

Kyseisessä kohdassa muistiinpanoja lukee: ”kun ESP.:ssa paremmin, pysyy jengi siä”. Puhuja puhui tässä kohtaa puhettaan seuraavasti:

Aber so wird es (...) nicht bleiben meine Damen und Herren, denn weil die Arbeitsmärkte in Krisenländern wie Spanien wieder besser laufen, wird der Emigrationsdruck dort abnehmen. Die Menschen bleiben da wo es Arbeit gibt. Wenn es in der He- Heimat Arbeit gibt, dann bleiben sie dort. (Müller s.d.)³

³ Yliopisto-opettaja Anu Viljanmaa piti tämän puheen, joka pohjautuu Henrik Müllerin (s.d.) artikkeliin *Zuwanderung: Die teure Angst vor den Fremden*. Tulkkauksessa pidetty puhe on muokattu versio alkuperäisestä Müllerin (s.d.) artikkelista.

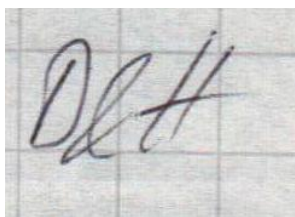
Tulkki 1 tulkkasi kyseisen kohdan seuraavasti:

Kun taas esimerkiksi Espanjassa taloudellinen tilanne paranee, maahanmuutto sieltä vähenee, ja ihmiset pysyvät oman maan, espanjalaiset pysyvät omilla työmarkkinoillaan (Tulkki 1 2016b).

Tulkki 2 oli käyttänyt maahanmuuttajista tai maahanmuutosta useassa kohdassa muistiinpanojaan lyhennettä *mamu*. Tulkki 2 kertoi myös kirjoittavansa keskeneräisiä sanoja, joissa on kolme tai neljä ensimmäistä kirjainta ja sen jälkeen piste. Vaikka sanat kirjoittaisi vain osittain, ei tulkilla 2 ole ollut ongelmia tulkita tällaisia lyhennettyjä sanoja jälkeinpäin. Tulkin 2 mukaan sanojen lyhentäminen on hänen yksi harvoista tekniikoistaan, joita hän muistiinpanoissaan käyttää.

Tulkki 3 käytti useammassa kohdassa sanasta 'maahanmuutto' lyhennettä *MM*. Hän kertoi toisessa haastattelussaan, että kyseinen sana oli pakko lyhentää, sillä se on niin pitkä sana ja se toistui useaan kertaan puheessa. Tulkki 3 on käyttänyt muistiinpanoissaan lyhenteitä myös keskeneräisesti kirjoitettuna sanoina.

Myös tulkki 4 oli käyttänyt lyhenteitä muistiinpanoissaan. Hän oli esimerkiksi käyttänyt Saksasta lyhennettä *DE*, sanasta 'valitettavasti' lyhennettä *val.* ja 'maahanmuutosta' tai 'maahanmuuttajasta' lyhennettä *mamu*. Hän ei kuitenkaan ollut käyttänyt näitä lyhenteitä systemaattisesti kaikissa kohdissa, vaan oli kirjoittanut kyseisiä sanoja välillä myös kokonaisina joko suomeksi tai saksaksi. Alla on lisäksi yksi esimerkki tulkin 4 käyttämästä lyhenteestä *D&H*, joka tulee puhuttelusta *Meine Damen und Herren* (suomeksi: Hyvät naiset ja herrat):

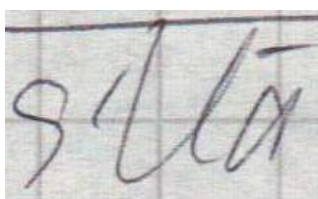
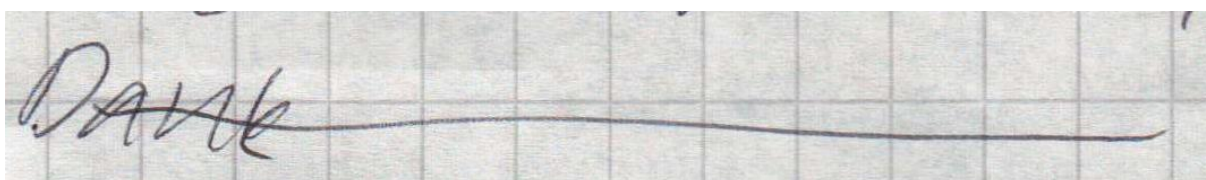
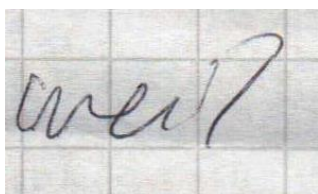
Puhuttelumuotojen lyhentäminen erilaisiksi kirjainyhdistelmiksi onkin noussut esiin useita kertoja tämän tutkielman aineistossa. Lyhenteitä siis on käytetty useita kertoja puhuttelujen merkitsemiseksi. Tämän lisäksi lyhenteitä on käytetty monissa muissakin kohdissa eri puolilla tulkkiopiskelijoiden muistiinpanoja.

3) Linkit: Tulkkiopiskelijat merkitsivät toisella aineistonkeruukerralla erilaisia linkkejä muistiinpanoihinsa melko vähäisesti. Lyhyitä linkkisanoja esiintyi tutkimusaineistossa kuitenkin

enemmän toisella kuin ensimmäisellä aineistonkeruukerralla, jolloin linkittävät kohdat oli merkitty lähinnä nuolilla.

Tulkki 1 mainitsi toisessa haastattelussaan, että linkittäviin sanoihin täytyisi kiinnittää enemmän huomiota. Hän sanoi myös, että linkityssanat saattavat jäädä pois muistiinpanoista, kun keskittyy merkitsemään ylös muita asioita. Tämä saattaa aiheuttaa sekaannusta siinä, mihin mikäkin asia viittaa. Esimerkkinä tällaisesta tapauksesta hän mainitsee muistiinpanoissaan vuosilukuihin liittyvät linkittävät ilmaukset, joiden kanssa hänellä oli epäselvyyksiä. Tulkki 1 oli käyttänyt linkittävinä elementteinä sanoja *mutta* ja *kun* sekä nuolimerkintöjä. Myös tulkin 2 muistiinpanoista löytyi sellaisia sanoja kuin *vain jos*, *jotta* ja *vaikka*. Tulkin 3 muistiinpanoissa ei ole havaittavissa selkeitä linkkisanoja.

Tulkki 4 oli käyttänyt muistiinpanoissaan parissa kohdassa lyhyitä linkkisanoja. Kyseiset merkinnät on liitetty alle:

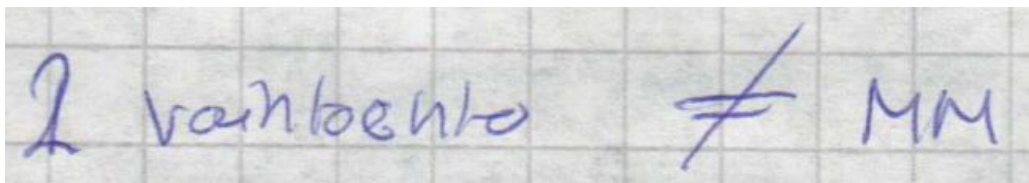

Ylimmässä merkinnässä tulkki 4 on merkinnyt saksankielisen sanan *weil* (suomeksi: koska), keskimmaisessä lukee *Dank* (suomeksi: kiitos) ja alimmassa *sillä*. Kaikissa näissä kohdissa linkittävä sana on merkitty viittaamaan edeltävään kohtaan muistiinpanoissa. Keskimmäisen merkinnän kohdalla tulkki 4 oli ensin merkinnyt poikkiviivan osoittamaan uuden asian alkua ja merkinnyt sitten hetken päästä sanan *Dank* linkittäväksi sanaksi edeltävään kohtaan.

Kaiken kaikkiaan linkkejä, erityisesti linkkisanoja, on havaittavissa tulkkiopiskelijoiden muistiinpanoissa enemmän toisella aineistonkeruukerralla kuin ensimmäisellä aineistonkeruukerralla. On mahdollista, että konsekutiivitulkkauskurssin loppuvaiheessa tulkkiopiskelijat kiinnittivät enemmän huomiota tulkattavan puheen linkittäviin kohtiin kuin kurssin alkuvaiheessa. Tämä voisi olla yksi selitys sille, miksi linkkisanoja on tutkimusaineistossa enemmän toiselta aineistonkeruukerralta kuin ensimmäiseltä.

4) Negaatiot: Tulkkiopiskelijat olivat käyttäneet negatiomerkintöjä hyvin vähäisesti toisella aineistonkeruukerralla. Kielto muotoa on merkitty muutamassa kohdassa tulkkiopiskelijoiden muistiinpanoissa sanallisesti *ei*-sanalla ja *nicht*-sanalla.

Tulkin 3 muistiinpanoista löytyy ei-sanallinen negatiomerkintä seuraavasta kohdasta:

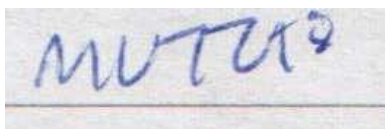
Puhuja sanoi tässä kohtaa puhettaan:

Und natürlich ja es gäbe auch die zweite die andere Alternative, wir könnten uns gegen eine Immigrationswelle nach Deutschland entscheiden. (Müller s.d.)

Tulkki 3 tulkkasi kyseisen kohdan seuraavasti:

Toinen vaihtoehto olisi rajoittaa maahanmuuttoa - - (Tulkki 3 2016b).

5) Painotuksen lisääminen: Tulkkiopiskelijoiden muistiinpanoista ei löytynyt toisella aineistonkeruukerralla juurikaan kohtia, joissa olisi painotettu tai korostettu jotakin merkintää. Tulkki 1 oli merkinnyt yhdessä kohtaa linkittävän *mutta*-sanalla isoilla kirjaimilla, minkä voi ajatella tarkoittavan myös painotusta:

Ensimmäisellä aineistonkeruukerralla tällaisista kohdista löytyi kaksi esimerkkiä, jotka on esitelty edellisessä luvussa, alaluvussa 6.1.1. On melko yllättävä tulos, että tutkimusaineistosta

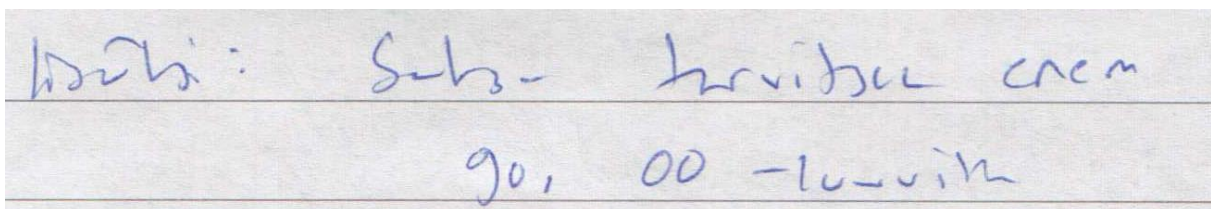
löytyi näin vähän painotusten merkitsemistä. Painotuksen lisäämisen voisi ajatella olevan helppoa ja nopeasti merkittävässä.

6) Vertikaalisuus: Rozanin (1956) kuudes periaate eli tulkin muistiinpanojen vertikaalisuus jäi suurelta osin toteutumatta tulkkiopiskelijoiden muistiinpanoissa toisella aineistonkeruukerralla. Tulkin 3 muistiinpanot ovat rakenteeltaan eniten sellaiset, että ne etenevät ylhäältä alas silmälläkatsottavassa muodossa. Tähän vaikuttaa se, että tulkin 3 muistiinpanoihin on merkitty leveä marginaaliviiva sivun vasempaan laitaan. Muilla tulkkiopiskelijoilla muistiinpanot on merkitty lähes koko sivun leveydeltä vasemmalta oikealle.

Vertikaalisuus toteutui siis tulkkiopiskelijoiden muistiinpanoissa vähäisemmässä määrin kuin ensimmäisellä aineistonkeruukerralla. Tämä oli melko yllättävä tulos, sillä odotettavampaa olisi ollut, että myös vertikaalisuus muistiinpanojen rakenteessa olisi voinut kehittyä konsekutiivitulkkauskurssin aikana. Vertikaalisuuden toteutumatta jääminen johtui varmasti ennen kaikkea siitä, että marginaalit puuttuivat muiden paitsi tulkin 3 muistiinpanoista.

7) Siirtymät: Tarkasteltaessa tulkin 1 muistiinpanojen rakennetta voidaan huomata, että rakennetta rytmittävät nuolet mutta myös se, että uusi käsiteltävä asia vaikuttaa alkavan aina vasemmassa reunassa, jonka jälkeen on paikka paikoin havaittavissa pientä sisentämistä. Tämä viittaa Rozanin (1956) periaatteeseen siirtymistä tulkin muistiinpanoista, eli tämä periaate näyttäisi ainakin osittain toteutuvan tulkin 1 muistiinpanoissa, mutta ei kuitenkaan selkeän systemaattisesti.

Myös tulkin 2 muistiinpanoissa oli havaittavissa siirtymien käyttöä. Tulkki 2 oli jaotellut merkintöjä allekkain siten, että oli sisentänyt alemmaa riviä. Tästä esimerkkinä on seuraava kohta hänen muistiinpanoissaan:

Kyseinen kohta puhujan puheessa oli:

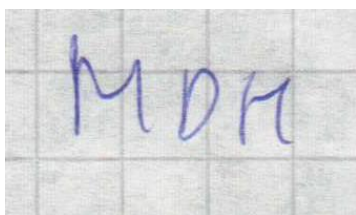
-- zudem kommt auch noch dass Deutschland, heute viel mehr Zuwanderung braucht, als in den Neunziger- und in den sogenannten Nullerjahren (Müller s.d.).

Myös tulkit 3 ja 4 ovat käyttäneet sisennystä siellä täällä muistiinpanoissaan. Kaiken kaikkiaan Rozanin (1956) periaate siirtymistä toteutui tulkkiopiskelijoiden muistiinpanoissa, vaikka niiden käyttö ei ollutkaan aina selkeän systemaattista, ja tulkit 2 ja 4 merkitsivät siirtymät selvemmin ja useammassa kohdassa kuin tulkit 1 ja 3.

7.2 Marginaalien käyttö

Tulkkiopiskelijat eivät hyödyntäneet marginaaleja muistiinpanoissaan lähes lainkaan toisella aineistonkeruukerralla. Tulkki 1, tulkki 2 ja tulkki 4 eivät olleet toisella aineistonkeruukerralla merkinneet marginaaleja lainkaan siinä tulkkausosiossa, joka on tämän tutkielman tutkimuskohteena.

Tulkki 3 oli merkinnyt marginaaliviivat muistiinpanoihinsa. Tulkki 3 kertoi haastattelussaan, että merkitsee aina marginaalit, mutta tekee niihin merkintöjä vain silloin, kun muistiinpanoissa on muuten tilan puutetta tai jos hän on unohtanut merkitä jotain. Muuten ne ovat tyhjiä. Toisella aineistonkeruukerralla tulkki 3 oli merkinnyt marginaaliin seuraavan merkinnän, joka on lyhenne saksankielisestä puhuttelusta *Meine Damen und Herren* (MDH):

Tämän kyseisen merkinnän tulkki 3 lisäsi hieman jälkeenpäin marginaaliin, jotta muistaisi sanoa puhuttelun siinä kohdassa ja koska samalle riville ei muuten mahtunut enempää merkintöjä siihen kohtaan. Kuten ensimmäiselläkin aineistonkeruukerralla, tähtimerkinnät tulkin 3 muistiinpanojen marginaaleissa on merkitty pelkästään osoittamaan ne osat muistiinpanoista, jotka ovat tämän tutkielman tarkastelun kohteena. Ne eivät siis liity tulkattavan puheen sisältöön millään tavalla.

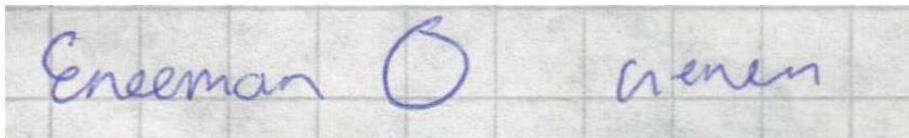
On hieman yllättävää, että marginaalien merkitseminen ja hyödyntäminen on näin vähäistä tulkkiopiskelijoiden muistiinpanoissa. Olisi ollut odotettavissa, että marginaaleja olisi käytetty monipuolisemmin konsekutiivitulkkauskurssin loppupuolessa kurssin alkuvaiheeseen verrattuna. Marginaalien käyttö ja hyödyntäminen voi kuitenkin olla yksilöllistä, ja on myös mahdollista, että osa opiskelijoista käyttää marginaaleja muistiinpanoissaan tottuneemmin kuin toiset.

7.3 Symbolien käyttö

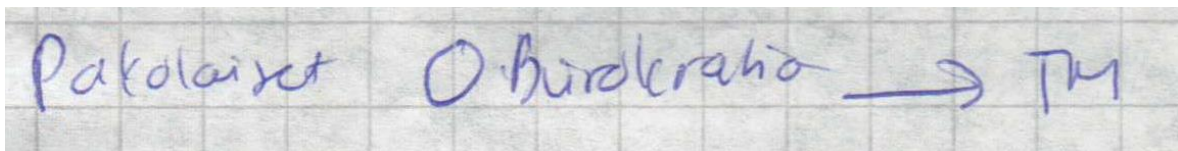
Tulkki 1 kertoi toisessa haastattelussaan, ettei käytä paljoa symboleita muistiinpanoissaan. Hän mainitsi, että symbolien käyttö tuntuu hänestä vieraalta, eikä hän uskalla käyttää symboleita paljoa. Toisella aineistonkeruukerralla hänen muistiinpanoissaan käyttämänsä symbolit ovat nuolia, jotka osoittavat asiayhteyksiä. Tulkki 1 kertoi, että kuvilla ja symboleilla voisi saada asiat nopeammin merkattua ylös. Hän on huomannut omissa muistiinpanoissaan, että hän kirjoittaa paljon turhia sanoja.

Tulkki 2 ei ollut käyttänyt muistiinpanoissaan juurikaan symboleja. Hänen muistiinpanonsa ovat hyvin sanallisesti kirjoitetut. Sanojen lisäksi hänen muistiinpanoistaan löytyy numeromerkintöjä sekä välimerkkejä, kuten pilkkuja ja kaksoispiste.

Tulkki 3 on käyttänyt tulkkiopiskelijoista eniten symbolimerkintöjä. Esimerkkejä hänen käyttämistään symboleista ovat alla olevat merkinnät, jotka viittaavat merkityksiin ”enemmän avoimia työpaikkoja kuin ennen” ja ”pakolaiset siirtyvät byrokratian rattaista työmarkkinoille”:

Enemmän ○ ennen

Pakolaiset ○ byrokratia → TM

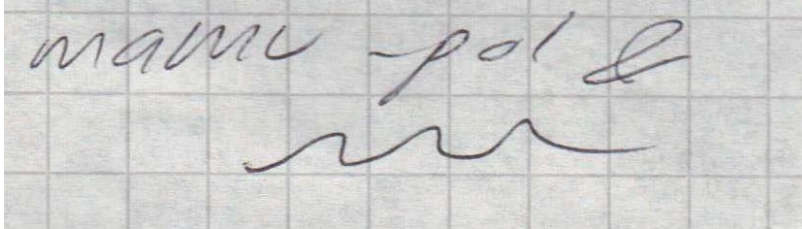
Tulkki 3 on käyttänyt siis yllä olevissa merkinnöissä samaa ympyrä-symbolia kahdessa eri merkityksessä. Ensimmäisessä esimerkissä sen merkitys on ’avoimia työpaikkoja’ ja toisessa esimerkissä ’ratas’.

Tulkki 4 on myös käyttänyt symboleita joissakin kohdissa. Seuraavaa merkintää hän on käyttänyt kahdessa kohdassa:

○

Tällä merkinnällä tulkki 4 viittaa verbeihin `puhua` tai `sanoa`. Tulkki 4 oli hyödyntänyt myös aaltoviivaa muistiinpanoissaan kuvaamaan sanaa `pakolaisaalto`. Kyseinen merkintä on kuvattu alla, ja siinä siis viitataan ilmaisuun `maahanmuuttopolitiikka ja pakolaisaalto`:

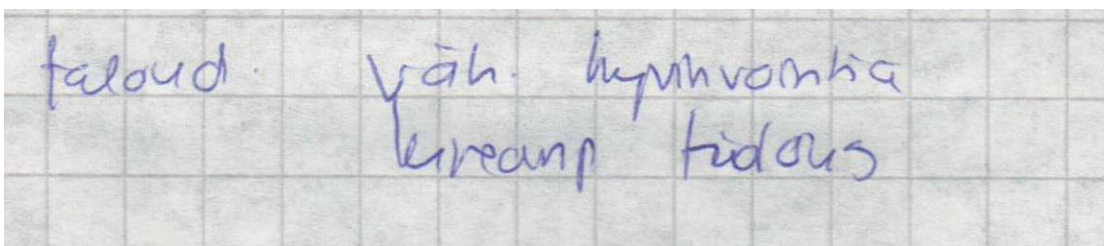

Tulkki 4 mainitsi haastattelussaan käyttäneensä muistiinpanoissaan paljon sanoja. Hänen mukaansa muistiinpanojen merkitsemistä helpottaa tai nopeuttaa se, jos on miettinyt etukäteen erilaisia merkintätapoja. Näistä esimerkkejä ovat juuri yllä mainitut tulkin 4 käyttämät symbolit.

7.4 Asiakokonaisuuksien erottelu toisistaan

Tulkin 1 muistiinpanoissa asiakokonaisuuksia ei ole kovin selvästi eroteltu toisistaan. Erottelut ovat nähtävissä lähinnä joistakin sisennyksistä ja joistakin pienistä väleistä rivien väleissä. Tulkki 2 taas on erotellut asiakokonaisuuksia tyhjillä riveillä. Hän on kirjoittanut muistiinpanonsa väljästi ja jättänyt tyhjää tilaa melko paljon.

Tulkki 3 on erotellut asiakokonaisuuksia muistiinpanoissaan toisella aineistonkeruukerralla sisentämällä joitakin kohtia allekkain ja jättämällä pieniä välejä muistiinpanorivien välille. Esi-merkki hänen sisentämästään kohdasta muistiinpanoissa oli seuraava kohta:

Muistiinpanomerkinnät viittaavat merkityksiin `taloudellisia ongelmia`, `vähemmän hyvinvointia` ja `kireämpi talous`. Nämä kaikki asiat liittyivät samaan asiakokonaisuuteen.

Tulkki 4 on käyttänyt asiakokonaisuuksien erotteluun poikkiviivoja. Nämä poikkiviivat eivät ole koko sivun levyisiä vaan välillä melko lyhyitäkin, mutta ne osoittavat kuitenkin selvästi

asiakokonaisuuksien erottelut. Ensimmäisellä aineistonkeruukerralla tulkki 4 oli merkinnyt pidempiä, koko sivun mittaisia poikkiviivoja. On mahdollista, että konsekutiivitulkkauksurssin loppupuolella tulkki 4 on ehtinyt huomata, että lyhyempikin viiva riittää erottelujen merkiksi.

Kuten oli odotettavissa, tulkkiopiskelijoilla on erilaisia tapoja erotella asiakokonaisuuksia toisistaan. Myös erottelujen selkeydessä on selviä eroja. Tämän tarkasteltavan piirteen hypoteesi siis toteutui tutkimusaineistoa analysoitaessa.

7.5 Muistiinpanojen tekemisessä ilmenneet haasteet

Haastatteluissa tuli ilmi jonkin verran erilaisia muistiinpanojen tekemiseen tai niiden käyttämiseen liittyviä haasteita, joita tulkkiopiskelijat kohtasivat tulkkauksharjoituksissaan. Haasteet liittyivät muun muassa väsymykseen, kuuntelemiseen keskittymiseen ja muistiinpanojen liialliseen tekemiseen.

Tulkki 1 mainitsi toisella haastattelukerralla, ettei ehtinyt merkitä kaikkea ylös vaan joitain asioita jäi pois. Tällöin tulkki 1 oikoi joitakin asioita tulkkauksessa. Tulkki 1 mainitsikin häiritseväenä seikkana muistiinpanojen tekemisessä sen, kun yrittää kirjoittaa mahdollisimman paljon asioita ylös. Hän kertoi haastattelussaan tekevänsä mahdollisimman tarkat muistiinpanot. Tätä hän perusteli niin, että siten hän pystyy toistamaan puheen sisällön tulkkeessa mahdollisimman tarkasti ja samalla tavalla kuin alkuperäisessä puheessa. Tulkki 1 mainitsi myös, että olisi hyvä kuunnella puheesta kokonaisia asiakokonaisuuksia, mutta pieniä yksityiskohtia on kuitenkin myös pakko merkitä ylös:

Et toisaalta pitäis, olis hyvä voida, uskaltaa kuunnella niitä kokonaisuuksia mut sitten ku tulee, sinänsä ei ti- tai kun ei tiedä mitä tulee, ja sit kun tulee lukuja nimiä lyhenteitä niin ne yrittää ihan paniikissa saada siihen, siihen ylös että, joissakin tapauksissa vois, just jos sais niinku, kuunneltua vähän pidemmän pätkän ja sitten äkkiä, äkkiä saada siitä vaan ydinkohdat - - (Tulkki 1 2016a).

Tämän pohjalta voidaan tehdä se johtopäätös, että Rozanin (1956) ensimmäinen periaate ajatuksen, ei sanan merkitsemisestä oli tulkille 1 haastavaa. Tulkki 1 mainitsi muistiinpanoihin vaikuttavana tekijänä myös vireystilan. Vireystila vaikuttaa hänen mukaansa muistiinpanojen tekemisen helppouteen ja nopeuteen.

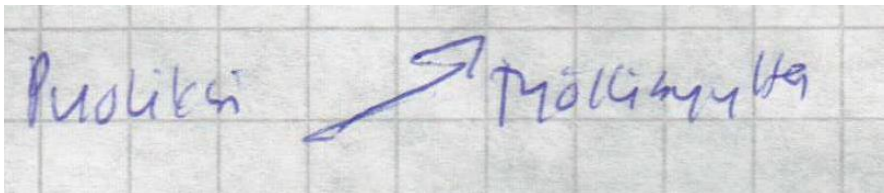
Tulkki 2 mainitsi muistiinpanojen tekemiseen liittyvästä haasteesta sen, että välillä jää miettimään, kuinka jonkin asian muotoilisi paperille. Sillä aikaa puhuja jatkaa puhettaan, ja tällöin on vaarana, että asioita jää pois tulkkeesta. Liiallinen huomio muistiinpanoissa ei siis ole hyvä asia tulkkauksilanteessa. Tästä samasta asiasta ovat puhuneet esimerkiksi Ilg ja Lambert (1996,

78), jotka tähdentävät, että muistiinpanojen on tarkoitus toimia vain muistin tukena. Mielenkiintoista on, että tulkki 2 kertoi rakentavansa tulkkauksen muistiinpanojen varaan ja mainitsi oman muistin olevan vain tukena ja pääpainon olevan muistiinpanoissa. Tämä siis on nimenomaan ristiriidassa sellaisen näkemyksen kanssa, jonka mukaan muistiinpanot toimivat ainoastaan muistin tukena. Tulkki 2 puhui asiasta toisessa haastattelussaan käänteisesti:

Mä yritän mahdollisimman paljon rakentaa sitä tulkkausta sen ihan vaan niitten po-, mmm, muistiinpanojen pohjalta, sitten, se niinku muisti itse sitten on vähän vähän niinku tuki vaan. Et se ei oo miten- missään nimessä ensisijainen vaan kyllähän muistiinpanot nyt tässä ollu ensisijasia (Tulkki 2 2016a).

Tulkki 2 kertoi käyttävänsä itse paljon muistiinpanoja, koska hän kokee turvallisuutta siitä, että muistiinpanot ovat kattavat. Sen sijaan ensimmäisellä aineistonkeruukerralla tulkki 2 kertoi tekevänsä muistiinpanoja mahdollisimman vähän. Voidaan siis tulkita, että tulkki 2 alkoi konseptiivitulkkaukskurssin aikana tehdä enemmän muistiinpanoja tai ainakin suosimaan sitä, että muistiinpanoja tehdään mahdollisimman paljon. Lisäksi tulkki 2 mainitsi toisella aineistonkeruukerralla haasteena olleen myös epäsiisti käsiala, joka välillä vaikeutti omien muistiinpanojen lukemista.

Tulkki 3 kertoi toisessa haastattelussaan, etteivät hänen muistiinpanonsa aiheuttaneet hänelle juurikaan haasteita tai vaikeuksia tulkkaustilanteessa. Yksi kohta muistiinpanoissa oli kuitenkin hänelle hankala muistaa, ja tämä kohta on liitetty alle:

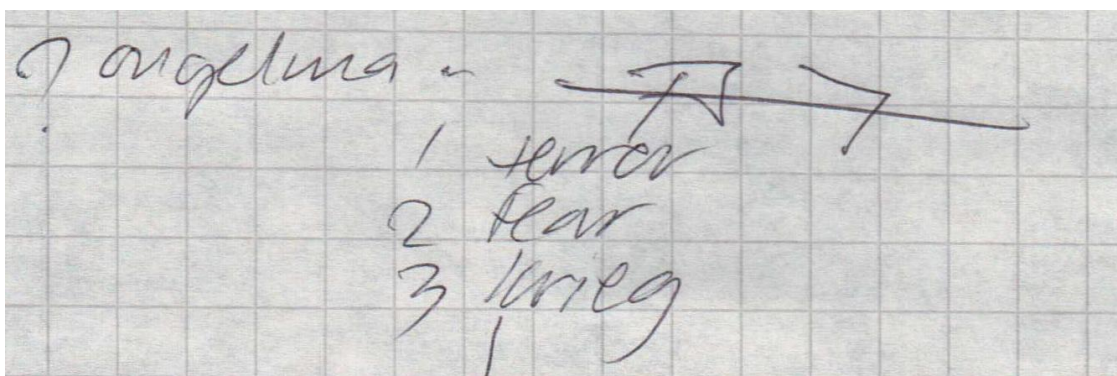
Tässä kohtaa puhuja sanoi puheessaan:

Damit Deutschland langfristig auch nur halbwegs auf dem heutigen Beschäftigungsniveau verharren kann, -- (Müller s.d.).

Tulkki 3 ei tulkatessaan enää muistanut, mihin hänen merkintänsä tässä kohtaa viittasivat. Sen johdosta hän jätti kyseisen kohdan tulkkaamatta ja piti puheessaan pienen tauon. Tätä kohtaa lukuun ottamatta tulkilla 3 ei ollut vaikeuksia muistiinpanojensa tulkitsemisessä.

Tulkilla 4 on muistiinpanoissaan kohta, jonka hän jätti kokonaan tulkkaamatta. Tähän oli syynä se, että hän jäi miettimään edellistä kohtaa, tarkemmin sanottuna erään instituutin nimeä. Näin ollen kun hän keskittyi miettimään tätä asiaa, ei hän kuunnellut puhujan puhetta vaan häneltä

jäi kuulematta osa puheesta. Tulkki 4 mainitsi toisessa haastattelussaan myös, että häntä väsytti ja jännitti tulkkaustilanteessa. Hän arveli, että väsymyksestä johtuen hän kirjoitti paljon muistiinpanoja, ehkä enemmänkin kuin olisi tarvinnut. Tulkki 4 kertoi haastattelussaan myös, etteivät hänen muistiinpanonsa tai niiden tekeminen häirinneet hänen tulkkaussuoritustaan mutta tulkattavan puheen kuuntelemista muistiinpanojen tekeminen kyllä häiritsi. Tämä tuli ilmi juuri edellä mainitussa esimerkissä, jossa tulkki 4 jäi miettimään instituutin nimeä. Tulkilla 4 oli muistiinpanoissaan myös kohta, jossa hän alkoi ensin piirtää merkintöjä mutta päätyikin tekemään merkinnöt sanoilla. Kyseinen kohta on nähtävillä alla:

Tulkki 4 on ensin yrittänyt piirtää sanoja `terrorismin pelko` ja `sodat`, mutta huomasikin sitten, että ne on helpompi merkitä sanoin. Tulkki 4 kertoi haastattelussaan, että tämän kyseisen kohdan merkintöjen tekemiseen kului liikaa aikaa, joka sitten verotti puheen kuuntelua. Tässä kohdassa siis yritys merkitä kyseinen kohta symbolein osoittautui tulkille 4 haasteelliseksi. Hän kertoi myös vilkuilleensa tekemiään muistiinpanoja samalla kun kuunteli puhetta. Tällä hän halusi varmistaa merkintänsä olevan sellaiset, jotka hän pystyisi muistamaan.

7.6 Muistiinpanojen erot kielisuunnissa suomi-saksa ja saksa-suomi

Tulkkiopiskelijoilla oli hyvin yksilöllisiä kielisuuntiin liittyviä eroja muistiinpanoissaan, eikä näistä eroista voi tehdä yleistäviä johtopäätöksiä. Tulkki 1 ei maininnut toisessa haastattelussaan mitään kovin selviä eroja muistiinpanoissaan sen mukaan, tulkkaako hän saksaan vai suomeen päin. Hän mainitsi, että jos hänelle tulee heti mieleen esimerkiksi saksankielinen lyhyt sana, niin hän merkitsee sen ylös.

Tulkki 2 mainitsi yhtenä kielisuuntaerona muistiinpanoissaan sen, että kirjoittaessaan muistiinpanot saksaksi hän ei käytä juurikaan verbejä muistiinpanoissaan. Tämän seikan tulkki 2 mainitsi jo ensimmäisellä aineistonkeruukerralla, jolloin koehenkilöt myöskin tulkkasivat nimenomaan saksaan päin. Tulkki 2 kertoi merkitsevänsä suomeksi ylös enemmän verbejä. Hän arveli

tämän voivan johtua siitä, että saksankieliset verbit ovat spesifimpiä ja hänellä menee tulkatessa niihin ehkä eniten aikaa, mistä syystä hän ei ole kirjoittanut niitä ylös puhujan puhetta kuunnelllessaan. Hänen mukaansa suomenkieliset verbit ovat selkeitä ja nopeampia kirjoittaa. Tulkin 2 kielen valintaan muistiinpanoissa vaikuttaa varmasti myös se, että hän on kaksikielinen eli suomi ja saksa ovat molemmat hänen äidinkieliään. Tulkki 2 kertoi jo ensimmäisellä haastattelukerralla, että hän suosii kohdekielen käyttämistä muistiinpanoissaan, ja tämä on johdonmukaisesti nähtävillä hänen molemmissa muistiinpanoissaan konsekutiivitulkkauskurssin alku- ja loppupuolelta. Kaksikielisyyden voi tässä kohtaa tulkita vaikuttavan niin, että kun molemmat kielet ovat hyvin vahvat, onnistuu muistiinpanojen tekeminen vaivattomasti kumpaankin kielisuuntaan.

Tulkki 3 kertoi toisessa haastattelussaan, että tulkattaessa saksasta suomeen päin hän tekee muistiinpanot suoraan suomeksi. Myös kun hän tulkkaa suomesta saksaan päin, hän tekee muistiinpanoja paljon suomeksi. Tähän hän arveli olevan syynä se, että hänelle tulee nopeammin ja automaattisesti mieleen suomenkieliset vastineet. Saksankielisiin vastineisiin hänellä menee enemmän aikaa. Saksaksi hän merkitsee muistiinpanoja silloin, kun hänelle tulee saksankielinen vastine heti mieleen. Muuten hän käyttää suomea muistiinpanoissaan. Tulkki 3 on merkinnyt muistiinpanonsa lähes täysin suomeksi sekä ensimmäisellä että toisella tulkkauskeralla. Muistiinpanojensa määrän tulkki 3 arvioi olevan melko sama kielisuunnasta riippumatta. Samoin hän arveli käyttävänsä samanlaisia merkkejä ja merkkejä suhteessa sanoihin saman verran kielisuunnasta riippumatta. Lyhenteissä hän arveli olevan joitakin kielikohtaisia eroja. Tarkasteltaessa tulkin 3 muistiinpanoja voidaan huomata, että hänen tekemänsä lyhenteet ovat suurimmaksi osaksi lyhenteitä suomenkielisistä sanoista. Puhuttelumuotoja hän on lyhentänyt saksan kielestä ja käyttänyt esimerkiksi Suomesta lyhennettä *FI*.

Tulkki 4 kertoi toisessa haastattelussaan tekevänsä muistiinpanoja pääasiallisesti sillä kielellä, millä tulkattava puhekin on pidetty eli lähtökielellä. Näin hänen ei tarvitse käyttää energiaa kääntämiseen muistiinpanojen tekovaiheessa. Kuitenkin ensimmäisellä haastattelukerralla tulkki 4 on käyttänyt lähes pelkästään saksaa muistiinpanoissaan ja kertoi ensimmäisessä haastattelussaan, että saksankieliset sanat auttoivat miettimään esimerkiksi lauserakenteita ja sanajärjestystä. Ensimmäisellä tulkkauskeralla hän siis käytti kohdekieltä muistiinpanoissaan. Toisella tulkkauskeralla tulkin 4 muistiinpanoissa on merkintöjä sekä saksaksi että suomeksi ja lisäksi myös muutama englanninkielinen merkintä. Tulkki 4 arveli yhden kielisuuntaan liitty-

vän eron olevan se, että suomeksi on helpompi piirtää merkintöjä muistiinpanoihin. Hänen mukaansa saksankielisestä puheesta voi olla vaikeampi tehdä kuvallisia merkintöjä, esimerkiksi kielikuviin liittyen. Hän arveli kuitenkin, että tähän vaikuttaa myös, mikä on puheen teema.

7.7 Erot pöydän ääressä ja seisten tehdyissä muistiinpanoissa

Ensimmäisellä aineistonkeruukerralla tulkkiopiskelijat tekivät muistiinpanot pöydän ääressä istuen ja toisella kerralla seisten. Tulkkiopiskelijoiden mukaan muistiinpanojen siisteys, käsiala ja muotoilu ovat merkittävimpiä eroja pöydän ääressä ja seisten tehtyjen muistiinpanojen välillä. Se, missä asennossa muistiinpanoja kirjoittaa, vaikuttaa myös keskittymiseen ja varmuuden tunteeseen.

Tehdessään muistiinpanoja pöydän ääressä istuen tulkki 1 ehti tarkistaa sanastoa etukäteen paperilla saadusta puheesta sekä myös NetMOT-sanakirjasta tabletilta. Tulkki 1 mainitsi toisella haastattelukerralla, että seisten muistiinpanojen kirjoittaminen tuntuu vähän epävarmemmalta ja pöydän ääressä tukevammalta.

Tulkki 2 kertoi toisessa haastattelussaan, että hänen muistiinpanonsa veivät toisella kerralla enemmän tilaa, ne oli kirjoitettu väljemmin ja olivat epäselvempiä, koska muistiinpanot kirjoitettiin seisten. Hän mainitsi myös, että näissä seisten tehdyissä muistiinpanoissa niiden rakenne oli aika lailla keskitetty, eikä merkintöjä oltu jaoteltu selkeästi vasemmalle ja oikealle. Hänen muistiinpanoissaan on kuitenkin nähtävillä, että hän on jaotellut asioita jonkin verran allekkain sientäen alemmaa riviä.

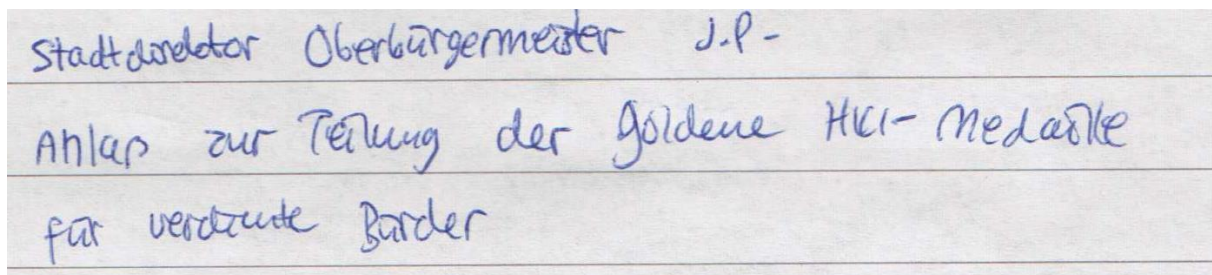
Tulkki 3 mainitsi siisteyden selvimpänä erona istuen pöydän ääressä ja seisten tehtyjen muistiinpanojen välillä. Hänen mukaansa seisten tehtyt muistiinpanot ovat sotkuisempia kuin pöydän ääressä tehdyt. Muuta eroa ei tulkin 3 mukaan hänen muistiinpanotekniikassaan tai tyyliinsään ole pöydän ääressä ja seisten tehtyjen muistiinpanojen välillä.

Tulkki 4 kertoi haastattelussaan, että hänen on vaikeampi keskittyä, kun muistiinpanot kirjoitetaan istuen pöydän ääressä. Hänen mukaansa puhujan vieressä seisten on helpompi keskittyä muistiinpanoihin, koska silloin tilanteessa on enemmän paineen alla. Seisten paineen alla tehdyissä muistiinpanoissa tulee hänen mukaansa merkittyä ne asiat ylös, jotka täytyy muistaa. Tulkin 4 mukaan istuessa rennossa asennossa tulee tehtyä ehkä enemmän muistiinpanoja, kun taas seistessä tämä ei ole välttämättä samalla tavalla mahdollista. Hän arveli muistiinpanojensa olevan selkeämpiä, kun ne on kirjoitettu istuen.

7.8 Muistiinpanojen erot etukäteen saadun puheen ja uuden puheen välillä

Ensimmäisellä aineistonkeruukerralla tulkkioiskelijat olivat saaneet tulkattavan puheen etukäteen paperilla, joten silloin he pystyivät perehtymään tekstiin ja tekemään sanastotyötä sen pohjalta. Toisella aineistonkeruukerralla taas tulkattava puhe oli sellainen, jota tulkkioiskelijat eivät olleet etukäteen nähneet tai kuulleet. Tulkkioiskelijoiden mukaan sillä, onko puhe tuttu vai aivan uusi, on vaikutusta tehtyjen muistiinpanojen määrään. Haastatteluaineiston perusteella puheen tuttuus voi vaikuttaa muistiinpanojen määrään sekä lisäävästi että vähentävästi. Lisäksi haastatteluissa tuli ilmi, että tuttu puhe helpottaa ja nopeuttaa muistiinpanojen tekemistä.

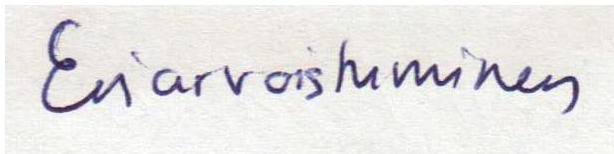
Tulkki 1 oli ensimmäisellä aineistonkeruukerralla kirjoittanut ylös muistiinpanoihin valmiiksi puheen aiheen, joka oli *Kaupunginjohtaja, ylipormestari Jussi Pajusen puhe kultaisten Helsinki-mitalien jakotilaisuudessa ansioituneille kansalaisille ja 20 vuotta luottamustehtävässä toimineille 12.6.2013*:

Tulkki 1 mainitsi, että etukäteen saaduissa puheissa on voinut ehtiä tehdä sanastoa etukäteen, ja tämä tuo varmuutta tulkkaustilanteeseen. Silloin ei myöskään ole tarvetta kirjoittaa ylös niin paljoa. Hänen mukaansa uusissa puheissa taas täytyy saada ylös kaikki numerot ja nimet, ja tällöin saattaa jäädä pois viittaukset edeltäviin kohtiin ja linkityssanat. Tämä liittyy siis Rozanin (1956) periaatteeseen linkeistä. Tulkin 1 tekemä huomio linkityssanojen puutteista voi siis aiheuttaa ongelmia tulkkaustilanteessa, jos viittaussuhteet menevät väärin tulkatussa puheessa.

Tulkki 2 kertoi toisessa haastattelussaan pystyvänsä ehkä kirjoittamaan paperille enemmän ylös asioita silloin, kun on saanut puheen etukäteen luettavaksi. Tämä johtuu hänen mukaansa siitä, että puhe on tällöin jo ennestään tuttu. Tulkin 2 mukaan hän siis tekee enemmän muistiinpanoja silloin, kun puhe on saatu etukäteen. Muuten hänen muistiinpanotekniikoissaan ei hänen mielestään ole eroja uuden ja etukäteen saadun puheen välillä.

Tulkki 3 mainitsi ensimmäisellä haastattelukerralla sen, että koska hän oli perehtynyt puheeseen etukäteen, hän saattoi merkata kokonaisiasiakokonaisuuksia yhdellä ainoalla sanalla. Tästä esimerkkinä oli kohta, jonka hän oli muistiinpanoihinsa merkinnyt sanalla ”eriarvoistuminen”.

Puhuja sanoi tässä kohtaa puhettaan:

Pääkaupunkiseudun kuntia uhkaa eriarvoistuminen -- (Pajunen 2013).

Ensimmäisellä haastattelukerralla tulkki 3 kertoi laatineensa tulkattavasta puheesta sanastoa etukäteen ja käyttäneensä sanastoa apunaan myös tulkkaustilanteessa. Sanasto oli ollut mukana hänen vihkonsa välissä. Kysyttäessä toisella haastattelukerralla siitä, mikä helpottaa tai nopeuttaa muistiinpanojen tekemistä tulkki 3 mainitsi yhtenä helpottavana ja nopeuttavana tekijänä sen, että puhe tai aihe on entuudestaan tuttu. Tulkki 3 kertoi haastattelussa myös, että jos hän on saanut puheen etukäteen, hän on lukenut sen moneen kertaan ja siten hänen ei tarvitse tehdä niin paljoa muistiinpanoja. Hän huomautti myös, että etukäteen saaduissa puheissa voi olla esimerkiksi tuttuja nimiä, jolloin ne voi merkitä pelkillä nimikirjaimilla.

Myös tulkki 4 mainitsi haastattelussa muistiinpanojen tekemistä helpottavana tai nopeuttavana tekijänä sen, jos puheen aihe on tuttu. Tulkki 4 kertoi haastattelussaan, että toisella aineistonkeruukerralla tulkattavana ollut puhe maahanmuutosta oli aihealueeltaan sellainen, että hän osasi odottaakin, mitä asioita puheessa tulisi olemaan, vaikkei puhetta oltukaan saatu etukäteen luettavaksi. Tulkki 4 mainitsi haastattelussaan, että etukäteen saadun puheen kohdalla ei välttämättä tule tehtyä niin paljoa muistiinpanoja, koska siitä muistaa asioita jo ulkoa. Uusissa puheissa muistiinpanoja saattaa joutua hänen mukaansa tekemään enemmän. Tulkki 4 kertoi myös, että ennestään tutun puheen ollessa kyseessä saattaa yhdestä sanasta muistaa muitakin asioita. Hän arveli myös, että muistiinpanot tulee tehtyä hätäisemmin, kun kyseessä on uusi puhe. Tällöin puheen kohtia ei voi tarkistaa etukäteen saadusta puheesta. Tulkki 4 mainitsikin ensimmäisessä haastattelussaan, että oli ehtinyt ennen tulkkaustaan tarkistaa paperilla olevasta puheesta pari käsitettä. Tämä oli tietysti ensimmäisellä aineistonkeruukerralla mahdollista, sillä tulkkiopiskelijat olivat saaneet tulkattavat puheet etukäteen paperilla.

7.9 Tulkkiopiskelijoiden muistiinpanotekniikoiden kehitys konsekutiivitulkkauskurssin aikana

Toisella haastattelukerralla tulkkiopiskelijoilta kysyttiin, millä tavalla heidän muistiinpanotekniikkansa ovat konsekutiivitulkkauskurssin aikana muuttuneet tai kehittyneet. Samoin heiltä kysyttiin, tekivätkö he kurssin lopussa enemmän, vähemmän vai saman verran muistiinpanoja kuin kurssin alussa. Tulkkiopiskelijoiden muistiinpanotekniikoissa oli havaittavissa joitakin konsekutiivitulkkauskurssin aikana tapahtuneita muutoksia. Tehtyjen muistiinpanojen määrässä ei ollut merkittäviä muutoksia, mutta merkintätavat olivat muuttuneet jonkin verran. Muutoksia oli tapahtunut esimerkiksi merkkien, symbolien ja lyhenteiden käytössä.

Tulkki 1 mainitsi toisessa haastattelussaan, että hänen muistiinpanotekniikkansa on muuttunut kyseisen konsekutiivitulkkauskurssin aikana hieman. Hän harmitteli samassa yhteydessä, ettei ollut ehtinyt harjoittelemaan symbolien käyttöä. Hänen mukaansa niitä tulisi tehdä ja toistaa, jotta niiden käytön oppisi. Tulkki 1 kertoi, että *Tulkin työkalupakki* -kurssilla oli esitelty symboleita. Hän kertoi, ettei uskalla käyttää symboleita paljoa. Asiayhteyksiä tulkki 1 on merkinnyt muistiinpanoihinsa nuolilla. Tulkki 1 kertoi merkitsevänsä ylös konsekutiivitulkkauskurssin loppupuolella mahdollisimman paljon asioita. Hänen arvionsa mukaan hän teki muistiinpanoja konsekutiivitulkkauskurssin loppupuolella saman verran kuin kurssin alussakin. Tulkki 1 mainitsi merkitsevänsä asiat ylös aina kun ehtii, koska silloin on rauhallisempi olo puhua. Tässä toisessa haastattelussa hän mainitsi tekevänsä asioiden jaottelua muistiinpanoissa. Tämä ei hänen mukaansa näkynyt juurikaan hänen toisen aineistonkeruukerran muistiinpanoissaan, paitsi nuolten osalta. Tulkki 1 mainitsi myös lyhentelevänsä sanoja edelleen konsekutiivitulkkauskurssin loppupuolella.

Tulkki 2 kertoi lyhentelevänsä sanoja enemmän konsekutiivikurssin lopulla kuin alussa. Sanojen katkaisemisen lisäksi tulkin 2 muistiinpanotekniikassa ei ole tapahtunut juuri muutoksia, paitsi että hän mainitsi vielä kaksoispisteen käytön tulleen hänen muistiinpanotekniikkaansa. Kaksoispiste merkitsee joskus hänen muistiinpanoissaan sivulauseen paikkaa. Hän oli alkanut erotella hieman enemmän nuolen ja kaksoispisteen käyttöä muistiinpanoissaan, kun aikaisemmin hän käytti pelkkää nuolta. Hänen mukaansa kurssin loppupuolella hän oli alkanut käyttää nuolta osoittamaan syy-seuraus-suhteita ja kaksoispistettä taas johdatuksena sivulauseeseen. Tulkin 2 mukaan hän teki muistiinpanoja konsekutiivitulkkauskurssin lopulla yhtä paljon kuin sen alussakin, eli muistiinpanojen määrä ei ollut hänen mukaansa muuttunut.

Tulkki 3 totesi toisessa haastattelussaan, että hänen muistiinpanonsa ovat muuttuneet konsektiivitulkkauskurssin aikana siten, että hän käyttää erilaisia merkkejä ja kuvia enemmän kuin kurssin alussa. Tähän vaikuttaa hänen mukaansa se, että niiden käyttöön on tullut rutiinia. Nuolia hän kertoi käyttäneensä koko ajan. Hän kertoi myös, että sanojen määrä on vähentynyt pikkuhiljaa hänen muistiinpanoissaan ja että hän kurssin loppupuolella muisti asiakokonaisuuksia tarkemmin entistä vähemmillä sanamerkinnoilla. Tulkki 3 arvioi tekevänsä muistiinpanoja määrällisesti saman verran kuin kurssin alussa, mutta tiiviimmin. Tämän hän arveli johtuvan muistin kehittymisestä ja siitä, että on oppinut poimimaan tulkattavasta puheesta oleelliset asiat. Tulkki 3 arvioi myös tekevänsä kurssin lopulla muistiinpanoja nopeammin ja pystyvänsä kuuntelemaan puhetta kauemmin ennen kuin aloittaa muistiinpanojen kirjoittamisen. Hän kertoi, että kurssin alussa hän alkoi tehdä muistiinpanoja heti puheen alkaessa, ja näin ollen hän merkitsi ylös epäoleellisia asioita. Edellä mainittujen seikkojen perusteella voidaan todeta, että Rozanin (1956) ensimmäinen periaate ajatuksen, ei sanan merkitsemisestä tulkin muistiinpanoissa sekä lisäksi symbolien käyttäminen kehittyivät tulkin 3 muistiinpanotekniikoissa konsektiivitulkkauskurssin aikana.

Kuten tulkki 3, myös tulkki 4 kertoi haastattelussa tehneensä sen huomion, että kun hän kuuntelee puhetta ensin kirjoittamatta muistiinpanoja heti, hän muistaa asiat paremmin. Tulkki 4 kertoi myös tehneensä aikaisemmin enemmän niin, että hän alkoi kirjoittaa muistiinpanoja heti puheen alkaessa. Tällöin saa merkittyä ylös paljon sanoja, mutta jälkepäin on vaikeaa enää muistaa, kuinka eri asiat liittyvät toisiinsa. Tulkki 4 kertoi, että on konsektiivitulkkauskurssin edetessä alkanut enemmän kuunnella puhetta, ennen kuin on aloittanut muistiinpanojen tekemisen. Näin hän oli alkanut kiinnittää enemmän huomiota siihen, että merkitsisi ylös kuulemansa sisällöt, eikä kaikkia sanoja. Tulkki 4 koki myös, että koska hän on alkanut keskittyä enemmän kuuntelemiseen, ovat hänen tulkkaussuorituksensa parantuneet ja muistiinpanonsa selkiytyneet. Hän arveli tekevänsä muistiinpanoja kurssin loppupuolella vähemmän, johtuen nimenomaan kuunteluun keskittymisestä. Hän kertoi myös ottaneensa käyttöön muutaman symbolin muistiinpanotekniikkaansa, eli myös hänen kohdallaan symbolien käyttö kehittyi kurssin aikana. Lisäksi hän mainitsi huomanneensa, ettei marginaaliviivan käyttö muistiinpanoissa ole hänelle toimiva ratkaisu. Sen sijaan hän oli alkanut merkitä verbejä sivun laitaan ja muita sanoja, kuten substantiiveja, sivun keskiosaan. Tulkki 4 huomautti kuitenkin, ettei ole käyttänyt tätä tekniikkaa johdonmukaisesti vaan lähinnä kokeillut sen käyttöä. Tulkki 4 kertoi haastattelussaan myös, että on huomannut konsektiivitulkkauskurssin edetessä pärjäävänsä

vähemmällä muistiinpanoilla. Tähän liittyen hän huomautti, että jos hän olisi ollut tarkkaavaisempi toisen aineistonkeruukerran tulkkauharjoituksessa, olisi hän selvinnyt vähemmälläkin muistiinpanoilla.

7.10 Tulkin muistiinpanot tulkkiopiskelijoiden koulutuksessa ja harjoituksissa

Koehenkilöiltä kysyttiin toisella haastattelukerralla, oliko heidän aikaisemmin käymillään kursseilla ollut vaikutusta heidän muistiinpanotekniikkaansa ja jos oli, niin millä kursseilla. Tulkkiopiskelijat arvioivat aikaisempien kurssien vaikutusta muistiinpanotekniikoihinsa hyvin vaihtelevasti. Erityisesti mainittiin *Tulkin työkalupakki* -kurssi, kun kysyttiin tarkemmin, millä kursseilla oli ollut vaikutusta tulkkiopiskelijoiden muistiinpanotekniikoihin.

Tulkki 1 kertoi, että *Tulkin työkalupakki* -kurssilla oli käsitelty symboleita tulkin muistiinpanoissa. Hän mainitsi myös, että simultaanitulkkauskurseilla oli myös tehty eri pituisia sanalistoja. Hän kertoi, että sanalistoja voi kuitenkin olla vaikea hyödyntää itse tulkkauksilanteessa, kun sanat pitäisi saada nopeasti ja helposti tarkistettua. Tulkki 1 mainitsi aikaisemmin käymiensä kurssien vaikutukseksi muistiinpanotekniikkaansa sen, että pääkohdat olisi tärkeää saada merkittyä ylös, ja sen lisäksi merkitään ylös niin paljon kuin ehtii.

Tulkki 2 kertoi toisessa haastattelussaan, ettei hänen aiemmin käymillään kursseilla juurikaan ole ollut vaikutusta hänen muistiinpanotekniikoihinsa. Hän mainitsi *Dialogitulkkaus*-kurssin, jonka hän oli käynyt vuosia aiemmin ja jolla puhuttiin kyllä esimerkiksi marginaaliviivan käytöstä muistiinpanoissa. Tulkki 2 ei kuitenkaan käytä marginaaleja muistiinpanoissaan, joten tälläkään asialla ei ollut vaikutusta hänen muistiinpanotekniikkaansa. Muilla tulkkauskurseilla hän ei ole tehnyt paljoa muistiinpanoja. Tulkki 2 sanoikin haastattelussaan, että hänen muistiinpanotekniikkansa ovat `kotitekoiset`.

Tulkki 3 kertoi toisessa haastattelussaan, että *Tulkin työkalupakki* -kurssilla oli melko paljon vaikutusta hänen muistiinpanotekniikoihinsa. Tällä kyseisellä kurssilla oli käsitelty erilaisia symboleita, saatiin esimerkkejä niistä ja tehtiin muistiinpanoharjoituksia. Näin tulkki 3 kuvaili haastattelussaan kyseisen kurssin vaikutuksia muistiinpanotekniikkaansa:

Nii siitä tuli sit vähän semmosta harrastuneisuutta ja innostuneisuuttaki että teki mieli niinkun ihan sen kurssin ulkopuolellaki harjotella, niinku tekemään semmosia tosi tosi tiiviitä ja tosi kuvallisia, tai semmosia et niissä on paljon symboleita niitä muistiinpanoja. Et vaikka ei sitte oikeessa elämässä niin paljon symboleita käyttäkään ku mitä niissä harjotusmuistiinpanoissa nii, ne auttaa silti ehkä vähän vähän tiivistään (sitä ideaa). (Tulkki 3 2016a.)

Tulkki 3 käytti tulkkiopiskelijoista selvästi eniten erilaisia symboleita muistiinpanoissaan. Hänen omalla kiinnostuksellaan ja innostuksellaan aiheeseen on varmasti ollut vaikutusta hänen muistiinpanotekniikkaansa. Tulkki 3 mainitsi oppineensa edellä mainitulla kurssilla myös peruseriaatteita tulkin muistiinpanoista, esimerkiksi sen, että muistiinpanot merkitään ylhäältä alas ja mahdollisimman kapeasti. Hän kertoikin käyttävänsä marginaaleja muistiinpanoissaan, jotta niistä ei tulisi liian leveät.

Tulkki 3 mainitsi myös aiemmin käymänsä teoriakurssin *Tulkkausviestinnän perusteet*, jolla oli myös käsitelty tulkin muistiinpanojen periaatteita, esimerkiksi että muistiinpanot ovat rakenteeltaan pystysuorat ja kapeat ja että niissä on eri tasoja. Tulkki 3 sanoi tässä yhteydessä eri tasojen olevan nähtävillä myös hänen muistiinpanoissaan. Hän uskoi, että kaikilla hänen käymillään tulkkauskurseilla ja myös muilla kurseilla on ollut jonkinlaista vaikutusta hänen muistiinpanotekniikkoihinsa. Aina kun täytyy tehdä muistiinpanoja jostain aiheesta ja poimia olennaisimmat asiat, harjoituttaa se hänen mukaansa muistiinpanotekniikkaa.

Tulkki 4 mainitsi *Tulkin työkalupakki* -kurssin, jolla käsiteltiin symboleita. Hän kertoi, että tällä kurssilla oli saatu listoja symboleista tulkin muistiinpanoissa, ja että hän oli ottanut niistä esimerkiksi alla olevan symbolin käyttöönsä:

Tulkki 4 mainitsi, että kun on huomannut, että symboleja kannattaa käyttää itselle sopivalla tavalla, se on tuonut muistiinpanoihin johdonmukaisuutta. Tulkki 4 mainitsi myös, että hänen käymillään journalistiikan kurseilla on myös voinut olla vaikutusta muistiinpanotekniikkoihin. Journalistiikan opinnoissa nimittäin haastatteluissa täytyy tehdä koko ajan muistiinpanoja ja haastateltavien suorien sitaattien täytyy olla tarkkaan ja oikein merkitty. Tulkki 4 arveli, että tällä seikalla on saattanut olla negatiivinen vaikutus hänen muistiinpanoihinsa tulkkauksessa. Tulkki 4 mainitsikin toisessa haastattelussaan kiinnittäneensä vasta viime aikoina huomiota siihen, että tulkin muistiinpanoissa tulisikin keskittyä sisältöihin eikä sanasanaiseen tarkkuuteen. Rozanin (1956) ensimmäisen periaatteen ajatuksen, ei sanan merkitsemisestä voisi siis ajatella kehittyneen tulkin 4 kohdalla konsekutiivitulkkauskurssin aikana.

Tulkkiopiskelijoilta kysyttiin toisella haastattelukerralla myös, kaipasivatko he lisää ohjeistusta tai opetusta muistiinpanotekniikoista. Tästä tulkkiopiskelijoilla oli hyvin erilaisia näkemyksiä.

Tulkki 1 mainitsi, että symboleista olisi hyvä saada valmiit monisteet printattuna käyttöön. Symboleita käsitteleviä lähteitä oli kyllä annettu opiskelijoille *Tulkin työkalupakki* -kurssilla, mutta tulkki 1 oli sitä mieltä, että valmis moniste olisi ollut hyvä olla vielä lisäksi.

Tulkki 2 kertoi toisessa haastattelussaan, että muistiinpanotekniikoiden lisäopetus ja -ohjeistus voisi olla hyvä asia. Hän sanoi, etteivät hänen omat muistiinpanotekniikkansa ole erityisen ekonomiset, eikä hän osaa käyttää paljoa merkkejä muistiinpanoissaan. Hän sanoi, että olisi hyvä, jos muistiinpanoja joutuisi tekemään esimerkiksi pelkästään merkeillä eikä sanoilla. Tällöin oppisi symbolien käytön muistiinpanoissa. Tulkki 2 mainitsi, että erityisesti käytännön harjoitukset olisivat hyvä tapa oppia lisää muistiinpanotekniikoista. Tulkki 2 kertoi myös, ettei ole sisäistänyt esimerkiksi marginaalin käyttöä ja sen hyötyä muistiinpanoissa. Se tulisi itse oppia käytännön harjoitusten kautta. Hän huomautti, että olisi hyvä harjoitella myös konsekutiivitulkaustilanteita ilman muistiinpanoja, jolloin pääsisi harjoittamaan nimenomaan muistiaan eikä tulisi liian tiivistä suhdetta muistiinpanojen kanssa.

Tulkki 3 oli sitä mieltä, että jokaisella on oma tyylinsä tehdä muistiinpanoja. Hänen mukaansa sellaisia vinkkejä ja erilaisia esimerkkejä muistiinpanoihin on hyvä saada, jotka kertovat kuinka muistiinpanoja voisi tehdä. Näitä vinkkejä ja esimerkkejä voi sitten itse yhdistellä ja kehittää. Tulkki 3 sanoi haastattelussaan, ettei kaipaakaan lisäohjeistusta muistiinpanoihin ja että muistiinpanoja on opetettu riittävästi. Hän korosti vielä, ettei olennaista ole muistiinpanotekniikoiden opettaminen vaan se, että niitä pääsee harjoittelemaan tulkaustilanteissa. Tulkaussuorituksista saadun palautteen perusteella voi päätellä, kuinka onnistuneet omat muistiinpanot ovat. Tulkin 3 mukaan muistiinpanojen tekemistä oppii parhaiten juuri tällä tavalla käytännön kautta.

Tulkki 4 oli sitä mieltä, että ohjeistusta tulkin muistiinpanoihin on annettu riittävästi, mutta lisäharjoitukset olisivat tarpeellisia. Harjoitukset voisivat hänen mukaansa olla sellaisia, että erilaisista lyhyistä puheista tehtäisiin muistiinpanoja. Puheet voisivat olla sellaisia, joista opiskelijoilla ei ole etukäteen saatuja tietoja, ja harjoitustilanteet voisivat vastata enemmän todellista tilannetta, jolloin tottuisi toimimaan paineen alla. Tulkki 4 huomautti, että luokkahuoneessa tehdyt harjoitukset eivät välttämättä vastaa todellisuutta. Harjoituksissa rutinoituminen voisi hänen arvionsa mukaan edistää myös omien symbolien kehittämistä ja käyttöä muistiinpanoissa.

7.11 Yhteenveto

Rozanin (1956) periaatteet tulkin muistiinpanoista toteutuivat tulkkiopiskelijoiden muistiinpanoissa vaihtelevasti. Ensimmäinen periaate eli ajatuksen, ei sanan merkitseminen muistiinpanoihin sekä toteutui että myös osoittautui haasteelliseksi toteuttaa tulkkiopiskelijoiden muistiinpanoissa. Lyhenteitä, esimerkiksi osittain kirjoitettuja sanoja ja kirjainyhdistelmiä, löytyi tutkimusaineistosta huomattavasti enemmän kuin symboleita. Periaate lyhenteistä toteutui siis tulkkiopiskelijoiden muistiinpanossa selkeästi. Kuitenkin on myös huomattava, että jokainen tulkkiopiskelija on käyttänyt muistiinpanoissaan myös kokonaisia sanoja, myös sellaisia, joille löytyisi sopiva lyhenne tai symboli hyvin helposti.

Tulkkiopiskelijat käyttivät muistiinpanoissaan linkkejä yllättävän vähän. Tosin tässä esiintyi myös yksilöllisiä eroja. Usein kuitenkin linkittävät kohdat puheissa aiheuttivat ongelmia ja haasteita tulkkiopiskelijoille, varsinkin jos linkkejä ei oltu merkitty oikein tai ollenkaan muistiinpanoihin. Vaikka siis oletuksena oli, että linkit olisi suhteellisen helppo merkitä muistiinpanoihin, osoittautuivat ne yllättävän haasteellisiksi kohdiksi tulkkiopiskelijoiden muistiinpanoissa.

Tulkkiopiskelijoiden muistiinpanoissa esiintyi yllättävän vähän sekä negatiivisia merkintöjä että painotuksen lisäämistä. Näiden voisi olettaa olevan nopeita ja yksinkertaisia asioita merkitä ylös muistiin, mutta yllättäen niitä löytyi hyvin vähän tutkimusaineistosta. Rozanin (1956) neljäs ja viides periaate eivät siis toteutuneet ainakaan selvästi ja johdonmukaisesti tulkkiopiskelijoiden muistiinpanoissa.

Kuudes periaate eli vertikaalisuus tulkin muistiinpanoissa toteutui osittain, nimittäin niillä tulkkiopiskelijoilla, jotka olivat käyttäneet marginaaliviivaa muistiinpanoissaan. Ne, jotka eivät käyttäneet marginaalia, kirjoittivat muistiinpanonsa lähes koko sivun leveydelle vasemmalta oikealle. Tällöin muistiinpanot eivät olleet rakenteeltaan kapeat ja nopeasti silmäiltävät vaan muistuttivat mitä tahansa paperille vasemmalta oikealle kirjoitettua tekstiä. Seitsemäs periaate siirtymistä tulkin muistiinpanoissa toteutui osittain tulkkiopiskelijoiden muistiinpanoissa. Niiden esiintyminen tutkimusaineistossa ei kuitenkaan ollut kovin systemaattista vaan asioita ja asiakokonaisuuksia oli sisennetty siellä täällä eri puolilla muistiinpanoja. Siirtymiä myös esiintyi vaihtelevassa määrin ja hieman eri tavoilla eri tulkkiopiskelijoilla. Rozanin (1956) kuudennen ja seitsemännen periaatteen toteutuminen vain osittain ei ollut yllättävää, sillä oli odotettavissa, että tulkkiopiskelijoilla olisi eroja muistiinpanojensa layoutissa ja rakenteessa.

Symbolien käyttö tulkkiopiskelijoiden muistiinpanoissa oli melko vähäistä. Eniten käytetty symboli olivat erilaiset nuolet, joita käytettiin hyvin erilaisissa asiayhteyksissä ja merkityksissä. Huomionarvoista tutkimusaineistossa on, että tulkki 3 on käyttänyt selvästi enemmän symboleita kuin muut koehenkilöt. Muut tulkkiopiskelijat suosivat lähinnä sanojen, lyhenteiden ja lyhennettyjen sanojen käyttöä. Kuten Chmielin (2010) tutkimuksessa käy ilmi, myös tämä tutkielma on osoittanut, että symbolien käyttö on riippuvainen yksilöllisistä miellelyhtymistä ja niiden soveltaminen vaatii symboleiden automatisoitunutta käyttöä. Tämän tutkielman tulkkiopiskelijoista tulkki 3 oli selvästi eniten tottunut käyttämään symboleita ja todennäköisesti hän oli myös harjoitellut niiden käyttöä eniten.

Tulkkiopiskelijat eivät juurikaan hyödyntäneet marginaaleja muistiinpanoissaan. Tulkki 1 ja 2 eivät merkinneet marginaaleja kummallakaan aineistonkeruukerralla. Tulkki 3 merkitsi marginaalit muistiinpanoihinsa molemmilla kerroilla, ja tulkki 4 merkitsi ne ensimmäisellä aineistonkeruukerralla mutta ei toisella kerralla. Marginaalien hyödyntäminen oli hyvin vähäistä tutkimusaineistossa.

Asiakokonaisuuksien erottelussa muistiinpanoissa tulkkiopiskelijoilla oli erilaisia toimintatapoja. Tulkki 2 esimerkiksi erotteli asioita jättämällä tyhjän rivin asiakokonaisuuksien väliin. Tulkki 4 hyödynsi poikkiviivoja samaan tarkoitukseen. Tulkkiopiskelijoiden muistiinpanoissa oli paikoitellen havaittavissa myös pientä porrastusta siten, että samaan asiakokonaisuuteen kuuluvia asioita oli merkattu allekkain ja välillä sisentäen alemmaa riviä. Kuten oli odotettavissa, tulkkiopiskelijoilla oli yksilöllisiä eroja siinä, millä tavoin he erottelivat asiakokonaisuuksia muistiinpanoissaan.

Tulkkiopiskelijoiden muistiinpanojen tekemisessä esiin nousseita haasteita olivat muun muassa liiallinen muistiinpanojen teko ja vaikeus keskittyä merkitsemään vain olennaiset asiat. Tämä seikka liittyy olennaisesti Rozanin (1956) ensimmäiseen periaatteeseen ajatuksen, ei sanan merkitsemisestä tulkin muistiinpanoissa. Muita haasteita olivat muun muassa vaikeus keskittyä kuuntelemiseen, väsymys sekä vaikeus luottaa omaan muistiinsa ja tätä kautta liiallinen tukeutuminen muistiinpanoihin.

Kielisuunnissa oli hyvin yksilöllisiä eroja tulkkiopiskelijoiden yksittäisissä merkinnöissä. Selviä kielisuuntaeroja ei ollut havaittavissa kaikkien koehenkilöiden muistiinpanotekniikoissa. Pöydän ääressä ja seisten tehtyjen muistiinpanojen selkeimmät erot olivat käsialan siisteys ja asioiden muotoilu paperille. Ennestään tutun ja uuden tulkattavan puheen välillä huomattavin

ero oli se, että ennestään tutun puheen pohjalta on tulkkiopiskelijoiden mukaan helpompaa ja nopeampaa tehdä muistiinpanoja, koska silloin asiat ovat valmiina tulkin muistissa.

Ainakin osalla tulkkiopiskelijoista oli havaittavissa kehitystä heidän muistiinpanotekniikoissaan konsekutiivitulkkauskurssilla. Tehtyjen muistiinpanojen määrä ei muuttunut olennaisesti, mutta osalla tulkkiopiskelijoista erilaisten merkkien ja symbolien käyttö monipuolistui ja rutiinoituikin hieman. Sanojen lyhentelyä esiintyi yleisesti paljon ja se pysyi ennallaan tai jopa lisääntyi kurssin aikana. Osa tulkkiopiskelijoista oli onnistunut kurssin aikana keskittymään paremmin merkitsemään olennaisimmat asiat sen sijaan, että yrittäisi merkitä ylös kaiken mahdollisen.

Kysyttäessä tulkin muistiinpanojen lisäopettamisen ja -ohjeistuksen tarpeesta tulkkiopiskelijoiden haastatteluissa korostui käytännön harjoitusten tärkeys. Tämä seikka osoittaa jälleen yhteneväisyyden Chmielin (2010, 245) tutkimuksen tuloksiin, joiden mukaan tulkkauksen opiskelijat pitivät muistiinpanojen harjoittelemista tarpeellisena ja hyödyllisenä. Tämän tutkielman koehenkilöiden mielipiteet muistiinpanojen lisäohjeistuksesta vaihtelivat melko paljon. Osa kaipasi lisäharjoitusta enemmän, osa vähemmän. Näihin mielipiteisiin vaikutti varmasti se, että opiskelijat eivät olleet käyneet samoja kursseja vaan heillä oli eroja kurssitaustassaan. Joka tapauksessa käytännön harjoitustilanteita pidettiin yleisesti tärkeänä muistiinpanotekniikoiden harjoittelemisessa.

8 Lopuksi

Tulkin muistiinpanot ovat tärkeä osa tulkin konsekutiivitulkkaussuoritusta. Vaikka tulkin muistiinpanotekniikoita on ehditty jo tutkia melko pitkään, riittää tästä aiheesta tutkittavaa myös jatkossa monesta eri näkökulmasta. Yksi näkökulma voisi olla se, kuinka muistiinpanot vaikuttavat tulkin tulkkaussuoritukseen. Tulkin muistiinpanotekniikoita voisi tutkia myös suuremmalla aineistolla, jotta voitaisiin nähdä, esiintyykö niissä joitain laajemmin yleistettäviä piirteitä. Toisaalta, kuten edellä onkin jo todettu, tulkin muistiinpanoille on tyypillistä juuri niiden yksilöllisyys ja hyöty tulkille itselleen, joten laajat yleistykset eivät välttämättä ole tarpeellisia-kaan.

Tässä tutkielmassa koehenkilöt olivat tulkkauksen opiskelijoita. Saman tyyppisen tutkimuksen voisi tehdä myös ammattilaistulkeille. Kiinnostavaa voisi olla myös tutkia, kuinka tässä tutkielmassa mukana olleet koehenkilöt ovat kehittyneet oltuaan esimerkiksi kymmenen vuotta työelämässä. Samankaltaisen tutkimuksen voisi myös tehdä jollakin myöhemmällä tulkkauskurssilla, esimerkiksi *Konsekutiivitulkkaus II saksa–suomi–saksa* -kurssilla, joka käydään tässä tutkielmassa tutkimuskohteena olleen kurssin *Konsekutiivitulkkaus I saksa–suomi–saksa* jälkeen. Myöhemmällä konsekutiivitulkkauskurssilla voisi olla eri tavalla nähtävillä opiskelijoiden muistiinpanotekniikat, kun opiskelijoille on ehtinyt karttua jo hieman kokemusta.

Koska tulkkien on aina hallittava konsekutiivitulkkaus tulkkausmuotona, on myös olennaista, että tulkkien on hallittava tehokas ja toimiva muistiinpanotekniikka. Tästä syystä tulkin muistiinpanotekniikat ovat edelleen ja myös tulevaisuudessa tärkeä tutkimusaihe. Teknologian kehityksellä voi olla omat vaikutuksensa tulkin muistiinpanotekniikkoihin, esimerkiksi siihen, millä laitteilla ja välineillä tulkit tulevaisuudessa muistiinpanonsa merkitsevät. Tulkin muistiinpanotekniikoita voi siis jatkossakin tutkia monista eri näkökulmista.

Aineisto

Koehenkilöiden tekemät muistiinpanot (Ks. Liitteet 2 ja 3) 2016

Müller, Henrik (s.d.) Zuwanderung: Die teure Angst vor den Fremden. Saatavana www-muodossa: <http://www.spiegel.de/wirtschaft/soziales/fluechtlinge-warum-uns-die-angst-vor-zuwanderung-teuer-kommt-a-1084285.html> [Luettu 15.5.2016.]

Pajunen, Jussi 2013. Kaupunginjohtaja, ylipormestari Jussi Pajusen puhe kultaisten Helsinki-mitalien jakotilaisuudessa ansioituneille kansalaisille ja 20 vuotta luottamustehtävässä toimineille 12.6.2013. Saatavana www-muodossa: http://www.hel.fi/static/helsinki/kaupunginjohtajat/ansioituneet_kansalaiset_2013.pdf [Luettu 15.5.2016.]

Videotallenteet koehenkilöiden haastatteluista 2016:

- Tulkki 1 2016a.
- Tulkki 2 2016a.
- Tulkki 3 2016a.
- Tulkki 4 2016a.

Videotallenteet koehenkilöiden tulkkausharjoituksista 2016:

- Tulkki 1 2016b.
- Tulkki 2 2016b.
- Tulkki 3 2016b.
- Tulkki 4 2016b.

Lähteet

- AIIC. The International Association of Conference Interpreters. 2010. Conference interpreting training programmes best practice. <http://aiic.net/page/60> [Luettu 8.3.2016.]
- Andres, Dörte 2002. *Konsekutivdolmetschen und Notation*. Peter Lang-Verlag, Frankfurt/M. Saatavana www-muodossa: http://www.fb06.uni-mainz.de/dolmetschwissenschaft/Dateien/Konsekutivdolmetschen_und_Notation_DoerteAndres.pdf [Luettu 6.2.2017.]
- Bancroft, Marjory A. 2015. Community Interpreting: A profession rooted in social justice. Mikkelsen, Holly & Jourdenais, Renée (toim.) *The Routledge Handbook of Interpreting*. Routledge, London & New York. 217–235.
- Bao, Chuanyun 2015. Pedagogy. Mikkelsen, Holly & Renée Jourdenais (toim.) *The Routledge Handbook of Interpreting*. Routledge, London & New York. 400–416.
- Blaszczyk, Pawel & Dariusz Hanusiak 2010. The Choice of Language for Note-taking for Consecutive Interpreting: A Polish Perspective. *MikaEL*. Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumin verkkojulkaisu. Saatavana www-muodossa: https://sktl-fi.directo.fi/@Bin/40680/Blaszczyk%26Hanusiak_MikaEL2010.pdf [Luettu 15.5.2016.]
- Bowen, David & Margareta Bowen 1984. *Steps to Consecutive Interpretation*. Toinen, tarkistettu painos. Pen and Booth, Washington.
- Chmiel, Agnieszka 2010. How Effective is Teaching Note-Taking to Trainee Interpreters? *The*

- Interpreter and Translator Trainer* Vol. 4 No. 2. 233–250. Saatavana [www-muodossa:](http://www.muodossa:) <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13556509.2010.10798805> [Luettu 1.3.2017.]
- Dam, Helle V. 2004. Interpreters' Notes: On the Choice of Language. Pöhhacker, Franz & Minhua Liu (toim.) 2004. *Interpreting Volume 6:1. International Journal of Research and Practice in Interpreting*. John Benjamins Publishing Company.
- Diriker, Ebru 2015. Conference Interpreting. Mikkelsen, Holly & Renée Jourdenais. (toim.) *The Routledge Handbook of Interpreting*. Routledge, London & New York. 171–185.
- Gile, Daniel 1997. Conference Interpreting as a Cognitive Management Problem. Pöhhacker, Franz & Miriam Shlesinger (toim.) *The Interpreting Studies Reader*. 2002. Routledge, London & New York. 162–176.
- Gile, Daniel 2009. *Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training*. Tarkistettu painos. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia.
- Gillies, Andrew 2005. *Note-taking for Consecutive Interpreting – A Short Course*. Translation Practices Explained. St. Jerome Publishing, Manchester, UK & Northampton MA.
- Hiltunen, Sinikka 2010. Konsekutiivitulkit ja tekstin muistaminen – kokeellinen tutkimus. *MikaEL*. Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumin verkkojulkaisu. Saatavana [www-muodossa:](http://www.muodossa:) https://sktl-fi.directo.fi/@Bin/40695/Hiltunen_MikaEL2010.pdf [Luettu 15.5.2016.]
- Ilg, Gérard & Sylvie Lambert 1996. Teaching Consecutive Interpreting. Moser-Mercer, Barbara & Dominic W. Massaro (toim.) 1996. *Interpreting. International Journal of Research and Practice in Interpreting*. Vol. 1. No. 1. John Benjamins Publishing Company. Amsterdam/Philadelphia.
- Jones, Roderick 1998. *Conference Interpreting Explained*. Pym, Anthony. (toim.) *Translation Theories Explained*. St. Jerome Publishing. Manchester, United Kingdom.
- Kalina, Sylvia 1998. *Strategische Prozesse beim Dolmetschen. Theoretische Grundlagen, empirische Fallstudien, didaktische Konsequenzen*. Gunter Narr Verlag, Tübingen.
- Kurz, Ingrid 1984. Preface to the Second Edition. Teoksessa: Bowen, David & Margareta Bowen. *Steps to Consecutive Interpretation*. Pen and Booth, Washington. iii–iv.
- Matyssek, Heinz 1989. *Handbuch der Notizentechnik für Dolmetscher. Teil I*. Julius Groos Verlag, Heidelberg.
- Pöhhacker, Franz 2000. *Dolmetschen. Konzeptuelle Grundlagen und deskriptive Untersuchungen*. Stauffenburg Verlag, Tübingen.
- Pöhhacker, Franz 2004. *Introducing Interpreting Studies*. Routledge, London.
- Rozan, Jean-François 2002. *Note-taking in Consecutive Interpreting*. Gillies, Andrew & Bartosz Waliczek. (toim.) Tertium, Crakow. Ranskankielinen alkuteos: *La prise de notes en interprétation consécutive*. [1956]. Geneve, Georg. Kääntänyt englanniksi: Gillies, Andrew.
- Russell, Debra & Kayoko Takeda 2015. Consecutive Interpreting. Mikkelsen, Holly & Renée Jourdenais (toim.) *The Routledge Handbook of Interpreting*. Routledge, London and New York. 96–111.
- Ruusuvuori, Johanna & Liisa Tiittula (toim.) 2005. *Haastattelu: tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Vastapaino, Tampere.
- Saksa, Silja 2004. *Babelin perilliset. Kääntäjien ja kääntämisen historiaa*. Atena Kustannus Oy, Jyväskylä.
- Saresvuo, Johanna & Sirkka-Liisa Ojanen 1988. *Tulkin käsikirja*. Gaudeamus, Helsinki.
- Seleskovitch, Danica 1975. *Language and Memory. A study of note-taking in consecutive interpreting*. Pöhhacker, Franz & Miriam Shlesinger (toim.) *The Interpreting Studies Reader*. 2002. Routledge, London & New York. 120–129.
- Seleskovitch, Danica 1978. *Interpreting for International Conferences*. Pen and Booth,

- Washington D.C. Kääntänyt: Dailey, Stephanie & E. Norman McMillan. Alkuperäinen teos: *L'interprète dans les conférences internationales – problèmes de langage et de communication*. [1968]. Minard, Paris.
- Seleskovitch, Danica. 1988. *Der Konferenzdolmetscher. Sprache und Kommunikation*. Saksan-kielinen käännös teoksesta: Seleskovitch 1968: *L'interprète dans les conférences internationales*. TextconText, Beiheft 2. Heidelberg: Julius Groos Verlag.
- Siljola, Sointu 1993. *Konsekutiivitulkkaus ja muistiinpanotekniikka*. Tampereen yliopisto, pro gradu -tutkielma.
- SKTL 2011. Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto. *Konferenssitulkkien koulutus Turun yliopistossa uhattuna*. Saatavana www-muodossa: <http://www.sktl.fi/?x18668=48105> [Luettu 9.1.2017.]
- Sunnari, Marianna 2006. Tulkkaus ja tulkkauksen opetus Suomessa. Tommola, Jorma & Yves Gambier (toim.) *Translation and Interpreting – Training and Research. Traduction et Interprétation – Formation et Recherche. Kääntäminen ja tulkkaus – koulutusta ja tutkimusta*. University of Turku, Department of English Translation Studies. Painosalama Oy, Turku. 147–159.
- Tampereen yliopisto 2017a. *Opinto-oppaat. Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö 2015–2018. MVKS39S Asioimistulkkaus saksa–suomi–saksa 5 op.* Saatavana www-muodossa: <https://www10.uta.fi/opas/opintojakso.htm?id=25067&lang=fi&lvv=2016&uiLang=fi> [Luettu 13.2.2017.]
- Tampereen yliopisto 2017b. *Opinto-oppaat. Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö 2015–2018. MVKS41S Konsekutiivitulkkaus I saksa–suomi–saksa 5 op.* Saatavana www-muodossa: <https://www10.uta.fi/opas/opintojakso.htm?rid=10089&idx=3&uiLang=fi&lang=fi&lvv=2017> [Luettu 13.2.2017.]
- Tampereen yliopisto 2017c. *Opinto-oppaat. Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö 2015–2018. MVKS44S Konsekutiivitulkkaus II saksa–suomi–saksa 5 op.* Saatavana www-muodossa: <https://www10.uta.fi/opas/opintojakso.htm?rid=10084&idx=1&uiLang=fi&lang=fi&lvv=2016> [Luettu 13.2.2017.]
- Tampereen yliopisto 2017d. *Opinto-oppaat. Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö 2015–2018. SAKA10 Dialogitulkkaus 5 op.* Saatavana www-muodossa: <https://www10.uta.fi/opas/opintojakso.htm?rid=10018&idx=3&uiLang=fi&lang=fi&lvv=2016> [Luettu 13.2.2017.]
- Tampereen yliopisto 2017e. *Opinto-oppaat. Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö 2015–2018. TRMU1 Kääntämisen ja tulkkauksen teoria ja käytäntö 10 op.* Saatavana www-muodossa: <https://www10.uta.fi/opas/opintojakso.htm?id=24688&lang=fi&lvv=2016&uiLang=fi> [Luettu 13.2.2017.]
- Tampereen yliopisto 2017f. *Opinto-oppaat. Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö 2015–2018. TRMU5 Tulkin työkalupakki 5 op.* Saatavana www-muodossa: <https://www10.uta.fi/opas/opintojakso.htm?id=27537&lang=fi&lvv=2016&uiLang=fi> [Luettu 13.2.2017.]
- Turun yliopisto 2009. *Tunnustus tulkikoulutukselle*. Saatavana www-muodossa: http://www.utu.fi/fi/Ajankohtaista/Uutiset/arkisto/tunnustus_tulkikoulutukselle.html [Luettu 18.7.2016.]
- Weber, Wilhelm K. 1989. Improved Ways of Teaching Consecutive Interpretation. Gran, Laura & John Dodds (toim.) *The Theoretical and Practical Aspects of Teaching Conference Interpretation*. Campanotto Editore, Udine. 161–166.

Liite 1

Haastattelurunko

Ensimmäinen haastattelukerta:

Kerro tekemistäsi muistiinpanoista.

Minkälaisia merkintöjä teit? Kuinka paljon tarvitsit niitä?

(Lisäksi kysyttiin tarkentavia kysymyksiä kunkin tulkin yksittäisistä merkinnöistä ja niiden merkityksistä.)

Toinen haastattelukerta:

1. Minkälaisia muistiinpanomerkintöjä teit? (Tässä kohtaa kysyttiin yksityiskohtaisesti tulkin tekemistä muistiinpanoista käymällä niitä samalla paperilla läpi järjestyksessä alusta loppuun.)
2. Auttoiko muistiinpanojen tekeminen asioiden mieleen painamisessa? Jos kyllä, niin miten?
3. Häiritsivätkö muistiinpanot tai niiden tekeminen tulkkaussuoritustasi jollain tavalla? Jos kyllä, niin miten?
4. Mikä helpottaa tai nopeuttaa muistiinpanojen tekemistäsi?
5. Teetkö mieluummin mahdollisimman tarkat ja kattavat muistiinpanot vai niin vähän muistiinpanoja kuin mahdollista? Miksi?
6. Huomaatko muistiinpanojen tekemisessä eroa tulkattaessa saksaan tai suomeen päin? Jos kyllä, mitä eroja?
7. Entä huomaatko eroja muistiinpanotekniikassasi, kun teet muistiinpanoja pöydän ääressä tai seisten? Jos kyllä, mitä eroja?
8. Entä huomaatko eroja muistiinpanotekniikassasi etukäteen paperilla saadun puheen ja sellaisen puheen välillä, jota et ole lukenut tai kuullut etukäteen? Jos kyllä, millaisia eroja?
9. Onko muistiinpanotekniikkasi muuttunut tämän konsekutiivitulkkauskurssin aikana? Jos kyllä, miten?
10. Teetkö muistiinpanoja enemmän, vähemmän vai saman verran kuin kurssin alussa? Mistä tämä voisi johtua?

11. Onko aikaisemmin, tätä kurssia ennen käymilläsi kursseilla ollut vaikutusta muistiinpanotekniikkoihisi? Millä kursseilla? Minkälaista vaikutusta?
12. Kaipaisitko enemmän ohjeistusta tai opetusta muistiinpanojen tekemisestä? Jos kyllä, millaista ohjeistusta?

Liite 2 - Tulkkiopiskelijoiden muistiinpanot, ensimmäinen tulkkausharjoitus

Tulkki 1

Stadtdirektor Oberbürgermeister J.P.-

Anlass zur Verleihung der Goldene HKI-Medaille
für verdiente Bürger

Sehr verehrte Bürger

— — —

Angelsberg

Herz aus aus-

Kant. v. 1955

an der anten yst. kamp l. 1000 hlo t. 1000

liter. karl- medaille mit offiziellem

ausst.

12. 6.

HAN
Hämeenlinna 9630 Gustav Vasa

Kasvattaja valtakunta
Hämeenlinna kamp. bangut us. tall

työp. TNU-

→ edelleen

→ vilkas interaktiivinen

työ - kokonaisuus

Anwender

Mündung des Varkas-Flusses, kein Erfolg
Krieg und Unruhen → Anfang
Wachstum

Per Brake → heutiger Platz in
Vironum

erst mit Festung Suomenlinna
erfolgreiche Handelsstadt

verteidigungsstrategisch gute Lage
1812 Gr. D. Fürstentum Kaiser
Hauptstadt

Wachstum → bis Heute ohne Unterbrechung

ein paar Zahlen

1800 - < 10.000 Einwohner

über 600.000 Metropole 1 Mio

Standort / enorme Entwicklung

L. koulujat

HKI : kiin. kulttuuri / tarde

+ Matkakuluvut

Saavutettavuus →

© tavoite

J. Asian lennot

+ Allegro

Suureva Viisumi

130 000 Ven.

uuden vuoden oma ptk

Hyvinvointimalli

JOTE → pakettit

ikaant. väe

Eniarvoistuminen

Huoli Lapset + nuoret

raat. toimintamallit

→ yksilö
→ tarpeet

parjaamiset pennta

ystävät / harrastukset

parjestöt

→ Toimii

hyvinvoinnilla

parhaimmistoq

verordnete Bürger
20 Jahre ehrenamtliche
Dienste

Hauptstadt ist für
Kaiser in der Gegend
halb Jahrhundert

Verkehrsnetz
Industrial
Wahl für Modelle

1975 Kommunalverwaltung

Rat Senator Leo Neumann

1960-er Urbanisierung
Trabantenstädte

zu viele zu Wurzeln

wunder seltsame

Orte Bau

z.B. Jätkäsaari

MÄER Umbruch

Kontinent Unsicherheit

vor neuen

neue Wege

Verfremdung

hohe Bildungsniveau

HEI UNI ü

~

Startup, Technol
branch

Beer bill:

schmecken Sie

zum Wertzeit?

Liite 3 - Tulkkiopiskelijoiden muistiinpanot, toinen tulkkausharjoitus

Tulkki 1

HWH

on vamm oikeutettu

minunth mass welles

neidat ulkama

MUTER toistusta DE on NTPPUU.
pittäviä tait

5 NOL tulla vain Eur, mistä NOLLA
TPR

missä vamma väestöä

→ ei yleisesti

→ suuret luott. opt (kun tähän asti)

2014 maamessu Deille paljon elua mistä
evps lausista

2015 EU:n sraunen maahan muutto
OK EUW:n 370 000 llo (IFW)
mukaan

→ pitkästi sammutusta

→ suoraan työelämään

kuin EST. ^{15⁹⁰} parannin / 1999⁹⁰ reiki
sta

Demografia vedettyä TÄ EUR vanhaa
laon Saksan väestö
nopeammin / Väkivallan mied. feldkied

2/3 tuhannet EUR:sta ~~20~~ 1989⁹⁰ muuttanut
luku ← pitkäikäisyydellä

Be Altsmann shiften 90

NH

Wahl: Sub- kriterien nach
90, 00 - Lu-um

f. die Lyrikfähigkeit ist 6 p
verschieden $\frac{1}{2}$ mit einem

es sei alle s. als erfüllt.

von 6 p Sub- kriterien
sind in integ.

potenziell hohe Pysyten yk

1AB - Barthelemy

von 6 p kriterien ist kriterien v. 1AB

lotta nien kyyröste

^{meno}
2015 proht. Dought luen turpen

manaullo syysian kluene
meno
viller

our vrom, ette nored toke - 2
pol-noma, lue paracaps?

klone mttu,

2016 videskua countyslukuh

vilha ^{viik} sarkone
tyj polentouki

ilman muu

2. Lasketaan Δ kahden.

Integroitu oleminen,
vasta to

mitä to kanta, kukaan piti

MDH

Sanoin tekemistä

päätös/integraatio

Enemmän nimen

IAB ^{ennustaa} → työttömyys

Pakolaiset burokratia → TM

Aavistus fundenssi → Molt.

Puoliksi → työttömyys

Aasia/Afrikasta vuositam 350

valtava lehtävä
Päikarinnat

? FI Samota ongelmia?
onko oodokeltavissa?

2 vaihtoehto \neq MM

Japanissa sulkeutua yvänto

taloud. väh. hyönteistä
kireampi tulos

Enää muu

mahdollisuus negatiiviseen.

MM vaikeutuu / tai integraatio
vaikeutuu

Talous / sosiologiset ongel.

MDH

Arvomaat vanhalliset. ei
pala
ei toivota

Delt

muss &

yllätt.

polymer

kinn.

mame pol &
~

torstalt.

aktuell

nicht wundern

temper

= schon auf j. Fuß

sunt ilo

&

Lier

versuchen

neue perpekt.

aus DE

②

①

D&H

? ongelma -

- 1 terror
- 2 fear
- 3 Krieg

↓
falsche Richtung

weil?

zuwanderen DE
need

n. 2 milj. ihon.

vorne waren

Sachsen

860 000 menschen post

~~Dank~~

mann

1,14 milj.

viele mensesen

maailman tal. tilasto
 tilastoll. ensi vuor.

mitä 2007: kukaan?

ennusteet: 2015

China inst. fir. nettovirt.

aikeina

Bryssel terror = turvallisuuden
 turvallisuusprogr.

val.

populisti
 vaiv. hyönteisten

traagista

gita

pitkällä feld.
 salaa tunnistaa
 waahanen

Deutsche Kurzfassung

Universität Tampere
Fakultät für Kommunikationswissenschaften
Masterstudiengang Multilinguale Kommunikation und Translationswissenschaft,
B-Arbeitssprache Deutsch

LÅNG, TUULI: Notizentechniken des Dolmetschers im Konsekutivdolmetschen – Notizen und Entwicklung der Notizentechniken der Dolmetschstudenten bei Dolmetschübungen

Masterarbeit: 71 Seiten
Anhang: 20 Seiten
Deutsche Kurzfassung: 15 Seiten

April 2017

1. Einleitung

Notizen sind oft ein Teil des Konsekutivdolmetschens, weil der Konsekutivdolmetscher zuerst einer Passage einer Rede oder der ganzen Rede zuhört, und gleichzeitig Notizen in seinen Block schreibt. Je länger die zu dolmetschende Passage der Rede ist, desto wichtiger sind die Notizen für den Dolmetscher. Wenn Passagen sehr kurz sind, braucht der Dolmetscher nicht unbedingt Notizen zu schreiben. Lange Passagen sind typisch für Konferenzdolmetschen, wo die Anwendung von Notizen sehr wichtig ist.

Rozan (1956), Seleskovitch (1975) und Matyssek (1989) haben Notizentechniken des Dolmetschers im Konsekutivdolmetschen geforscht, und Chmiel (2010) hat die Effektivität des Unterrichts der Notizentechniken untersucht. In dieser Masterarbeit werden Notizentechniken von vier Masterstudenten von der Universität Tampere bei Konsekutivdolmetschübungen betrachtet. Die Übungen werden aus dem Finnischen ins Deutsche und aus dem Deutsche ins Finnische gedolmetscht. Finnisch und Deutsch als Sprachen bieten neue Forschungsinformation über das Thema an. Zusätzlich ermöglicht Dolmetschen und Notizennahme in beiden Sprachrichtungen vielseitige Resultate und Vergleichung der Notizentechniken zwischen diesen zwei Sprachen. Es wird auch untersucht, ob und wie sich die Notizentechniken der Studenten während des Konsekutivdolmetschkurses entwickeln. Hauptsächlich werden die Notizen der Studenten und das Layout der Notizen betrachtet. Es wird nicht beurteilt, wie erfolgreich die Studenten gedolmetscht haben.

Das Ziel dieser Masterarbeit ist herauszufinden, welche Art von Notizen die Studenten schreiben und welche Art von Notizentechnik sie benutzen. Hier werden Rozans (1956) Prinzipien über die Notizennahme des Dolmetschers verwendet, und es wird untersucht, ob sich diese Prinzipien in dieser Untersuchung verwirklichen. Zusätzlich werden auch einige andere Eigenschaften der Notizennahme des Dolmetschers betrachtet, nämlich die Markierung der Seitenränder, die Verwendung von Symbolen und die Trennung der Themengesamtheiten. Alle diese Prinzipien und Eigenschaften werden genauer in Kapitel 3 beschrieben. Die Hypothese ist, dass Rozans (1956) Prinzipien teilweise, aber nicht völlig, verwirklicht werden, weil die Testpersonen Studenten sind, die noch nicht viel Erfahrung über Notizentechniken haben. Eine andere Hypothese ist, dass die Studenten Seitenränder markiert haben, aber dass sie die Seitenränder variierend nutzen. Es ist zu erwarten, dass die Studenten noch nicht viele Symbole einsetzen, weil die Anwendung von Symbolen Übung verlangt und weil die Studenten ein unterschiedliches Maß an Erfahrung über Symbole haben. Dies hängt mit der Tatsache zusammen, dass die von den Studenten vorher belegten Kurse bei jedem verschieden sind. Zusätzlich ist es zu erwarten, dass es bei der Trennung der Themengesamtheiten deutliche Unterschiede zwischen den Studenten geben wird, weil die Studenten hier wahrscheinlich eigene, individuelle Stile haben.

2. Konsektivdolmetschen und Konferenzdolmetschen

Die Definitionen des Konsektivdolmetschens variieren, aber die Grundidee ist, dass der Dolmetscher erst nach der Rede oder dem Redeabschnitt das Dolmetschen beginnt. Die Länge oder die Dauer der Rede oder des Redeabschnitts sind verschieden. Zum Beispiel nach Gillies (2005: 3) bedeutet Konsektivdolmetschen, dass zuerst einer Rede zugehört wird und nach der Rede die Botschaft in eine andere Sprache reproduziert wird. Nach Gillies (2005: 3) Definition kann die Länge einer zu dolmetschenden Rede von einer Minute bis 20 Minuten variieren, und der Dolmetscher stützt sich auf Notizen, Gedächtnis und Allgemeinwissen, um die originale Botschaft der Rede zu reproduzieren. Nach Kalina (1998: 23) dolmetscht der Dolmetscher bei Konsektivdolmetschen eine ganze Rede oder Passagen einer Rede, die von ca. drei bis zwölf Minuten lang sind.

Das Konsektivdolmetschen wird sowohl beim Konferenzdolmetschen, Kommunaldolmetschen als auch Rechtsdolmetschen verwendet. Beim Kommunaldolmetschen ist das Konsektivdolmetschen sogar eine Voraussetzung. Konsektivdolmetschen wird für eine deutliche und

sinnvolle Kommunikation verwendet. (Bancroft 2015: 227) Wegen der Entwicklung der Technik wird das Simultandolmetschen häufiger als das Konsekutivdolmetschen insbesondere bei Konferenzen verwendet. Konsekutivdolmetschen passt aber zum Beispiel für kleinere und formelle Veranstaltungen. (Kalina 1998: 25)

Gile (2009) hat über das Konsekutivdolmetschen ein zweiphasiges Modell (*effort model*) entwickelt, wo die erste Phase eine Verstehensphase und die zweite Phase eine Phase für Sprechproduktion ist. Das Modell stützt sich auf zwei Gedanken. Der erste Gedanke ist, dass Dolmetschen eine Art von „mentaler Energie“ verlangt, von der nur eine begrenzte Menge zur Verfügung steht. Der zweite Gedanke ist, dass Dolmetschen beinahe alle diese mentale Energie verbraucht und manchmal noch welche dazu verlangt. In diesem Fall nimmt die Leistungsfähigkeit des Dolmetschers ab. (Gile 2009: 175, 158–159)

Konferenzdolmetschen wird zum Beispiel für internationale Konferenzen, Versammlungen, Pressekonferenzen und Sitzungen des Parlaments verwendet. Die zu dolmetschende Veranstaltung kann offiziell oder inoffiziell sein. Die üblichste Form des Konferenzdolmetschens ist das Simultandolmetschen. (Diriker 2015: 171) Obwohl Simultandolmetschen in Konferenzen wegen der Zeitersparnis bevorzugt ist, wird auch Konsekutivdolmetschen in allen Arten von Konferenzveranstaltungen verwendet. Es ist auch möglich, dass sowohl Konsekutiv- als auch Simultandolmetschen verwendet werden. In dem Fall können zum Beispiel die eigentlichen Sitzungen simultan gedolmetscht werden, und das Grußwort beim Abendessen wird konsekutiv gedolmetscht. (Diriker 2015: 172) Zusätzlich können Situationen vorkommen, wo die Technik für Simultandolmetschen nicht vorhanden ist. Dann muss es für den Dolmetscher möglich sein, konsekutiv zu dolmetschen. (Kurz 1984: iv)

3. Notizentechniken des Dolmetschers

Es gibt eigene Prinzipien für die Notizentechnik des Dolmetschers, aber auf jeden Fall ist sie immer individuell. Jeder Dolmetscher bildet seine eigene Technik, die am besten für ihn geeignet ist. (Saresvuo & Ojanen 1988: 110; Matyssek 1989: 142–143) Rozans (1956) bekannte sieben Prinzipien über die Notizen des Dolmetschers sind 1) Aufzeichnung des Gedankens, nicht des Wortes, 2) Abkürzungsregeln, 3) Verbindungen, 4) Negationen, 5) Markierung der Betonung, 6) vertikale Gliederung und 7) Übergänge. Nach dem ersten Punkt notiert der Dolmetscher den Gedanken des Redners und nicht alle Ausdrücke Wort für Wort. Abkürzungsregeln bedeuten eine schnellere Aufschreibung der Wörter und Ausdrücke durch eine Abkürzung.

Verbindungen knüpfen Gesamtheiten aneinander, damit eine logische Ganzheit entsteht und können zum Beispiel Wörter wie *so*, *also* oder *aber* sein. Negationen sind Verneinungen, und sie können zum Beispiel mit der Durchstreichung eines Wortes oder einer Markierung notiert werden. Die Markierung der Betonung zeigt zum Beispiel die Wichtigkeit eines Themas oder eines Ausdrucks. Die Betonung kann zum Beispiel durch eine Unterstreichung notiert werden. Notizen sollten vertikal notiert werden, weil sie so übersichtlicher sind. Notizen sollten nicht zu dicht aneinander von links nach rechts geschrieben werden, sondern lieber in einer Reihenfolge von oben nach unten. Übergänge zeigen, dass ein neues Thema auf der linken Seite anfängt, und die Notizen gehen nach rechts und gleichzeitig nach unten weiter um sie einzurücken. Auf diese Weise wird die Struktur der Notizen diagonal, und diese Struktur hilft dabei Notizen zu markieren, sie zu lesen und die Inhalte zu erkennen. (Rozan 2002: 15–22) In dieser Masterarbeit wird die genannte Liste von Rozans (1956) Prinzipien über Notizen des Dolmetschers verwendet, wenn die Notizen und Notizentechniken der Dolmetschstudenten analysiert werden. Die Liste enthält übliche und universale Charakteristika der Notizentechniken, und ist daher anwendbar für diese Untersuchung.

Zusätzlich wird es empfohlen, dass Dolmetscher Symbole in ihren Notizen benutzen. Symbole spiegeln Gedanken wieder und sind knapp. Eine benutzte Methode in den Notizentechniken ist auch einen Querstrich, der dort auf das Papier markiert wird, wo der vorherige Gedanke endet und der neue Gedanke beginnt. (Russell & Takeda 2015: 106) Auch ein Seitenrand kann auf der linken Seite des Papiers markiert oder einfach illusorisch gehalten werden, und in den Seitenrand können zum Beispiel Verbindungen der Rede, unterschiedliche Perspektiven und auch Trennungen der Themengesamtheiten geschrieben werden (Jones 1998: 50–53).

Jones (1998) behandelt Symbole und Abkürzungen der Notizen gleichzeitig und stellt ihre unterschiedlichen Anwendungsmöglichkeiten vor. Symbole und Abkürzungen können zum Beispiel bei häufig vorkommenden Markierungen, verwendet werden. Zusätzlich können Symbole und Abkürzungen als Verbindungswörter eingesetzt werden. Solche Wörter können zum Beispiel englischsprachige Wörter *but* und *so* sein. Dolmetscher können kurze Wörter aus verschiedenen Sprachen verwenden, unabhängig davon, welche Sprachen sie als Arbeitssprachen haben. Nach Jones (1998) können auch Zeitformen, Hilfsverben und Betonungen mit Symbolen oder Abkürzungen notiert werden. Pfeile sind besonders verwendbar in Notizen, und mit ihnen können zum Beispiel Bewegung, Wachstum oder Abnahme beschrieben werden. Auch Suffixe, Klammern und Nummerierungen können in Notizen eingesetzt werden. Dolmetscher können

auch zum Beispiel mathematische Zeichen, andere Zeichen oder Musiknoten in ihrer Notizentechnik nutzen. (Jones 1998: 54–64) Nach Gillies (2005: 99) braucht ein Symbol kein Bild zu sein. Es kann ein kurzes Wort, ein paar Buchstaben oder ein einziger Buchstabe sein. Es ist wesentlich, dass ein Symbol einen Gedanken und nicht nur ein Wort darstellt. (Gillies 2005: 99) In dieser Masterarbeit werden Symbole und Abkürzungen getrennt behandelt. Eine Abkürzung bedeutet in dieser Untersuchung halbfertig geschriebene Wörter, einen Buchstaben oder Buchstabenkombinationen, die ein bestimmtes Wort oder einen bestimmten Namen darstellt (z.B. HKI = Helsinki). Ein Symbol dagegen bedeutet in dieser Masterarbeit ein Zeichen oder eine Zeichnung. Symbole können also zum Beispiel Pfeile, Fragezeichen oder Bilder sein. Diese Teilung zwischen Abkürzungen und Symbolen erleichtert die Abhandlung der Markierungen im Analyseteil dieser Masterarbeit.

Nach Jones (1998: 52–53) sollten unterschiedliche Teile der Rede, sogar Sätze und Gedanken, in Notizen des Dolmetschers klar auseinandergetrennt werden. Für die Trennung der Sätze und Gedanken können kurze Querstriche verwendet werden, und für die Trennung der ganzen Abschnitte und Teile können zum Beispiel längere Querstriche, die durch eine ganze Seite gezeichnet werden, oder alternativ drei kurze, vertikale Striche auf dem Seitenrand angewendet werden. Der wichtigste Punkt ist, dass die Trennungen deutlich für den Dolmetscher selbst sind. (Jones 1998: 52–53)

Nach Matyssek (1989: 48–51) sollen Notizen des Dolmetschers möglichst einfach, ökonomisch, klar, unverwechselbar, schnell erfassbar und bildhaft sein. Weber (1989: 165) erwähnt die Fähigkeit der Versuchung zu widerstehen, zu viele Notizen zu machen, als anspruchsvolles Problem des Konsekutivdolmetschens. Ein Problem der Notizen ist auch, dass das Schreiben der Notizen selbst für ein Ziel gehalten wird (Bowen & Bowen 1984: 22). Probleme und Herausforderungen der Notizen und Notizentechniken können auch in dieser Untersuchung vorkommen. Besonders bemerkenswert ist, ob diese Probleme und Herausforderungen sich mit den Prinzipien von Rozan (1956) oder anderen zu betrachtenden Charakteristika der Notizentechniken verknüpft sind.

4. Ausbildung und Unterricht des Dolmetschens

Unter anderem Bao (2015: 411) ist der Meinung, dass das Konsekutivdolmetschen ein wichtiger Teil im Studienprogramm des Dolmetschens ist, und es ist nicht nur selbst eine wichtige Fähigkeit, sondern ein Erfordernis für das Lernen des Simultandolmetschens. Nach Weber

(1989: 162) ist das Konsektivdolmetschen eine hervorragende Methode Fähigkeiten, Auftreten, Sprechweise und Allgemeinwissen der Dolmetscher zu prüfen, und daher sollte Konsektivdolmetschen in jedem Studienprogramm des Dolmetschens eingeschlossen sein.

Die Fähigkeit Notizen zu machen ist üblicherweise ein Teil der Fähigkeiten im Konsektivdolmetschen (Pöchhacker 2004: 183). Nach Ilg und Lambert (1996: 78) haben Forscher unterschiedliche Meinungen, ob die Notizentechniken des Dolmetschers systematisch unterrichtet werden sollten oder nicht. Auf jeden Fall sie, die Notizentechniken systematisch unterrichtet haben, sind sich darüber einig, dass Notizen individuell sein sollen und Notizen zu machen auf Effektivität und Wirtschaftlichkeit basieren muss. (Ilg & Lambert 1996: 78) Chmiels (2010) Untersuchung über die Effektivität des Unterrichts der Notizentechniken hat ergeben, dass die Dolmetschstudenten, die auf ihren Survey geantwortet haben, bewusst über das Bedürfnis und die Nützlichkeit des Übens der Notizentechnik sind. Die meisten dieser Studenten hatten Seitenränder, vertikale Listen und Trennungen der Themengesamtheiten in ihren Notizen eingesetzt. Symbole hatten sie relativ wenig angewendet. Die Anwendung von Symbolen in Notizen verlangt, dass es automatisch wäre. Die Entwicklung der Notizentechniken ist ein langer Prozess und verlangt berufliches Training. (Chmiel 2010: 245–248)

An der Universität Tampere werden die Notizentechniken des Dolmetschers in mindestens den folgenden Kursen unterrichtet und behandelt: *Kääntämisen ja tulkkauksen teoria ja käytäntö – Tulkkausviestinnän perusteet, Dialogitulkkkaus, Tulkin työkalupakki, Asioimistulkkkaus, Konsekutiivitulkkkaus I und Konsekutiivitulkkkaus II* (Tampereen yliopisto 2017a, 2017b, 2017c, 2017d, 2017e & 2017f). Die Testpersonen in dieser Masterarbeit haben an dem Kurs *Konsekutiivitulkkkaus I saksa–suomi–saksa* im Frühlingssemester 2016 teilgenommen, und in diesem Kurs wurde das Untersuchungsmaterial für diese Masterarbeit gesammelt. Im Vorlesungsverzeichnis der Universität Tampere wird erwähnt, dass die Ziele dieses Kurses sind u.a. die Prinzipien und Praxis des Konsektivdolmetschens zu verstehen, tiefgreifendes Verstehen der Notizentechniken des Dolmetschers und die Fähigkeit, Notizentechnik zu verwenden und zu entwickeln (Tampereen yliopisto 2017b).

In Finnland hat sich die Konferenzdolmetscherausbildung früher in Turku zentriert. Seit 1995 gab es eine Spezialisierungsausbildung der Konferenzdolmetscher an der Universität Turku. (Turun yliopisto 2009 ; Sunnari 2006: 156) Diese Ausbildung war eine Spezialisierungsausbildung nach dem höheren Hochschulexamen, die vom Bildungs- und Kulturministerium bis zum

Ende 2009 finanziert wurde. Wegen der Ermanglung der Finanzierung entschied die Universität Turku diese Ausbildung aufzulösen. (SKTL 2011)

5. Zweck der Studie, Forschungsmaterial und -Methode

Der Zweck dieser Studie ist herauszufinden, welche Notizentechniken die Dolmetschstudenten in ihren Konsektivdolmetschübungen verwenden. Es wird betrachtet, ob und wie die Prinzipien von Rozan (1956) über Notizen des Dolmetschers in den Notizen der Dolmetschstudenten sich verwirklichen. Zusätzlich wird es untersucht, ob und wie die Studenten Seitenränder in ihren Notizen verwendet haben. Es wird auch betrachtet, ob die Studenten Symbole in ihren Notizen verwendet haben und auch, welche Art von Symbolen und wie viele Symbole sie eingesetzt haben. Zusätzlich wird herausgefunden, ob und wie die Themengesamtheiten in den Notizen auseinandergetrennt geworden sind.

Das Untersuchungsmaterial dieser Studie besteht aus den Notizen von vier Masterstudenten im Dolmetschen an der Universität Tampere. Die Studenten haben die Notizen im Konsektivdolmetschkurs während Dolmetschübungen gemacht. Zusätzlich besteht das Untersuchungsmaterial aus den Dolmetschübungen und Interviews, die auf Video aufgenommen wurden. In den Interviews wurden den Studenten Fragen über ihre Notizen gestellt. Von den Studenten wurde eine schriftliche Untersuchungserlaubnis erlangt, um das Untersuchungsmaterial für diese Masterarbeit verwenden zu können. Die Notizen der Dolmetschstudenten befinden sich in den Anhängen 2 und 3 (Liite 2 und Liite 3). In dieser Masterarbeit werden die Dolmetschstudenten als Dolmetscher 1, Dolmetscher 2, Dolmetscher 3 und Dolmetscher 4¹ genannt, wenn sie einzeln erwähnt werden.

Die Forschungsmethode dieser Untersuchung ist qualitativ, denn auf Video aufgenommene Themeninterviews und Beobachtung der Notizen und Dolmetschsituationen werden als Forschungsmethoden benutzt. Das Ziel ist nicht, ein quantitativ großes Material zu sammeln, sondern qualitativ ein kleineres Material genauer zu untersuchen. Das Material wurde zweimal gesammelt, zum ersten Mal am Anfang des Kurses *Konsektiivitulkkaus I saksa–suomi–saksa*, und zum zweiten Mal am Ende desselben Kurses. Auf diese Weise wird auch der Entwicklungsblickwinkel in dieser Untersuchung berücksichtigt. Beim ersten Mal haben die Dolmetschstudenten eine finnischsprachige Rede ins Deutsche gedolmetscht. Beim zweiten Mal

¹ Es wird ein generisches Maskulinum verwendet, um die Anonymität der Testpersonen zu gewähren.

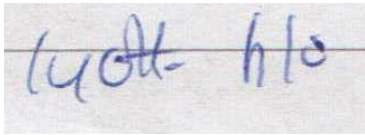
haben sie eine deutschsprachige Rede ins Finnische gedolmetscht. Die Studenten wurden einzeln interviewt. Alle Interviewfragen befinden sich im Anhang 1 (Liite 1).

6. Die erste Materialsammlung am Anfang des Konsektivdolmetschkurses

Die erste Materialsammlung dieser Masterarbeit fand am Anfang des Konsektivdolmetschkurses im Frühjahr 2016 statt. Die Dolmetschübungen und Interviews der Studenten wurden auf Video aufgenommen. Bei der ersten Materialsammlung haben die Studenten eine finnischsprachige Rede ins Deutsche gedolmetscht. Das Thema dieser Rede war *Kaupunginjohtaja, ylipormestari Jussi Pajusen puhe kultaisten Helsinki-mitalien jakotilaisuudessa ansioituneille kansalaisille ja 20 vuotta luottamustehtävissä toimineille 12.6.2013*, also auf Deutsch *Die Rede von Stadtdirektor, Oberbürgermeister Jussi Pajunen in der Verteilungsveranstaltung der goldenen Helsinki-Medaillen für verdiente Bürger und 20 Jahre im Ehrenamt tätig gewesene Personen am 12. Juni 2013*. Die Studenten hatten die Rede schon vorher auf Papier erhalten, und hatten so die Möglichkeit sich zum Beispiel einen Wortschatz zu verfassen und auch auf andere Weise auf die Dolmetschübung vorzubereiten. Alle Notizen, die während der ersten Materialsammlung geschrieben wurden, befinden sich im Anhang 2 (Liite 2).

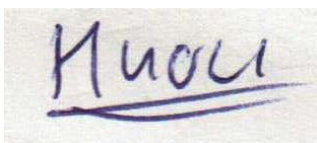
Durch Beobachtung der Notizen und Interviews der Studenten wurde herausgefunden, dass das erste Prinzip von Rozan (1956), also Aufzeichnung des Gedankens, nicht des Wortes, nur teilweise im Untersuchungsmaterial verwirklicht wurde. Dolmetscher 1 erwähnte im Interview, dass er so viele Notizen wie möglich gemacht hat. Dolmetscher 2 sagte, dass er möglichst wenig Notizen gemacht hat und dass er etwas von jedem Satz notiert hat. Dolmetscher 3 erzählte, dass er von allen Themenanteilen Schlüsselwörter aufgeschrieben hat und dass er gern ziemlich viele Notizen schreibt. Dolmetscher 4 erwähnte, dass er vielleicht zu viele Notizen geschrieben hat, wenn es berücksichtigt wird, dass die Studenten die Rede schon vorher bekommen hatten. Dolmetscher 4 hat viele Wörter in seine Notizen geschrieben, aber auf der anderen Seite enthalten die Wörter manchmal auch hauptsächliche Gedanken. Die Studenten haben also sowohl Schlüsselwörter und hauptsächliche Gedanken in ihre Notizen geschrieben als auch quantitativ viele Notizen gemacht. Die letztgenannte Eigenschaft bestätigt nicht Rozans (1956) erste Prinzip über Notizen des Dolmetschers. Auf der anderen Seite, die Testpersonen dieser Masterarbeit sind Studenten, und daher ist es sicherlich typisch, dass sie auch unnötige und zu viele Notizen schreiben.

Rozans (1956) zweite Prinzip über Abkürzungen wurde im Untersuchungsmaterial deutlich verwirklicht. Die Menge der benutzten Abkürzungen variierte zwischen den Testpersonen. Dolmetscher 1 und 3 haben am meisten Abkürzungen angewendet und Dolmetscher 2 am wenigsten, nur an einer Stelle. Dolmetscher 1 hat Abkürzungen hauptsächlich von finnischsprachigen Wörtern gemacht. Ein solches Beispiel aus seinen Notizen ist unten zu sehen:

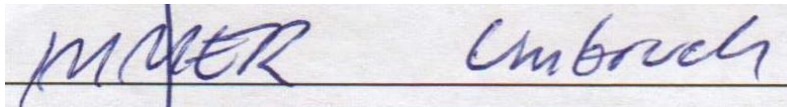

Die Abkürzung ist vom Wort *luottamushenkilöt* (auf Deutsch: *Vertrauenspersonen*). Dolmetscher 3 hat an vielen Stellen Wörter zu einem oder mehreren Buchstaben abgekürzt. Ein solches Beispiel war die Abkürzung *HKI* aus dem Stadtnamen *Helsinki*. Dolmetscher 4 hat auch Abkürzungen an einigen Stellen benutzt, aber meistens hat er vollständige deutschsprachige Wörter notiert.

Rozans (1956) dritte Prinzip über Verbindungen wurde nicht im Untersuchungsmaterial verwirklicht, zumindest nicht mit Verbindungswörtern. Die Testpersonen haben Pfeile in ihren Notizen benutzt, um die Zusammenhänge zwischen Themen zu notieren. Dagegen Wörter wie *weil* oder *dann* fehlen in den Notizen aus der ersten Materialsammlung. Es ist möglich, dass solche kurzen Wörter leicht ausgelassen werden, wenn es sich auf die schwierigeren Begriffe konzentriert wird. Verbindungswörter würden auf jeden Fall unterschiedliche Themen logisch zusammenbinden. Rozans (1956) vierte Prinzip über Negationen in den Notizen wurde nicht im Untersuchungsmaterial auf solche Weise verwirklicht, dass die Negation mit einer Durchstreichung notiert wäre. Dolmetscher 2 hat das Wort *kein* zweimal in seinen Notizen benutzt, aber keiner von den Testpersonen hat Durchstreichung als Markierung für eine Negation verwendet. Von Rozans (1956) fünftem Prinzip über die Markierung der Betonung gibt es zwei Beispiele im Untersuchungsmaterial. Die Markierung der Betonung war also nicht häufig in den Notizen der Testpersonen zu sehen und somit wurde dieses Prinzip nur knapp im Untersuchungsmaterial verwirklicht. Das erste Beispiel ist von Dolmetscher 3, der den Ausdruck *suurin huoli* (auf Deutsch: *die größte Sorge*) auf folgende Weise in seine Notizen geschrieben hat:

Dolmetscher 4 hat das Wort *IMMER* mit großen Buchstaben notiert, weil er dieses Wort in der Rede besonders nachdrücklich fand:

Rozans (1956) sechste Prinzip über die vertikale Gliederung wurde deutlicher bei den Testpersonen verwirklicht, die Seitenränder in ihre Notizen markiert hatten, also bei Dolmetscher 3 und 4. Ihre Notizen sind schmäler strukturiert als die Notizen von Dolmetscher 1 und 2. Rozans (1956) siebte Prinzip über die Übergänge wurde nur teilweise und knapp verwirklicht. Dolmetscher 3 und 4 haben Einzüge in einzelnen Stellen benutzt. Eine diagonale Struktur ist in den Notizen nicht zu sehen. Die Anwendung der Übergänge war also gering.

Wie schon oben erwähnt, haben Dolmetscher 3 und 4 Seitenränder in ihre Notizblöcke markiert. Dolmetscher 3 hat aber keine Notizen in seine Seitenränder geschrieben. Dolmetscher 4 hat ein paar Markierungen in seine Seitenränder notiert, aber er sagte im Interview, dass er Seitenränder noch wenig anwendet und noch keine Routine bei der Benutzung der Seitenränder hat. Dolmetscher 1 und 2 haben keine Seitenränder markiert. Im allgemeinen war die Benutzung der Seitenränder in den Notizen bei der ersten Materialsammlung gering.

Die Testpersonen haben ziemlich wenige Symbole in ihren Notizen bei der ersten Materialsammlung eingesetzt. Dolmetscher 3 hat Symbole mehr als die anderen Testpersonen angewendet. Ein Beispiel von seinen Symbolen ist die folgende Markierung, die das Wort *die Welt* darstellt:

Die am meisten von den Testpersonen benutzte Symbole waren unterschiedliche Pfeile, die verschiedene Bedeutungen hatten. Die Testpersonen haben deutlich mehr Abkürzungen und ganze Wörter als Symbole in ihren Notizen benutzt. Dies war zu erwarten, denn die Testpersonen sind noch Studenten und haben noch nicht sehr viel Erfahrung in der Anwendung von Symbolen in der Notizentechnik.

Die Testpersonen hatten unterschiedliche Vorgehensweisen bei dem Auseinandertrennen der Themengesamtheiten. Die üblichste Methode war eine leere Zeile oder einen leeren Raum zwi-

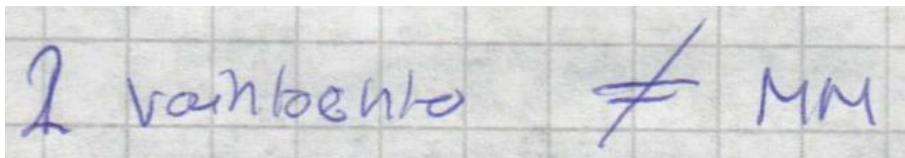
schen Gesamtheiten zu lassen oder Markierungen untereinander zu notieren oder sie einzurücken. Dolmetscher 1 hat die Themengesamtheiten nicht deutlich auseinandergetrennt, Dolmetscher 2 hat leere Zeilen, Dolmetscher 3 hat leere Räume, Einrücken und untereinander geschriebene Notizen und Dolmetscher 4 hat Querstriche benutzt.

Die Herausforderungen, die bei der ersten Materialsammlung in den Notizen und Interviews vorgekommen sind, hängen mit Gedächtnisleistung, Aufregung und unklaren und schwierigen Markierungen der Notizen zusammen. Diese Herausforderungen sind nicht direkt mit Rozans (1956) Prinzipien oder den anderen, in dieser Masterarbeit zu betrachtenden Eigenschaften, verbunden. Jedoch könnten zum Beispiel komplizierte Notizen bedeuten, dass mehr als nur wesentliche Schlüsselwörter und -themen markiert wurden, und dass Symbole und Abkürzungen nicht dann benutzt worden sind, wenn es eigentlich eine effiziente und praktische Methode wäre.

7. Die zweite Materialsammlung am Ende des Konsektivdolmetschkurses

Bei der zweiten Materialsammlung haben die Testpersonen eine deutschsprachige Rede ins Finnische gedolmetscht. Das Thema dieser Rede war die Immigration und deren Herausforderungen und Möglichkeiten aus dem Blickwinkel von Deutschland. Die Rede war eine überarbeitete Version von einer Kolumne *Zuwanderung: Die teure Angst vor den Fremden* (Müller o.J.) auf der *Spiegel Online* -Webseite. Diese Rede haben die Testpersonen nicht vorher bekommen. Bei der zweiten Materialsammlung wurde Rozans (1956) erste Prinzip (also die Aufzeichnung des Gedankens, nicht des Wortes) nur teilweise verwirklicht. Wesentliche Themen zu markieren war für die Studenten anspruchsvoll, und ihre Notizen sind stellenweise auch ziemlich Wort für Wort geschrieben. Wie bei der ersten Materialsammlung, wurde Rozans (1956) zweite Prinzip über Abkürzungen auch bei der zweiten Materialsammlung deutlich verwirklicht. Alle Testpersonen haben Abkürzungen in ihren Notizen benutzt. Zum Beispiel Anredeausdrücke wurden abgekürzt. Rozans (1956) dritte Prinzip über Verbindungen wurde gering verwirklicht. Die Testpersonen haben nicht viele Verbindungen in ihren Notizen benutzt, aber sie haben mehrere Verbindungswörter bei der zweiten als bei der ersten Materialsammlung notiert. Es ist möglich, dass sie am Ende des Kurses mehr Aufmerksamkeit auf Verbindungen gerichtet haben als am Anfang des Kurses. Verbindungswörter, die sie in ihren Notizen benutzt haben, waren zum Beispiel Wörter wie *mutta* (auf Deutsch: aber), *kun* (auf Deutsch: wenn), *weil* und *Dank*.

Rozans (1956) vierte Prinzip über Negationen wurde sehr gering im Untersuchungsmaterial verwirklicht. An einigen Stellen haben die Testpersonen Negation mit den Wörtern *ei* (auf Deutsch: nein) und *nicht* notiert. An einer Stelle hat Dolmetscher 3 Negation mit einem Zeichen notiert, und diese Stelle wird unten dargestellt:

An dieser Stelle hat die Rednerin gesagt:

Und natürlich ja es gä- es gäbe auch die zweite die andere Alternative, wir könnten uns gegen eine Immigrationswelle nach Deutschland entscheiden. (Müller o.J.)²

In den Notizen hat Dolmetscher 3 das Wort *vaihtoehto* (auf Deutsch: die Alternative) und die Abkürzung *MM* aus dem Wort *maahanmuutto* (auf Deutsch: die Immigration) notiert. Die Unterstreichungen im Zitat der Rednerin bedeuten Betonungen, und das Komma steht für eine kurze Pause in der Rede (im Anschluss an Ruusuvuori & Tiittula 2005: 303).

Rozans (1956) fünfte Prinzip über die Markierung der Betonung wurde fast überhaupt nicht im Untersuchungsmaterial bei der zweiten Materialsammlung verwirklicht. Die einzige solche Stelle in den Notizen war das Wort *MUTTA* (auf Deutsch: aber). Dolmetscher 1 hat dieses Verbindungswort mit großen Buchstaben notiert, was auch ein Zeichen für Betonung sein kann. Es war ziemlich überraschend, dass die Betonung so wenig benutzt wurde, weil sie eine leichte und schnelle Methode der Notizentechnik ist. Rozans (1956) sechste Prinzip über die vertikale Gliederung wurde bei der zweiten Materialsammlung zum größten Teil nicht verwirklicht. Dolmetscher 3 hat die schmalsten Notizen, und er hat auch breite Seitenränder markiert. Keiner der anderen Testpersonen hat Seitenränder in ihre Notizblöcke gezeichnet, und daher ist das Layout ihrer Notizen breiter. Es war überraschend, dass die vertikale Gliederung am Ende des Kurses nicht häufiger als am Anfang des Kurses vorgekommen ist. Rozans (1956) siebte Prinzip der Übergänge in Notizen wurde teilweise im Untersuchungsmaterial verwirklicht, aber nicht auf eine deutliche, systematische Art. Dolmetscher 2 und 4 haben Übergänge deutlicher und an mehreren Stellen als Dolmetscher 1 und 3 notiert.

² Universitätslehrerin Anu Viljanmaa hat diese Rede gehalten. Die Rede stützt sich auf die Kolumne *Zuwanderung: Die teure Angst vor den Fremden* von Henrik Müller (o.J.). Die in den Dolmetschübungen gehaltene Rede ist eine überarbeitete Version von Müllers (o.J.) originaler Kolumne.

Die Anwendung der Seitenränder war bei der zweiten Materialsammlung sehr gering. Nur Dolmetscher 3 hat Seitenränder in seine Notizen markiert, und er hat nur eine Abkürzung, *MDH* (aus dem Anredeausdruck *Meine Damen und Herren*), in den Seitenrand geschrieben. Die Sternmarkierungen in den Seitenrändern von Dolmetscher 3 zeigen nur den Anfangs- und Schlusspunkt seines Dolmetschanteils, der zu betrachten war. Allgemein ist es ein überraschendes Ergebnis, dass die Seitenränder so selten in die Notizblöcke gezeichnet und angewendet worden sind, besonders am Ende des Kurses. Individuelle Unterschiede können eine Erklärung dafür sein.

Die Testpersonen haben nicht sehr viele Symbole in ihren Notizen benutzt, aber Dolmetscher 3 hat am meisten und vielseitigere Symbole als die anderen eingesetzt. Auf jeden Fall haben alle Testpersonen auch vollständige Wörter in ihre Notizen geschrieben, was nicht effizient ist. Die Trennungen der Themengesamtheiten und ihre Klarheit waren unterschiedlich zwischen den Testpersonen, was auch zu erwarten war. Die Trennungen sind durch leere Zeilen, Einzüge und Querstriche notiert.

Die Herausforderungen, die die Testpersonen bei der zweiten Materialsammlung hatten, waren zum Beispiel Müdigkeit, Konzentration auf das Zuhören und überflüssige Notizen. Für Dolmetscher 1 war es schwierig, nur wesentliche Punkte in die Notizen zu schreiben, also Rozans (1956) erste Prinzip. Für Dolmetscher 4 war es an einer Stelle schwierig, Symbole zu zeichnen, weil er es zu kompliziert fand, und schließlich hat er diese betreffende Stelle einfach mit Wörtern notiert.

Die Testpersonen waren sehr individuell in der Art von Unterschieden, die sie in ihren Notizen hatten, wenn ins Deutsche oder ins Finnische gedolmetscht wurde. Davon können also keine Generalisierungen gemacht werden. Die Unterschiede waren aber nicht sehr bedeutend. Die Testpersonen waren unterschiedlich zum Beispiel darin, welche Sprache sie in ihren Notizen bevorzugt haben, die Ausgangssprache oder die Zielsprache. Dolmetscher 2 ist die einzige zweisprachige Person von den Testpersonen. Sowohl Deutsch als auch Finnisch sind seine Muttersprachen. Er hat erzählt, dass er seine Notizen auf der Zielsprache schreibt, und dies ist auch in seinen Notizen zu sehen. Weil er die beiden Sprachen stark beherrscht, ermöglicht es auch die Notizen reibungslos auf beiden Sprachen zu schreiben. Allgemein waren die Notizentechniken der Testpersonen nicht sehr unterschiedlich zwischen den zwei Sprachrichtungen. Auch ob die Testpersonen gesessen oder gestanden haben, als sie ihre Notizen geschrieben haben,

hatte keinen großen Einfluss auf ihre Notizentechniken. Bei der ersten Materialsammlung haben die Testpersonen gegessen, und bei der zweiten Materialsammlung gestanden. Die größten Unterschiede in den Notizen waren die Lesbarkeit der Handschrift und das Layout. Dolmetscher 4 erwähnte, dass beim Stehen neben der Rednerin es leichter für ihn ist sich zu konzentrieren und die wichtigsten Punkte in die Notizen zu schreiben, weil in dieser Situation mehr unter Druck gearbeitet wird.

Der Unterschied in den Notizen zwischen der schon vorher bekannten Rede auf Papier und der völlig neuen Rede war besonders in der Menge an Notizen und der Leichtigkeit, Notizen zu schreiben zu sehen. In den Interviews ist vorgekommen, dass eine vorher vertraute Rede es einfacher macht, sich an Punkte aus der Rede zu erinnern und Notizen leichter und schneller zu schreiben. Zusätzlich ist vorgekommen, dass die Vertrautheit mit der Rede die Menge der Notizen sowohl vermehren als auch vermindern kann. Hier gab es individuelle Unterschiede zwischen den Testpersonen.

Die Notizentechniken der Testpersonen haben sich während des Konsekutivdolmetschkurses etwas entwickelt. Die Menge der Notizen hat sich nicht sehr bedeutend verändert, aber zum Beispiel die Anwendung von Abkürzungen und Symbolen ist mindestens bei einigen der Testpersonen häufiger geworden. Dolmetscher 3 erwähnte, dass er Routine in der Benutzung von Symbolen bekommen hat und dass er sich mit wenigeren Wörtern an mehrere Themengespanteiten erinnern kann. Dies stützt sich auf Rozans (1956) erste Prinzip, das sich bei Dolmetscher 3 entwickelt hat. Auch Dolmetscher 4 hat sich in seiner Benutzung der Symbole und auch Rozans (1956) erstem Prinzip entwickelt, und Dolmetscher 2 hat während des Kurses gelernt, vielseitigere Zeichen und mehrere Abkürzungen in seinen Notizen zu benutzen. Die Testpersonen haben an unterschiedlichen Kursen und Studium vor diesem Kurs teilgenommen. Der Kurs, der von den Testpersonen am häufigsten als die Notizentechniken beeinflussenden Kurs erwähnt wurde, war der Kurs *Tulkin työkalupakki* (auf Deutsch: *Werkzeugkasten des Dolmetschers*). In diesem Kurs haben die Studenten über Symbole in den Notizen gelernt, und dies hat wahrscheinlich einen Einfluss auf mindestens einen Teil von den Testpersonen gehabt. Im Untersuchungsmaterial ist vorgekommen, dass Dolmetscher 3 am meisten die Anwendung von Symbolen geübt hat und dass er am meisten Routine mit Symbolen hat. Die Testpersonen waren der Meinung, dass die wichtigste Methode für das Lernen der Notizentechniken viele praktische Übungen in Dolmetschsituationen sind, und dies sollte auch im Studium der Dolmetscher be-

tont werden. Diese Beobachtung war gleich mit den Ergebnissen der Chmiels (2010: 245) Untersuchung, wo die Dolmetschstudenten solche Übungen auch für nötig und nützlich gehalten haben.

8. Zum Schluss

Obwohl die Notizentechniken des Dolmetschers schon für ziemlich lange Zeit untersucht worden sind, gibt es immer noch unterschiedliche Aspekte, die in der Zukunft geforscht werden könnten. Ein möglicher Aspekt wäre zu untersuchen, welchen Einfluss die Notizen auf die Dolmetschleistung der Dolmetscher haben. Es wäre auch möglich, die Eigenschaften der Notizen mit der Hilfe eines größeren Untersuchungsmaterial zu forschen. Auf der anderen Seite, wie schon erwähnt, die Notizen des Dolmetschers sind individuell und nützlich für den Dolmetscher selbst, und daher sind Generalisierungen über Notizen nicht unbedingt nötig.

In dieser Masterarbeit waren die Testpersonen Studenten. Eine gleichartige Untersuchung mit professionellen Dolmetschern wäre auch ein mögliches Forschungsthema. Es wäre auch interessant zu verfolgen, wie die Testpersonen, die in dieser Untersuchung teilgenommen haben, sich nach zehn Jahren im Arbeitsleben entwickelt haben. Eine gleichartige Untersuchung könnte auch in einem späteren Dolmetschkurs an der Universität Tampere ausgeführt werden. In einem späteren Konsekutivdolmetschkurs (*Konsekutiivitulkkaus II saksa–suomi–saksa*) hätten die Dolmetschstudenten ein bisschen mehr Erfahrung über Notizentechniken.

Dolmetscher müssen eine effiziente und praktische Notizentechnik bei Konsekutivdolmetschen beherrschen. Die Notizentechniken des Dolmetschers sind also ein wichtiges Untersuchungsthema auch in der Zukunft.